

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ İÇİN ORTAK FİNANSAL
OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI:**

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Danışman **Hazırlayan**
Doç. Dr. Nevzat TETİK **İlhan İlker ALBULUT**

MALATYA-2020

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ İÇİN ORTAK FİNANSAL
OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI:
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İlhan İlker ALBULUT

Danışman
Doç. Dr. Nevzat TETİK

MALATYA 2020

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Nevzat TETİK'in danışmanlığında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım “**Üniversite Öğrencileri İçin Ortak Finansal Okuryazarlık Ölçeği Geliştirme Çalışması: İnönü Üniversitesi Örneği**” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

İlhan İlker ALBULUT

TEŞEKKÜR

“Üniversite Öğrencileri İçin Ortak Finansal Okuryazarlık Ölçeği Geliştirme Çalışması: İnönü Üniversitesi Örneği” başlıklı tez çalışmamın seçiminde, yürütülmesinde, sonuçlandırılmasında ve sonuçların değerlendirilmesinde destek ve yardımlarını esirgemeyen değerli Hocam Sayın Doç Dr. Nevzat TETİK’e teşekkür ederim.

Yüksek lisans öğrenciliğim süresince desteklerini esirgemeyen annem Nuray ALBULUT, kardeşlerim Koray ALBULUT ve Adnan Armağan ALBULUT’a teşekkür ederim.

Çalışmama katılımcı bulmam konusunda yardımcı olan kuzenim Dr. Öğretim üyesi Sümeyra AKKAYA ve sınıf arkadaşım Ebru OSKALOĞLU’na teşekkür ederim.

Serbest Akademik Araştırmacı Robert TREVETHAN’a analizlerin yapılması konusunda izlemem gereken yollar, önerdiği kaynaklar ve sunduğu bilgiler için teşekkür ederim.

İlhan İlker ALBULUT

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ İÇİN ORTAK FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ GELİŞTİRE ÇALIŞMASI: İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Teknolojik gelişmelerle birlikte hızla gelişen ve farklılaşan finansal ürünler, bir yandan finansal ürünlerin türevlerine olanak sağlarken, öbür taraftan da, bu karmaşıklık piyasa katılımcılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Günümüzün talep yönlü finansal çevresinde, erken yaştaki tüketiciler karmaşık finansal kararlar alma konusu ile yüzleşmekte ve erken yaşta alınan yanlış finansal kararların maliyeti yüksek olmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması ile genç bireylerin finansal refah düzeyi de artacaktır.

Bu bağlamda, bu tez çalışmasında, üniversite öğrencileri düzeyinde bir finansal okuryazarlık ölçeği geliştirmek ve İnönü Üniversitesi lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma kapsamında, 2019-2020 akademik yılında öğrenim gören, ölçek geliştirme süreci pilot çalışmasında 400 ve gelişen ölçeği uygulama sürecinde 460 lisans öğrencisine uygulanmıştır. Ölçek finansal bilgi, finansal ihtiyat ve borçlanma tutumu başlıklarında üç faktörden ve 22 maddeden oluşmaktadır. Finansal okuryazarlık değişkeni ile sosyo-demografik, sosyo-ekonomik ve tanımlayıcı değişkenler karşılaştırılmıştır. Araştırma neticesinde yaş, fakülte, sınıf, gelir, anne eğitim durumu, anne muhasebe ve/veya finans eğitimi olup olama durumu, baba mesleği, ekonomik ve finansal gelişmeleri takip sıklığı değişkenleri arasında istatistiksel farklılık bulunmuştur. Baba eğitim durumu, anne mesleği, kredi kartı borç ödeme sıklığı değişkenleri arasında ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Anahtar Sözcükler: Finansal Okuryazarlık, Ölçek Geliştirme, Üniversite Öğrencileri, Açıklayıcı Faktör Analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizi

ABSTRACT

THE STUDY OF DEVELOPING FINANCIAL LITERACY SCALE FOR UNIVERSITY STUDENTS: EVIDENCE OF INONU UNIVERSITY

While financial products that develop and differentiate rapidly with technology allow for derivatives of financial products, on the other hand, this complexity negatively affects market participants. In today's demand-driven financial environment, early age consumers face the issue of making complex financial decisions and the cost of wrong financial decisions made at an early age is high. With increasing financial literacy levels, the financial welfare level of young people will also increase.

In this context, in this thesis, it is aimed to develop a financial literacy scale at the level of university students and to determine the financial literacy levels of the undergraduate students of İnönü University. Within the scope of the research, a pilot study was applied to 400 undergraduate students studying in the 2019-2020 academic year and the developed scale was applied to 460 undergraduate students. The scale consists of three factors and 22 items under the headings of financial knowledge, financial prudence, and borrowing attitude. The financial literacy variable was compared with the socio-demographic, socio-economic, and descriptive variables. As a result of the research, a statistical difference was found between variables such as age, faculty, university degree level, income, maternal education status, whether maternal has accounting and/or financial education, paternal occupation, frequency of following economic-financial of developments and the level of financial literacy. There was no significant difference between paternal education, maternal occupation, and credit card debt paying frequency and the level of financial literacy.

Keywords: Financial Literacy, Scale Development, University Students, Exploratory Factor Analysis, Confirmatory Factor Analysis

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	İV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	XIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XVI
KISALTMALAR	XVII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK FİNANSAL OKURYAZARLIK

1.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı.....	3
1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi.....	7
1.3. Yakın Tarihsel Süreçte Finansal Gelişmeler ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi 9	
1.3.1. Dünya'da Finansal Gelişmeler ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	10
1.3.2. Türkiye'de Finansal Gelişmeler ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	15
1.4. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri	21
1.4.1. Finansal Bilgi.....	21
1.4.2. Finansal Davranışlar	22

1.4.3. Finansal Tutumlar	23
1.5. Finansal Okuryazarlığın Ölçümü	23

İKİNCİ BÖLÜM

FINANSAL OKURYAZARLIK LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	26
2.2. Finansal Okuryazarlık Düzeyi Belirleme ve Finansal Okuryazarlık Ölçek Geliştirme Çalışmaları	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Amacı	41
3.2. Araştırmanın Yöntemi	41
3.2.1. Ölçek ve Ölçek Geliştirme Kavramı.....	41
3.2.2. Ölçek Geliştirme Aşamaları.....	42
3.2.3. Ölçek Madde Tipinin Belirlenmesi.....	43
3.2.4. Ölçme Yöntemi ve Ölçek Çeşidinin Belirlenmesi.....	45
3.2.5. Madde Havuzunun Oluşturulması	45
3.2.6. Uzman Görüşünün Alınması	46
3.2.7. Pilot Çalışma.....	46
3.2.8. Ölçek Yapısının Belirlenmesi.....	46
3.2.9. Ölçek Güvenirliliğinin Belirlenmesi.....	47
3.3. Evren ve Örneklem Seçimi.....	48
3.4. Veri Toplama Araçları	49
3.5. Verilerin Analizi.....	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1 Pilot Çalışma Güvenilirlik Testi	51
4.2. Pilot Çalışma Kayıp Veri ve Aykırı Değer Analizi	52
4.3. Pilot Çalışma Normalite Analizi.....	53
4.4. Pilot Çalışma Bartlett Testi.....	55
4.5. Pilot Çalışma Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testi	57
4.6. Pilot Çalışma Açıklayıcı Faktör Analizi	59
4.7 Ölçeğin Güvenirliği.....	64
4.8. Tanımlayıcı İstatistikler	65
4.8.1. Cinsiyet, Yaş ve Gelir Düzeylerine Göre Katılımcılar	65
4.8.2. Öğrenim Gördüğü Fakülte ve Bulunduğu Sınıfa Göre Katılımcılar.....	66
4.8.3. Anne - Baba Eğitim Durumu ve Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi Olup Olmama Durumu	66
4.8.4. Kredi Kartı Borcu Ödeme Sıklığı ve Nakit Avans Kullanım Sıklığı	68
4.9. Kayıp Veri ve Aykırı Değer Analizi	69
4.10. Normalite Analizi.....	69
4.11.Doğrulayıcı Faktör Analizi	71
4.12.Güvenirlilik Testi.....	83
4.13. T Testi ve ANOVA.....	84
4.13.1. Cinsiyet, Ekonomi ve/veya Finans Dersi Alıp Almama, Kredi Kartı Sahipliği ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	85

4.13.2. Anne, Baba Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi Olup Olmama ve Gelir Kaynağı İçerisinde Aileden Destek Alıp Almama Durumu ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	85
4.13.3. Subjektif Finansal Okuryazarlık ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	86
4.13.4 Yaş ve Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi	88
4.13.5. Fakülte ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	89
4.13.6 Öğretim Yılı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	91
4.13.7. Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	93
4.13.8. Kredi Kartı Borç Ödeme Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	95
4.13.9. Nakit Avans Kullanma Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	97
4.13.10. Anne Eğitim Düzeyi, Baba Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	99
4.13.11. Anne Mesleği, Baba Mesleği ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	102
4.13.12. Gelir ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	105
4.13.13. Öğrenim Süresince Konaklama ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	107

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

5.1. Finansal Okuryazarlık Düzeylerinde Farklılık Gösteren Değişkenler	109
5.2. Finansal Okuryazarlık Düzeylerinde Farklılık Göstermeyen Değişkenler	113
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	116
KAYNAKÇA.....	120
İNTERNET KAYNAKLARI.....	132
EKLER	134
Ek.1. Pilot Çalışma Finansal Okuryazarlık Ölçeği.....	134

Ek.2. Finansal Okuryazarlık Ölçeği.....	136
--	------------

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Dünya Geneli 15-24 Yaş Genç Yetişkin Findex Verileri.....	14
Tablo 1.2. 2016-2019 Yılları arasında Çeyrek Yıllık Tasarruf Araçları Tercih Dağılımı	19
Tablo 1.3. Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı	20
Tablo 2.1. Finansal Okuryazarlık Ölçek Çalışmaları Madde-Konu Başlığı Dağılımı ...	40
Tablo 4.1. Pilot Çalışma Alfa Değeri	51
Tablo 4.2. 15. ve 17. Maddelerin Çıkarılmasının Ardından Alfa Değeri.....	52
Tablo 4.3. Pilot Çalışma Bartlett Testi	57
Tablo 4.4. Pilot Çalışma KMO Testi	58
Tablo 4.5. Madde Faktör Yükleri	60
Tablo 4.6. Yeniden Hesaplanan Madde Faktör Yükleri	61
Tablo 4.7. Madde Açıklamaları ve Faktör Dağılımları	63
Tablo 4.8. Faktör Korelasyonları.....	64
Tablo 4.9. Faktör 1 Alfa Katsayısı.....	64
Tablo 4.10. Faktör 2 Alfa Katsayısı.....	64
Tablo 4.11. Faktör 3 Alfa Katsayısı.....	65
Tablo 4.12. Ölçek Toplam Alfa Katsayısı	65
Tablo 4.13. Cinsiyet Yaş ve Gelir Düzeylerine Göre Katılımcılar.....	66
Tablo 4.14. Katılımcıların Fakülte ve Öğretim Yılı Dağılımları	67
Tablo 4.15. Katılımcıların Anne – Baba Eğitim Durumu ve Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi Olup Olmama Durumu	68
Tablo 4.16. Kredi Kartı Borcu Ödeme Sıklığı ve Nakit Avans Kullanım Sıklığı	69
Tablo 4.17. Tek Faktörlü Model Varsayımı Altında Model Uyum Endeksleri.....	73
Tablo 4.18. Tek Faktörlü Model Varsayımı Altında Değişken Yükleri.....	74
Tablo 4.19. Üç Faktörlü Model Varsayımı Altında Model Uyum Endeksleri	75
Tablo 4.20. Tek Faktörlü Model Varsayımı Altında Değişken Yükleri.....	77
Tablo 4.21. İkinci Dereceden Üç Faktörlü Model Varsayımı Altında Model Uyum Endeksleri	79
Tablo 4.22. Model 2 ve Model 3 ANOVA Testi	80
Tablo 4.23. Üç Faktörlü 2. Dereceden Model Varsayımı Altında Değişken Yükleri	81

Tablo 4.24. Model Uyum Endeksleri Karşılaştırmalı.....	82
Tablo 4.25. Model Güvenirlilik Katsayıları.....	84
Tablo 4.26. Cinsiyet, Ekonomi Ve/Veya Finans Dersi Alıp Almama, Kredi Kartı Sahipliği Ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	85
Tablo 4.27. Anne, Baba Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi Olup Olmama ve Gelir Kaynağı İçerisinde Aileden Destek Alıp Almama Durumu ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	86
Tablo 4.28. Subjektif Finansal Okuryazarlık – Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi..	87
Tablo 4.29. Levene testi.....	88
Tablo 4.30. Yaş – Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi.....	89
Tablo 4.31. Yaş Düzeylerine Göre Finansal Okuryazarlık Düzey Değişimleri	89
Tablo 4.32. Levene Testi	89
Tablo 4.33. Fakülte –Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi.....	90
Tablo 4.34. Fakülteleere Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi Değişimleri.....	91
Tablo 4.35. Levene Testi	91
Tablo 4.36. Sınıf – Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi	92
Tablo 4.37. Öğretim Yılına Göre Finansal Okuryazarlık Düzey Değişimi	93
Tablo 4.38. Levene Testi	93
Tablo 4.39. Ekonomik Ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme Ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi.....	94
Tablo 4.40. Ekonomik Ve Finansal Gelişmeleri Takip sıklığına göre finansal okuryazarlık düzeyi değişimi.....	95
Tablo 4.41. Levene testi.....	95
Tablo 4.42. . Kredi Kartı Borç Ödeme Sıklığı Ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi	96
Tablo 4.43. Levene Testi	97
Tablo 4.44. Nakit Avans Kullanma Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi... 98	
Tablo 4.45. Nakit Avans Kullanım Sıklığına Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi Değişimi.....	98
Tablo 4.46. Levene testi.....	99
Tablo 4.47. Anne Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi	100
Tablo 4.48. Anne Eğitim Düzeyine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi Değişimi	100

Tablo 4.49. Levene testi.....	100
Tablo 4.50. Baba Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi.....	101
Tablo 4.51. Levene Testi	102
Tablo 4.52. Anne Mesleği ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi.....	103
Tablo 4.53. Levene Testi	103
Tablo 4.54. Baba Mesleği ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi	104
Tablo 4.55. Baba Mesleğine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi Değişimi	105
Tablo 4.56. Levene Testi	105
Tablo 4.57. Gelir ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi	106
Tablo 4.58. Gelir düzeyine göre finansal okuryazarlık düzeyi değişimi	107
Tablo 4.59. Levene Testi	107
Tablo 4.60. Levene Testi	108
Tablo 4.61. Konaklama ve Finansal Okuryazarlık Welch ANOVA Testi	108

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Finansal Okuryazarlık Düzeyi Ülke Dağılımı	16
Şekil 4.1. X, Y değişkenlerinin dağılım grafiği	53
Şekil 4.2. Pilot Çalışma Frekans Dağılımı Tablosu.....	55
Şekil 4.3. Pilot Çalışma Normal Dağılım P-P Grafiği.....	56
Şekil 4.4. Pilot Çalışma Homojenlik Dağılım Grafiği.....	56
Şekil 4.5. Pilot Çalışma Paralel Analiz Birikinti Grafiği.....	59
Şekil 4.6. Frekans Dağılımı Grafiği.....	70
Şekil 4.7. Pilot Çalışma Normal Dağılım P-P Grafiği.....	70
Şekil 4.8. Homojenlik Dağılım Grafiği	71
Şekil 4.9. Tek Faktör Varsayımı Altında Model Yol Şeması.....	75
Şekil 4.10. Üç Faktör Varsayımı Altında Model Yol Şeması	78
Şekil 4.11. Üç Faktörlü 2. Dereceden Model Varsayımı Altında Model Yol Şeması ..	80
Şekil 4.12. Sübjektif Finansal Okuryazarlık ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	87
Şekil 4.13. Yaş ve Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi	88
Şekil 4.14. Fakülte ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	90
Şekil 4.15. Öğretim Yılı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	92
Şekil 4.16. Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	94
Şekil 4.17. Kredi Kartı Borç Ödeme Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	96
Şekil 4.18. Nakit Avans Kullanma Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	97
Şekil 4.19. Anne Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	99
Şekil 4.20. Baba Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	101
Şekil 4.21. Anne Mesleği ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	102
Şekil 4.22. Baba Mesleği ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	104
Şekil 4.23. Gelir ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	106
Şekil 4.24. Öğrenim Süresince Konaklama ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	108

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AFA: Açılayıcı Faktör Analizi

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

FODER: Finansal Okuryazarlık Ve Erişim Derneği

FSB: Finansal İstikrar Kurulu

FTKGG: Finansal Tüketicinin Korunması Görev Gücü

INFE: International Network on Financial Education (Uluslararası Finansal Eğitim Ağı)

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

WB: Dünya Bankası

YEM: Yapısal Eşitlik Modellemesi

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Günümüzde üretim ve tüketim alışkanlıklarının bireyselleşmesi, bireylerin finansal ve ekonomik bilgisi doğrultusunda finansal davranışları ve tutumlarının incelenmesi ile piyasaya katılımlarının yönetilmesi konusuna ışık tutacağı ön görülmektedir. Bu alandaki hali hazırda yapılan çalışmalar, hem bireysel hem de toplumsal açıdan, ekonomik ve finansal alınan kararların uzun dönemdeki olumlu ve olumsuz etkilerini vurgulamışlardır. Ortaya çıkan olumsuz etkilerin nasıl sınırlandırılacağını belirlemek için öncelikle bireylerin şu andaki durumunu ortaya koymak yani finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek gerekir.

Teknoloji ile birlikte hızla gelişen ve farklılaşan finansal ürünler, bir yandan finansal ürünlerin türevlerine olanak sağlarken, öbür taraftan da, bu karmaşıklık piyasa katılımcılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bilginin hızla değişmesi ve erişim konusunda oluşan sorunlar yatırımcıları yani finansal piyasanın talep yönünü etkilemektedir. Finansal okuryazarlık finansal araçların kullanımının tabana yayılmasının talep tarafını oluşturmaktadır. Finansal arzın hızla artışına karşı tüketicilerin kapasite inşa etmesi ve bu talebi yakalamak, uyum sağlamak için harcama çaba yatırımcılara artı maliyetler olarak geri dönmektedir. Ayrıca bireylerin finansal piyasalara karşı güven algısı, bilginin çokluğu ve karmaşıklığı finansal piyasalara katılımı olumsuz olarak etkilenmektedir.

Günümüzün talep yönlü finansal çevresinde, erken yaştaki tüketiciler karmaşık finansal kararlar alma konusu ile yüzleşmekte ve erken yaşta alınan yanlış finansal kararların maliyeti yüksek olmaktadır. Genç bireylerin sıklıkla yüklenmek durumunda kaldıkları öğrenci kredileri, kredi kartı borçları ve benzeri erken dönemde gelen finansal kısıtlamalar dolayısıyla alım güçlerini ölçme yeteneklerine ket vurabilmektedirler.

Bu kapsamda, lise düzeyinden başlanarak genç yetişkinler, üst düzey yöneticiler ve daha birçok değişik düzeyden bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülmüştür. Veriler değerlendirilerek politika yapıcılarına, eğitim kurumlarına ve karar vericilere aydınlatmak amaçlanmıştır. Hane halkı üyelerinden üniversite eğitimi alan genç yetişkinler geleceğin karar vericileri olduğundan, çocukluk döneminden itibaren edindikleri tüketim alışkanlıkları, finansal davranışları ve finansal tutumlarının gelecekte için birer belirleyici olup olmadığı konusu literatürde sorulmuş ve

araştırılmıştır. Bu ekseninde, literatürde yapılan ölçme çalışmalarının çoğunluğunu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde genç yetişkinlerin ekonomik ve finansal hayata hazırlanmaları konusunda araştırmacılar arasında bir uzlaşma mevcuttur.

Ülkemiz açısından ele aldığımızda üniversite eğitimi gören genç nüfusun toplam ülke nüfusu içerisindeki payı %10 olduğu ve yedi milyonun üzerinde olduğu TÜİK ve YÖK 2019 verilerinde belirtilmiştir. Bu genç nüfusun geleceğin karar vericileri olacağı göz önüne bulundurulduğunda, bu kitlenin finansal yeterliliğinin şimdiden belirlenmesi, dünya verilerine göre konumunun kıyaslanması ve aksi bir durum var ise düzeltilmesine yönelik nasıl bir yol haritası izleneceği İnönü Üniversitesi lisans öğrencileri örneklemini kullanarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Çalışmamızın amacı finansal okuryazarlık ölçeği geliştirerek İnönü Üniversitesi lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemektir. Çalışma dört bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde finansal okuryazarlık kavramının tanımı, önemi, hem ülkemizde hem de dünyada yaşanan finansal gelişmeler ile finansal okuryazarlığın ilişkisi, finansal okuryazarlığın bileşenleri ve finansal okuryazarlığın ölçümü açıklanmıştır.

İkinci bölümde finansal okuryazarlık literatür taraması yapılmıştır. Yapılan çalışmalar konu başlıklarına göre bir araya getirilmiş bölümün ilk kısmında açıklanmıştır. İkinci bölümün ikinci kısmında ise finansal okuryazarlık ölçek ve ölçme çalışmalarına detaylı yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın metodolojisine yer verilmiştir. Araştırmanın amacı, yöntemi, evren ve örneklem seçimi, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgiler açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde çalışma katılımcılarının sosyo-demografik özelliklerine yer verilmiştir. Açıklayıcı ve doğrulayıcı doğrulayıcı faktör analizi sonuçları paylaşılmıştır. T testi, ANOVA ve Welch ANOVA analizlere ait bulgular açıklanmıştır.

Beşinci bölümde dördüncü bölümde elde edilen bulgular literatürdeki mevcut bilgiler ile karşılaştırılmıştır ve tartışılmıştır. Tez çalışması gelecekte yapılacak çalışmalar ve geliştirilebilecek politika önerileri ile sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK FİNANSAL OKURYAZARLIK

Günümüz toplumunda finans günlük hayat ile iç içe girmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin belirli bir gelir düzeyinde olduğunu varsaydığımız günümüz konjonktürü, bireyleri, kazandıkları geliri değerlendirme konusunda sorumluluk almaya yönlendirmektedir. Elde edilen gelirin nasıl değerlendirileceği; gelirin tamamı mı harcanacak, gelirin tamamı mı tasarruf edilecek ve gelecek ile ilgili yatırımlar bireyin sahip olduğu finansal bilgi doğrultusunda şekillenip, sonuçlanmaktadır.

Sosyokültürel bir olgu olan okuryazarlık kavramı bireylerin, elde ettikleri geliri yönetme konusunda, sahip oldukları teorik finans bilgilerini, pratik uygulama alanlarına taşımaları ile finansal okuryazarlık kavramına dönüşmektedir. Türkiye’de, küresel finansal krizin etkilerinin çok hissedildiği 2008-2009 dönemlerinden sonra, finansal okuryazarlık kavramı karar vericilerin ve araştırmacıların dikkatini çekmeye başlamıştır. Finansal kurumlar, sivil toplum örgütleri ve akademisyenler, toplumun çeşitli bölümlerini araştırma konusu olarak, finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik çalışmalarına hız vermiştir. Çalışmanın bu bölümünde finansal okuryazarlığın tanımı, önemi, finansal gelişmeler ile ilişkisi, finansal okuryazarlığın bileşenleri ve finansal okuryazarlığın ölçümü konularına değinilecektir.

1.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı

Sosyokültürel bir olgu olarak okuryazarlık sürekli değişen ve dönüşen bir yapıya sahiptir. 150 yıl önce ad ve soyadlarını tam olarak yazabilen, 30-40 yıl önce yazılı bir metni okuyup, o metinle ilgili sorulara cevap verebilen kişiler okuryazar sayılmaktadır. Yoğun bir şekilde teknoloji etkisi altında olan bugünün kültürü ise insanların başarılı olmalarında yeni okuryazarlık becerilerini zorunlu kılmaktadır (Aktaran, Yamaç, 2018: 384). Her ne kadar günlük dilde ayırımına varmadan birbirlerinin yerine kullanılsa da okuma-yazma ve okuryazar kavramları, terimsel olarak farklı anlamlar taşımaktadır. En genel ifade ile okuma-yazma, alfabe aracılığıyla yazılı metinlerin okunması ve yazılması olarak tanımlanmaktadır. Genel anlamda okuryazarlık ise, “toplum tarafından anlam verilen iletişimsel simgelerin etkili bir biçimde kullanılabilmesi yeteneği” olarak

tanımlanmaktadır. Kâğıt üzerindeki harfleri çözümlemeye dayanan okur-yazar görüntüsünün karşısında, anlamlandırmaya dayalı okuryazarlık görüntüsü her geçen gün yeni terimlerle birleşerek anlam sahasını genişletmektedir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 284).

Tanımda vurgulanan “toplum tarafından anlam verilen iletişimsel simge olma” özelliğini çalışmamızda "Finansal" ve "Ekonomik" ilintilerle ortaya çıkan “Finansal Okuryazarlık” kavramı üzerine kurmaktayız. Son yıllardaki bilimsel çalışmalar, okuryazarlığı, kişinin okuma ve yazmaya karşı ilgisini ve amacını, dışarıdan birinin değil de kendisinin belirlediği bir üst biliş faaliyeti olarak tanımlamaktadır (Aktaran, Aşıcı, 2009: 15). Huston (2010), finansal okuryazarlığın iki boyutu olduğunu ileri sürmektedir: anlama/kavrama; finansal eğitim sürecinde bireysel finansal bilgiyi, kullanım ise; bireysel finansal bilginin yönetimini ifade etmektedir. Bu bağlamda, bireyin finansal bilgisi olabilir, ancak okur-yazar olarak değerlendirilmek için, karar verme sürecinde bilgiyi uygulama yeteneğine ve özgüvenine sahip olmalıdır.

Literatürde henüz gelişme aşamasında olan finansal okuryazarlığın tanımı birçok araştırmacı, kişi ve kurum tarafından farklı şekillerde açıklanmaktadır (Tetik, 2019: 3509). Tüketici davranışları, kamu politikası, sosyoloji ve iletişim alanındaki bilim insanları finansal okuryazarlık kavramının en doğru tanımı konusunda uzlaşa içinde değillerdir (Remund, 2010: 278). Finansal okuryazarlık kavramsal olarak ilk kez, 1997 yılında yayımlanan “JumpStart Survey of Financial Literacy Among High School Students” (Lise Öğrencileri Arasında Finansal Okuryazarlık JumpStart Anketi)'da tanımlanmıştır. Bu çalışma finansal okuryazarlığı, "kişinin finansal kaynaklarını yaşam boyu etkili bir şekilde yönetebilmesi amacıyla bilgi kullanımı ve beceri yeteneği" (Hastings vd., 2012: 5), olarak tanımlamaktadır. En basit tanımı ile finansal okuryazarlık, bir kişinin para yönetme yeterliliğidir (Remund, 2010: 279).

Literatürde finansal okuryazarlık tanımları, kavramsal tanımlar ve işlevsel tanımlar olarak sınıflandırılmaktadır. Kavramsal tanımlar soyut kavramları somut olarak açıklar. İşlevsel tanımlar ise; bu somut terimleri ölçülebilir kıstaslara dönüştürmektedir. Kavramsal finansal okuryazarlık tanımı; bireylerin sahip olduğu mevcut seçenekleri değerlendirerek, ihtiyaçları ve mali durumlarını tanımlayacak gerekli bilgi ve beceri donanımdır. Bir diğer tanıma göre, nakit kaynakları ve ödeme yükümlülüklerini takip etme yeteneği, bir tasarruf hesabı oluşturmak ve krediye başvurmak için gerekli bilgi

birikimi, temel anlamda hayat ve sağlık sigortası bilgisi, rakip teklifleri karşılaştırma ve gelecekteki finansal ihtiyaçları planlama yeteneğidir. Finansal okuryazarlık kısa vadeli ve uzun vadeli finansal planlamaları, yaşamsal olguları ve değişen ekonomik koşulları dikkate alarak, temel finansal kavramları anlama ve uygun şekilde kişisel finansmanı yönetme yeteneğine ve güvenine sahip olma derecesinin bir ölçütüdür (Remund, 2010: 284). İşlevsel tanımlar ise; finansal ürün bilgisi (örneğin hisse senedi ve tahvil nedir, sabit ve değişken faizli ipotek oranları arasındaki fark nedir), finansal kavramlar bilgisi (enflasyon, birleşik faiz hesapları, türev ürünler, kredi skoru), etkin finansal karar verme için gerekli matematiksel beceri veya hesap becerisi ve finansal planlama gibi faaliyetlerde bulunmak olarak karşımıza çıkmaktadır (Hastings vd., 2012: 5).

Literatürde bulunan diğer finansal okuryazarlık tanımları ise şu şekilde sıralanabilir;

Smith ve Eschenfelder (2013), para terimini içeren her türlü bilgiyi, finansal okuryazarlığın çözmesi gereken bir problem olarak tanımlamaktadır. Mandell (2008) finansal okuryazarlığı, bireylerin kısa ve uzun vadeli çıkarları doğrultusunda finansal kararlar alma yeteneği olarak tanımlamıştır (Aktaran, Carlin ve Robinson, 2010: 3). Faulkner (2015), bireylerin güvenilir finansal bilgileri bulma ve finansal kararları “hayat boyu finansal refahı” elde etmeye yetecek kadar güvenli ve doğru bir şekilde yapabilme yeteneğini finansal okuryazarlık olarak tanımlamaktadır. Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants - AICPA) finansal okuryazarlığı, bireyin mali durumunu, yaşam hedefleri doğrultusunda ve finansal refahı başarmak amacıyla ihtiyatlı kararlar alarak etkili bir şekilde değerlendirme ve yönetme yeteneği olarak tanımlamıştır (Aktaran, DeLaune, L., Rakow, J., Rakow, K., 2010: 103). OECD'nin 2012'de düzenlediği uluslararası finansal eğitim stratejileri konferansında yapılan tanıma göre finansal okuryazarlık; bireysel finansal refahı sağlamak için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların birleşimidir (OECD, 2017: 13). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) tanıma göre finansal okuryazarlık; “Bir bireyin kişisel bütçesini yönetme sürecinde etkin ve bilinçli kararlar alabilmesini sağlayan temel finansal bilgiye sahip olması ve bu kararları uygulayarak bireysel ve toplumsal finansal refahı artırma yetisidir.” şeklinde tanımlanmaktadır (www.tcmb.gov.tr). Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) tanımına göre finansal okuryazarlık, kişinin para kullanma ve yönetimi hakkında bilgiyle değerlendirme

yapması ve etkili karar verme yetisidir. Başka bir ifade ile finansal okuryazarlık, bireylerin gelirlerini, birikim ve yatırımlarını akıllıca değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme yetkinliğine sahip olabilme durumu şeklinde de tanımlanmaktadır (www.foder.org).

Finansal okuryazarlık, bireyin finansal işlerini başarılı bir şekilde yönetmesine ilişkin ilgili alanda tüketici uzmanlığına veya bireysel finansmana özgü beşeri sermayenin nasıl kullanıldığına işaret eden göstergeler bütünüdür (Fernandes vd., 2014: 1862). Finansal okuryazar bireyden, günlük harcamaları izlemesi, aylık bir bütçe tutması, geleceği planlaması, acil durumlar için tasarruf etmesi, finansal ürün ve hizmetleri sorumlu bir şekilde kullanması, eğitim yoluyla beşeri sermayesine yatırım yapması, varsa girişimcilik seçeneklerini değerlendirmesi beklenmektedir (Ayhan, 2019: 685). Finansal okuryazarlık, dünya genelinde günlük yaşam için gerekli olan temel bir beceri haline gelmiştir. Küresel ekonomideki istikrarsızlık nedeniyle artan finansal ürün çeşitliliği, bireyleri daha karmaşık hale gelen finansal kararlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Finansal bilgiye sahip olmak, yerinde finansal kararlar almak için kilit unsurdur ve finansal refah için gereklidir (Philippas ve Avdoulas, 2020: 360). Bilhassa, finansal okuryazarlık, gündelik yaşamda karşılaşılan finansal zorluklar ve finansal karar verme süreçlerinde, bireylerin bu durumlarla başa çıkabilmesine olanak veren bilgi ve beceriler toplamına atfedilen kalifiye olma durumudur (Sohn, Joo, Lee ve Kim, 2012: 9699).

Finans günlük yaşamın önemli bir parçasıdır ve finansal okuryazarlık bireylerin aşırı borçlanmasını önlemenin en iyi yoludur (Tomaskova vd., 2011: 365). Karar vericiler için genç yetişkinler arasında finansal okuryazarlığın anlaşılması, genç tüketicileri korumak için mevzuat hazırlayanların yanı sıra genç bireyleri hedef alan etkili finansal eğitim programları geliştirenler için de hassas bir öneme sahiptir (Lusardi vd., 2010: 360). Remund (2010), Amerikalı tüketicilerin 2008 yılında başlayan finansal krizden çıkan dersin, parayı yönetmenin önemi olduğunu vurgulamaktadır. Bu çıkarımla finansal kriz ile karşı karşıya kalmadan evvel toplumların durumunu belirlemek ve belirlenen durumlara göre önlemler almak ve politikalar belirlemek, araştırmacıların ve karar vericilerin sorumluluğundadır. Ayrıca Chlouba vd. (2011), finansal okuryazarlığın bireylerin aşırı borçlanmalarına karşı alınabilecek en iyi yol ve yöntem olduğunu belirtmektedirler. Remund (2010), finansal okuryazarlık tanımının tam olarak yapılmasının, karmaşaya mahal vermeden, süreci yavaşlatmadan anlamlı ve etkili tüketici

eğitim programlarının tasarlanmasının önündeki engelleri kaldıracağının önemi de değinmektedir.

Literatürde yapılan tanımlamaların ortak özelliği finansal bilgi ve becerinin finansal refahı sağlama doğrultusunda kullanılması olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Çalışmamızın konusunu oluşturan üniversite öğrencilerine yönelik bir tanımlama yapmak gerekir ise, bireyin sahip olduğu finansal bilgiler doğrultusunda bugününü ve yarınını bütçesine sadık kalarak idare edebilme becerisi olarak tanımlayabiliriz.

1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Akerlof ve Shiller (2010) kapitalist ekonomiye yeniden şekil vermenin, bireylerin algısında özgün bir yaratıcı işletme ruhunu yeniden var etmenin ve bireylerin tutumlarını gerçekten çalışan ve bireylerin adalet algısını tatmin eden kurumlar tarafından desteklenmesinin gerekliliğine değinmektedirler. Kapitalizm algısını şu şekilde dile getirmektedirler;

“Kapitalizm düşündüğümüzü ve istediğimizi bize verir. Ama kapitalizmin ona göz kulak olmayı başaramazsak ve yönünü doğru belirleyemezsek bir polis memuru gibi (ahlak belirleyicisi) gibi hareket etmez. Kapitalizm bir fiil, rekabetçi olarak maksimum kar getirici fırsatların peşinden koşar. Kapitalizm bu tarz fırsatları, bizi nereye götürdüğüne bakmaksızın, izlemektedir (Akerlof ve Shiller, 2010: 6).”

Büyük buhran ve son otuz yılda gerçekleşen finansal krizlerin oluşumunda rol oynayan "bizi nereye götürdüğüne bakmaksızın" faktörü kapitalist toplumların genel problemini oluşturmaktadır. Burada hükümetlerin ve kurumların rolü ortaya çıkmakta ve sıkı bir kontrol ve gözetim uygulamaları ön plana gelmektedir. Akerlof ve Shiller (2010) hükümet ve kurumların oynaması gerektiği rolleri, “finansal piyasaların izin verilen piyasalarla en iyi ve serbest şekilde değiş tokuşuna imkan sağlayan kurallar dizisini kapitalizm canlılığının bütün faydalarını sağlayarak gözetmek ve bu canlılığın çok vahşileştiği durumlarda piyasayı dizginlemek”, şeklinde ifade etmişlerdir. Dahası, kriz zamanlarında olduğu gibi ekonominin konjonktürel reaksiyonlara aşırı gitmesi durumunda oluşacak hasarı elinden geldiğince onarmak hükümetlerin rolleri arasında gösterilmektedir.

Kapitalizmin ve ekonominin genel işleyişi göz önüne alındığında "bizi nereye götürdüğüne bakılmaksızın" faktörü, açtığı sorunlar bakımından, üzerinde düşünülmesi ve ekonominin "bizi nereye götürdüğüne" bakmamızın zaruri bir ihtiyaç olduğu karşımıza

çıkmaktadır. Bireylerin "nereye gittiğini" görmeleri nasıl sağlanır, hangi yöntem ve uygulamalarla gidilen yolların açtığı hasarlar en aza indirgenir, soruları finansal okuryazarlık kavramının kapsama alanındadır. Finansal ürün ve hizmetlerin çok hızlı geliştiği günümüzde bireylerin, akdi ilişkilerde dengeli bir konumda bulunması, finansal piyasalarda iyi bir katılımcı olmasının yanı sıra sağlıklı kararlar vermelerinde de finansal okuryazarlık kavramının önemi ortaya çıkmaktadır.

Küresel ekonomik krizler ile birlikte aşırı borçlu ve genellikle yetersiz kabul edilebilecek emeklilik planlarına sahip bireylerin yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlar(Aktaran, Tetik; 2018: 35), finansal piyasalar ile demografik yapıda ve emeklilik sistemlerindeki değişimler ve gelişmeler (Aktaran, Tetik; 2018: 49), finansal katılımdaki aksaklıklar (van Rooij vd., 2011; Almenberg ve Dreber, 2015; Hsiao ve Tsai, 2018), tüketici kredilerinin hane halkına olumsuz yansımaları (Disney ve Gathergood, 2013; Farias, 2018), finansal kararlar üzerinde cinsiyetler arası artan farklar ve sonuçları (Sharma ve Johri, 204; Caroline vd., 2015; Agnew ve Harrison, 2015; Driva vd., 2016; Bannier ve Neubert, 2016; Caroline vd., 2018), finansal okuryazarlık ve önemini işaret etmektedir.

Özellikle tasarruf yetersizliğine bağlı olarak cari ve bütçe açığı yaşayan Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yurtiçi tasarruf oranının artırılması hayati önem taşımaktadır (Bozkurt vd., 2019: 1581). Türkiye'de finansal okuryazarlığın önemini algılayabilmek için son yıllarda hızla artan bireylerin borçlanma oranlarını incelememiz ve bilinçsizce yapılan borçlanmaların ileri dönemlerde getirebileceği büyük sorunlar karşısında hem devletin hem de ilgili kurumların nasıl ve hangi yöntemlerle önlemler alması gerektiğinin belirlenmesi noktasında önem arz etmektedir. Lusardi ve Mitchell'in (2011) belirttiği gibi; finansal cehaletin maliyetinin kötü sonuçları, sadece finansal okuryazarlık düzeyi en az olan bireylere değil tüm topluma yansımaları muhtemeldir.

Davranışsal ekonomi ve davranışsal finans perspektifinde ise finansal eğitim ve finansal okuryazarlık daha farklı bir bakış açısı ile ele alınmaktadır. Eğer normal birey finansal bilgi bakımından donatılmış ise, finansal eğitim, seçimlerin iyileştirilmesi üzerinde çok az etkiye sahip olabilmektedir. Neo-klasik yaklaşımda bireylerin ya finansal açıdan okuryazar oldukları ya da finansal okuryazarlıkla tutarlı seçimler yaptıkları iddia edilmektedir. Finansal okuryazarlık ancak bireylerin karar verme sürecine veya karar verme ortamına müdahalelerle düzeltilebilecek mantıksız seçimler yapması durumunda

geliştirilebilir. Simon'un öncü olduğu davranışsal iktisat paradigmasında, bireyler genellikle rasyonel dolayısıyla akıllıdır, karar verme sürecine girerken, rasyonel hatalar olarak adlandırılabilen hatalar veya yanlışlar yapılabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bilgi, bilgi işleme ve kurumsal parametreler bu tür hataların oluşmasında kilit rol oynamaktadır. Daha iyi bilgi, bilginin sunulması ve çerçevesinde daha fazla netlik ve iyileştirilmiş teşvikler, bu gibi rasyonel hataları düzeltebilir. Duygu ve sezgi, basiretsiz ve uzun vadede pişmanlığa maruz kalan karar vermeler ile sonuçlanabilmektedir. Bununla birlikte, karar verme sürecinin duygusal ve sezgisel tarafı düzenlenebilir ve yeniden eğitime tabi olabilir. Bireyler birçok durumda oldukça kötü kararlar verirler, çünkü karar verme süreçlerine tam olarak dikkat etmezler (sezgisel yöntemlere dayalı sezgisel seçimler yaparlar), öz denetime sahip değildirler, tam bilgiye sahip değildirler ve sınırlı bilişsel yeteneklerden muzdariplerdir. 1990'lardan bu yana, davranışsal ekonomi ve davranışsal finans teorileri, gelecekteki değerin indirgenmesi gibi zayıf finansal seçimlere yol açması muhtemel belirli bilişsel önyargıları araştırmıştır. Bu tür önyargılar, finansal okuryazarlık eğitimi ile hafifletilebilir. Finansal eğitim, tasarruf davranışını karar vericilerin davranışsal özelliklerini değiştirerek değil de sınırlı rasyonalite açısından değiştirmede rol oynayabilir. Ancak kanıtlar, ortalama olarak, varsayılan seçeneğin değiştirilmesinin yanı sıra ekonomik teşviklerin değiştirilmesinin tasarruf davranışını değiştirmenin en etkili mekanizması olduğunu göstermektedir. Buna örnek olarak son yıllarda bireysel emeklilik hesabı yatırımlarında verilen devlet katkıları örnek verilebilir. (Altman, 2012; Kahneman vd., 1982; Gilovich vd., 2002; Thaler ve Sunstein, 2008).

1.3. Yakın Tarihsel Süreçte Finansal Gelişmeler ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Finansal sistemin işleyişi hakkında eğitilmiş bireylerin sayısının artması, her gün gelişen ve karmaşık bir yapıya bürünen finansal piyasaların daha etkin şekilde işlemesine yardımcı olmaktadır. Birçok finansal aracı kurum tarafından sunulan değişik özelliklere sahip finansal araçların risk-getiri karakteristiklerini ve değişen maliyetlerini daha iyi karşılaştırma becerileri ile finansal okuryazar bireyler piyasada rekabeti artırmaktadır. Finansal piyasalardaki rekabet artışı, kaliteli hizmet ve yenilikçi gelişmeleri de beraberinde getirmektedir (Tetik, 2019: 3510). Artan finansal gelişmeler doğrultusunda

finansal okuryazarlık kavramı da değişmeye ve içeriğini geliştirmeye, yani finansal gelişmeler doğrultusunda kendi yapısını güncel tutmak zorunda olduğu söylenebilir. Dünya'da ve Türkiye'de yaşanan yakın tarihli finansal gelişmeler ve finansal okuryazarlık ilişkisi alt bölümlerde tartişılacaktır.

1.3.1. Dünya'da Finansal Gelişmeler ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Dünya ekonomisi son yıllarda özellikle finansal piyasalarda büyük değişimler göstermektedir. Uluslararası kısıtlamaların kaldırılması ve teknolojinin gelişmesi finansal ürünlere erişimi dünya genelinde arttırmıştır. Hisse senetleri ve diğer varlık fiyatlarındaki aşırı yükselişler nedeniyle küresel piyasalarda Ağustos 1998'de yaşanan kriz ve yaklaşık üç yıl süren düzenlemelerden sonra varlık fiyatları yeniden yükseliş trendine girmiştir. 2006 Nisan-Haziran ve 2007 Temmuz-Ağustos dönemlerinde piyasalarda dalgalanmalar yaşanmakla birlikte varlık fiyatlarındaki yükseliş trendi yavaşlayarak da olsa devam etmiştir (Çanakçı, "Küresel Borsalarda 2006 ve 2007 Yılı dalgalanmaları ve Türkiye", 2007: 28).

Eren ve Saraçoğlu (2017), 2007'de Amerikan ekonomisine ilişkin temel istatistikler, bu denli büyük ve derin bir küresel krizin gelmekte olduğuna işaret etmediğini, bu bağlamda 2007'de ana akım iktisat yazınında bir kriz beklentisi olmadığını belirtmektedir. 2008'in Eylül ayı ise krizin "herkes" tarafından hissedildiği bir tarih olarak kabul görmektedir. 2008 senesinin dördüncü çeyreği ve 2009'un ilk çeyreğinde Amerika ekonomisi sırasıyla %8.2 ve %5.4 küçülmüştür. İşsizlik rakamlarına bakıldığında ise, 2007'de işsizlik %4-5 bandında seyrederken, 2008'in son çeyreğinde %7'lere doğru yükselmiş ve 2009'un ilk çeyreğinde 2007 senesinin neredeyse iki katı gibi orana, %9'a yükselmiştir. Krizden çıkış reğeteleri olarak da hane halkından alınan vergilerin devlet tarafından iktisadi sistemi canlandırmada kullanılması önerilmiştir. Dolayısıyla hem krizler hem de krizden çıkış reğetelerinin olumsuz sonuçları büyük ölçüde hane halkına yansıtılmıştır (Eren ve Saraçoğlu, 2017: 88).

2008 yılında gelişmiş ülke ekonomilerinde ortaya çıkan ve hızla gelişmekte olan ülkelere de yayılan finansal kriz, finansal sektör ile makroekonomi arasındaki ilişkinin derinliğini ortaya koymuştur. Hung vd. (2009), kriz sonrası genel olarak ekonominin sonuçları hakkında üç uyarıcı ders çıkarıldığından bahsetmektedir. Birincisi, kısır finansal karar verme yaygın bir fenomen (doğal olay) olabilmektedir. İkincisi, bu tür

sorunlar bir krize ulaşılmadan önce uzun süre fark edilmemektedir. Üçüncüsü, daha sonra oluşan mali piyasa kargaşası ve müteakip müdahaleler ile gösterildiği gibi, sistemik etkiler ve istikrar korunmasının maliyetleri büyük olabilmektedir. Küresel finansal krizin neden olduğu maliyetler göz önünde bulundurularak finansal stresin ekonomik aktivite üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin (Güneş, 2016: 2) giderilebilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Uluslararası finansal kuruluşlar, finansal okuryazarlığın düşük seviyede olmasının hem finansal erişimi zayıflatarak piyasa derinliğini azalttığını hem de finansal tüketici sorunlarını beslediğini belirterek finansal eğitim ve finansal okuryazarlığın önemine vurgu yapmaktadır. Finansal eğitim ile gerek finansal sistemden yararlananların gerekse finansal sisteme mesafeli duranların, bilgi düzeyini yükselterek, finansal sisteme olan güveni arttırmayı ve bu sayede daha çok kişinin finansal sisteme katılmasını amaçlamaktadır. Finansal ürün ve hizmetlerin tüm kesimlere yayılması, finansal sistem dışında kalan kişilerin sisteme dâhil edilmesi, mevcut ürün ve hizmetlerin kalitesinin ve kullanımının artırılması ile bireysel ve toplumsal refahın dolayısıyla satın alma gücünün artırılması amaçlanmaktadır. Global Findex veri tabanı, dünya çapında 515 milyon yetişkinin 2014-2017 yılları arasında bir finansal kurumda veya mobil para sağlayıcı sistemler aracılığıyla bir hesap açtığını göstermektedir (Demirgüç-Kunt vd., 2018: 2).

Finansal hizmetler kalkınmanın yönlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Sağlık, eğitim ve iş alanlarında yatırımları kolaylaştırarak insanların yoksulluktan çıkış reçetesi olabilmekte ve hane halkını yoksulluğa itebilecek finansal acil durumlara karşı tasarruf sağlamaktadır. Dünyadaki birçok yoksul insan, banka hesapları ve dijital ödemeler gibi bu işlemlere hizmet edebilecek finansal hizmetlerden yoksundur. Finansal katılımın faydaları geniş kapsamlı olmaktadır. Finansal hizmetler ayrıca insanların tasarruflarını ve ihtiyaçlara yönelik harcamalarını arttırmaya yardımcı olabilmektedir. Finansal katılım sürecinde dijitalleşmenin artması bireylerin finansal hizmetlere erişimini kolaylaştıracağı gibi hükümetler için likiditeden dijital ödemelere geçiş kurumsal yozlaşmaları azaltabilmekte ve verimliliği artırabilmektedir (Demirgüç-Kunt vd., 2018).

Finansal piyasaların kendine has bazı özellikleri doğrultusunda finansal tüketiciler diğer piyasalara göre daha fazla riske maruz kalmaktadır. Finansal piyasalarda var olan bilgi asimetrisi, ürün çeşitliliği, ürün ve hizmet sözleşmelerinin karmaşıklığı gibi faktörler tüketicilerin tarafı oldukları işlemleri doğru analiz edebilme ve sözleşmeleri adil müzakere şartlarında tesis edebilme imkânlarını sınırlandırmaktadır. Tüketiciler aldıkları

finansal ürünlerin kalitesini ve hatta fiyatını değerlendirmekte güçlük çekebilmektedirler. Bu durum finansal tüketicilerin seçim kapasitelerini sınırlayarak etkin olmayan seçimlere yöneltmekte, diğer piyasalara göre istenmeyen risklere maruz bırakmakta ve kuruluşları finansal tüketicilere göre daha avantajlı konuma getirmektedir (Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi: 2014: 16). Dünyanın dört bir yanında hükümetler, çeşitli eğitim düzeylerinde, öğrenme fırsatları sunmak amacıyla finansal eğitim için ulusal stratejiler oluşturarak veya geliştirerek nüfuslarının finansal okuryazarlık düzeylerini iyileştirmek için etkili yaklaşımlar bulmak çabasındadırlar (Atkinson ve Messy, 2012). Hükümetler dışında da birçok uluslararası kuruluş finansal eğitim ve finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalarına önem vermektedir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) finansal eğitim ve finansal okuryazarlık konularında yapılan çalışmaların başını çeken kuruluşlardan biridir. OECD (2012) finansal okuryazarlığı, finansal kararlar vermek ve buna bağlı olarak bireysel finansal servet elde etmek için gerekli olan bilinç, bilgi, yetenek, tutum ve davranışların bir kombinasyonu olarak kavramsallaştırmaktadır. Yine OECD'ye (2012) göre finansal eğitim, bireylerin verilen bilgi ve öneriler doğrultusunda finansal ürünler ile ilgili kavram ve riskler hakkındaki anlayışlarını geliştirdikleri, finansal refahlarını arttırmada güvenli ve temel kararlar almak için gerekli öz güveni ve gerekli yetenekleri edindikleri bir süreç olarak tanımlamaktadır. Finansal kararların olası olumsuz etkilerini azaltmak ya da tüketicilerin olumsuz etki ortaya çıkaracak finansal kararlar almalarının önüne geçebilmenin yollarından birisi bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesidir (Er ve Çetintaş, 2018: 62). Finansal okuryazarlık, bir yandan bireylerin günlük yaşamında karşılaştığı finansal sorunlara yönelik çözümleri geliştirirken, diğer yandan finansal piyasaların etkin ve verimli çalışmasına katkı sağlamaktadır (Er vd., 2014: 114). Finansal okuryazarlığın teşvik edilmesi, devletin zayıf finansal kararlardan kaynaklanan sosyal refah sorunlarını hafifleten bir araç olarak görülmektedir (Cull ve Whitton, 2011: 99).

2007-2009 küresel krizi tüketicinin de önemli bir oyuncu olarak sistemi etkilediğini bir kez daha gündeme getirmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde ve Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde etkileri ağır bir şekilde hissedilen krizin önemli sebeplerinden biri olarak finansal farkındalığın yetersizliği sonucunda tüketicilerin konut kredilerine yönelik aşırı borçluluk seviyeleri gösterilmektedir. Hane

halkı kesiminin yüksek seviyedeki borçluluğu ve yönetilemeyecek büyüklükte finansal risklere maruz kalması nedeniyle, krize karşı alınan önlemlerin sonuçları gecikmiştir (Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi, 2014: 15). Davranışsal finans alanındaki araştırmalar, çoğunluk hane halkının optimal tasarruf ve yatırım kararları almadığını, ve bu alınan kararların kabul edilemez yaşam standartlarına yol açabileceğini fark etmelerinden mütevellit de ekonomik kaygıyı artırmıştır (Hung vd., 2009: 2). 2008 ekonomik kriz sonrası ABD’de mortgage kredisi alarak ev sahibi olanların büyük çoğunluğunun, faizlerin artması durumunda ödemelerinin de artacağı konusunda bilgisiz olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç finansal okuryazarlık düzeyi düşüklüğünün yalnızca gelişmekte olan ülkelerin değil, gelişmiş ülkelerin de sorunu olduğu görüşünü desteklemektedir (Er ve Çetintaş, 2018: 69).

2007-2009 küresel krizi sonrasında finansal tüketicinin korunmasına yönelik uluslararası çalışmalar hız kazanmıştır. OECD bünyesinde faaliyetlerini yürütmekte olan Finansal Tüketicinin Korunması Görev Gücü (FTKGG) tarafından hazırlanan ve 2011 yılı Ekim ayında yayımlanan “Finansal Tüketicinin Korunmasına Yönelik Üst Düzey İlkeler” bu konuda tüm ülkeler tarafından takip edilmesi ve uyulması beklenen temel referans kaynağı haline gelmiştir. Buna ek olarak, Dünya Bankasının (WB) hazırlamış olduğu “Finansal Tüketicinin Korunması İçin İyi Uygulamalar” isimli doküman da konuyla ilgili tarafların dikkate alması gereken hususları detaylı bir şekilde düzenlemiştir (Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi, 2014: 16).

Dünya Bankası Global Findex veri tabanında 2011 yılından itibaren üçer yıllık aralıklara, dünya genelinden finansal peyzaj ile ilgili veriler toplamaktadır. Tablo 1.1’de 2014 ve 2017 yıllarına ait 15-24 yaş arası genç yetişkin dünya nüfusuna ilişkin veriler paylaşılmıştır. Herhangi bir hesaba sahip olma, bir finansal kurum hesabına sahip olma ve erişimde internet kullanımında gözlenen artış genç nüfusun finansal sistemde oynadığı aktif role dikkat çekmektedir. Küresel olarak, yaklaşık 1.7 milyar yetişkin bankacılık dışı kalmaktadır (Demirgüç-Kunt vd., 2018: 4). Bankacılık dışı kalan yetişkinlerin eğitim seviyesinin düşük olması da olasılık dahilindedir. Gelişmekte olan ülkelerde tüm yetişkinlerin yaklaşık yarısı ilköğretim veya daha az eğitime sahiptir. Bankacılık dışı kalan yetişkinlerin üçte birinden fazlası lise veya orta eğitimini tamamlamış bireylerdir (Demirgüç-Kunt vd., 2018: 5). Veriler finansal eğitimin artırılması ve finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi gerekliliğine işaret etmekte yorumunu yapabiliriz.

Finansal tüketicinin korunması hususu ihtiyatlı denetim otoritelerinin doğrudan sorumluluğunda bulunmamaktadır (Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi, 2014: 17). Bu durumdan finansal tüketicinin finansal konular hakkındaki bilgi düzeyini belirlemek ve bu düzey doğrultusunda gerekli finansal eğitim verme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 0.1. Dünya Geneli 15-24 Yaş Genç Yetişkin Findex Verileri

Global Findex Anketi Başlıca Soruları	2014	2017
Herhangi bir hesaba sahip olma durumu	42%	56%
Finansal kurum hesabına sahip olma durumu	41%	54%
Fatura ödemeleri veya bir şey satın almak için internet kullanımı	26%	40%
Yaşlılık için birikim yapma	8%	11%
Finansal bir kuruluşta birikim yapma	9%	21%
Eğitim veya okul ücreti için tasarruf yapıldı mı	45%	0%
Geçen yıl içerisinde para birikimi yapıldı mı	70%	32%
Ödenmemiş kredi	3%	9%
Banka hesap kartı sahipliği	33%	50%
Sağlık veya tıbbi amaçlarla borç kullanımı	5%	14%
Eğitim veya okul ücreti için borç kullanımı	19%	0%
Bir finansal kuruluştan borç aldı mı veya kredi kartı kullanımı	14%	32%
Geçen yıl içerisinde aile veya arkadaşlardan ödünç para alma	29%	33%
Geçen yıl içerisinde borçlanma durumu	42%	53%
Acil durum fonları bulabilme durumu: mümkün	54%	46%
Acil durum fonları bulabilme durumu: mümkün değil	44%	47%
Acil durum fonlarının ana kaynağı: Aile veya arkadaşlar	71%	69%
Acil durum fonlarının ana kaynağı: istihdamdan elde edilen kazanç	0%	15%
Acil durum fonlarının ana kaynağı: banka kredisi veya işveren	0%	5%
Acil durum fonlarının ana kaynağı: varlıkların satışı	0%	3%
Geçen yıl içerisinde ödenmemiş faturalar	32%	29%
Geçen yıl içerisinde istihdama bağlı ücret alımı	32%	31%
Geçen yıl içerisinde okul ücreti ödeme	29%	0%
Geçen yıl içerisinde özel sektör istihdamına bağlı ücret alımı	28%	27%
Geçen yıl içerisinde kamu sektörü istihdamına bağlı ücret alımı	4%	4%
Geçen yıl alınan hükümet yardımları	13%	16%
Bir hesaba erişmek için cep telefonu veya internet kullanımı	0%	34%
Kredi kartı sahipliği	12%	31%
Geçen yıl yapılan ve alınan dijital ödemeler	37%	52%

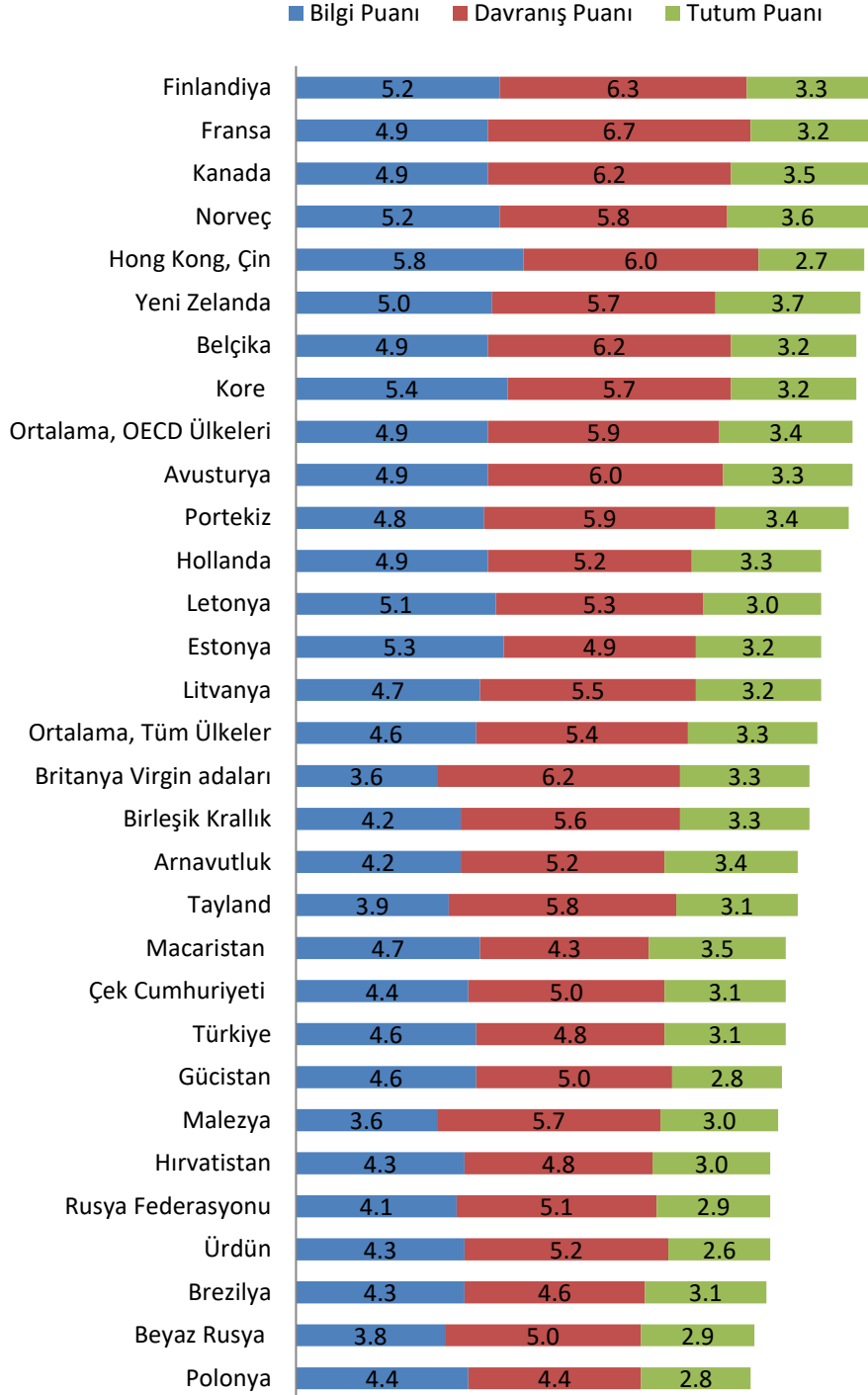
(<https://globalfindex.worldbank.org/>)

1.3.2. Türkiye'de Finansal Gelişmeler ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Son yıllarda artan küresel likiditenin etkilerinden biri de özellikle yüksek getiri vaat eden gelişmekte olan ülkelere yönelen sermaye akımlarındaki dikkat çekici artışlardır. Gelişmekte olan ülkeler grubunda yer alan Türkiye, 2005 yılı ve sonrasında küresel sermayeden aldığı pay önemli artışlar göstermektedir. Türkiye 2005 yılında yabancı yatırımlar açısından bir sıçrama kaydederek, dâhil edildiği Batı Asya ülkeleri grubunda, ülkeye yönelen doğrudan yabancı yatırımlar açısından lider duruma gelmiştir. 2006 yılı itibariyle yabancı sermaye girişinin çok önemli olduğu Türkiye'ye dışarıdan yapılan yatırımların, Türkiye'nin dışarıya yaptığı yatırımlarının 22.2 katı olduğu görülmektedir. 2007 itibariyle, yabancı sermayeli olarak nitelendirilen 18657 şirketin 14845'ini Türkiye'de kurulmuş olan yabancı sermayeli şirketler, 492'sini merkezi yurtdışında olan yabancı şirketlerce Türkiye'de açılan şubeler ve 3320'sini de merkezi Türkiye'de bulunan Türk şirketlerinden yabancı ortak almış olan şirketler oluşturmaktadır (Akbulak, "Türkiye'ye Yönelen Yabancı Yatırımlar ve Kar Transferleri", 2008: 8, 10). Küresel borsalarla karşılaştırıldığında 2006 ve 2007 yılları dalgalanmalarının Türk borsası üzerinde farklı sonuçları olmuştur. 2006 yılı dalgalanmasını en yüksek hasarla kapatan Türk hisse senedi piyasası, 2007 dalgalanmasında artış sağlayan üç ülkenin ilk sırasında yer almıştır. Bu durum, iki dalgalanmada Türkiye'nin birbirinden farklı koşullara sahip olmasından ve Türk piyasalarının dış etkilere karşı giderek daha dirençli hale gelmesinden kaynaklanmaktadır (Çanakçı, "Küresel Borsalarda 2006 ve 2007 Yılı dalgalanmaları ve Türkiye" 2007: 28).

Yaşanan finansal krizler, finansal sektörün istikrarı için finansal tüketicinin de önemli bir unsur olarak sistemi etkilediğini ve bu açıdan ele alınması gerekliliğini bir kez daha gündeme getirmiştir. Bireylerin finansal sistemle ilişkisinde üç temel alan ön plana çıkmaktadır. Bunlar finansal ürün ve hizmetlere erişim, finansal eğitim ve finansal tüketicinin korunmasıdır. Finansal ürün ve hizmetlere erişim, hane halkı ve firmaların kredi, mevduat, sigorta, ödeme işlemleri gibi finansal ürün ve hizmetlere yeterli düzeyde ve uygun şartlarda ulaşabilmesini ve bunların kullanımını ifade etmektedir. Finansal ürün ve hizmetlere erişim alanında ülkemiz göstergeleri ve finansal altyapının gelişmişliği dikkate alınarak talep yönünün kuvvetlendirilmesi benimsenmiştir. Stratejinin temel amacı, finansal ürün ve hizmetlerin tüm kesimlere yayılması, finansal sistem dışında kalan kişilerin sisteme dâhil edilmesi, mevcut ürün ve hizmetlerin kalitesinin ve

Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum

Şekil 0.1. Finansal Okuryazarlık Düzeyi Ülke Dağılımı

(<https://foy.tbb.org.tr/>).

kullanımının artırılmasıdır. Dünya Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu işbirliği ile hazırlanan “Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması”nın ön sonuçlarına göre ülkemizde finansal okuryazarlık oranı düşük seviyelerdedir. Şekil 1.1'de Türkiye Bankalar Birliği'nin açıkladığı finansal bilgi, davranış ve tutum puanlarına göre, Türkiye ülkeler ortalamasının altında yer almaktadır.

Türkiye'de bulunan finansal kurum ve kuruluşların durumları değerlendirildiğinde finansal katılımın artırılmasındaki tehdit ve fırsatlar şu şekilde sıralanabilir; tehdit olarak; ürün ve hizmetlerdeki çeşitlenmeden kaynaklanan karmaşıklıkla, finansal okuryazarlık seviyesi ve farkındalığın düşük olması görülmektedir. Fırsatlar ise; tüketicilerin finansal okuryazarlık ve farkındalık seviyelerini artırmaya yönelik girişimler, bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, küresel finansal kriz sonrası konuya yönelik artan uluslararası ilgi, uluslararası kuruluşlarla artan işbirliği olarak ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de finansal erişim, finansal eğitim ve finansal tüketicinin korunması eylem planları doğrultusunda; Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) finansal eğitim eylem planının bütçesini hazırlamakla, takip ve koordinasyonunu sağlamakla, ayrıntılı bilgilerin yer aldığı yol gösterici dokümanlar yayımlamakla sorumludur. Finansal eğitimde uyulması gereken ilke ve esaslar; kapsayıcılık, tarafsızlık, farkındalık oluşturma, süreklilik, ölçüm ve gözden geçirme, etkin ve sonuç odaklı olma, ihtiyaçlara göre olma, anlaşılabilir dil ve pratik anlatım, eğitimcilerin eğitimi şeklinde eylem planları çerçevesinde belirlenmiştir (Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Strateji ve Eylem Planları, 2014: 9).

Türkiye'de bireylerin finansal sisteme girişlerini arttırmak amacıyla, SPK 2016 yılında “Yatırım Yaparken Nelere Dikkat Etmeliyim” isimli finansal tüketiciyi bilgilendirmek amacıyla bir kitapçık yayımlamıştır. Genelde yatırım teması içerisinde, nasıl tasarruf yapılmalı, tasarrufları değerlendirirken nelere dikkat edilmeli, uzun dönem ve kısa dönem yatırım araçları farkları ve ne amaçla kullanılacağı, yatırım araçlarına başvurulmadığı takdirde yastık altı birikimin nasıl bir hal alacağı, gayrimenkul kıymet yatırımları gibi genel yatırım araçları özelliklerinden bahsedilmiştir. Ayrıca daha önce hiç yatırım tecrübesi olmayan potansiyel yatırımcılar içinde ipuçları verilmiştir. Riskten korunma ve nasıl risk alınacağı konusunda bilgiler verilmiş, detaylı bilgi toplamak isteyenler için hangi kurumlara başvurulması gerektiğinden bahsedilmiştir. Risk faktöründen kaçınmak için finansal çeşitlendirmeye değinilmiştir. SPK 2016 yılında

“Sermaye Piyasası Araçları” isimli başka bir kitapçık yayımlayarak sermaye piyasası içerisinde bulunan araçları detaylı bir şekilde yatırımcıları bilgilendirmiştir. Aynı şekilde 2016 yılında “Yatırım Fonları” başlıklı bir kitapçık daha yayımlayarak yatırıma yönelik detaylı bilgileri finansal tüketiciler ile paylaşmıştır.

Ülkemiz, tasarruf oranı bakımından dünyada alt sıralarda yer almaktadır. Enflasyon sebebiyle artan tüketim harcamalarının, tasarruf yapma tutumu üzerinde olumsuz etkisi olduğu söylenebilir. Tasarruf sahiplerinin yaş dağılımı incelendiğinde en büyük değişim 18-24 yaş grubunda gözlenmektedir (<http://www.tasarrufegilimleri.com/>). 2016 – 2019 yılları çeyrek yıllık tasarruf araçları tercih dağılımı incelendiğinde, yastık altı altın ve nakit, yaklaşık %20’lik genel seyir izlemektedir. Finansal eğitimler ile bireyler bilinçlendirilerek ve finansal okuryazarlık düzeyleri artırılarak bu miktarlar finansal sistem içerisine entegre edilebileceğini söyleyebiliriz (Tablo 1.2). Bu amaçlar doğrultusunda Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018) kapsamında; finans sektöründeki tüketici ve yatırımcı haklarının, kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde şeffaf, âdil ve teşvik edici uygulamalarla güçlendirilmesi, finansal piyasaların sağlıklı işlemesine, finansal ürün çeşitliliği karşısında bireylerin bilinçli kararlar almasına ve yurtiçi tasarrufların artmasına katkı sağlayan finansal eğitimin yaygınlaştırılması öngörülmektedir. Orta Vadeli Program (2015-2017) ise; bireylerin finansal ürünler hakkındaki bilgi düzeyinin artırılması, yatırımcı tabanının genişletilmesi, yurtiçi tasarrufların artırılması ve mali piyasaların daha sağlıklı işlemesinin sağlanması amacıyla finansal eğitim yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır. Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planında, finansal ürün ve hizmetleri arz edenler ile finansal tüketiciler arasında adil bir alışveriş ortamı sağlamaya yönelik uygulamaların hayata geçirilmesini, sermaye piyasalarında yatırımcı haklarının iyileştirilmesine yönelik uygulamaların geliştirilmesini, mali piyasalara ilişkin uyuşmazlıkların süratli ve etkin bir şekilde çözümüne yönelik düzenleme yapılmasını ve uygulamanın güçlendirilmesini temel politikalar arasında saymıştır (Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi: 2014: 22).

Tablo 0.2. 2016-2019 Yılları arasında Çeyrek Yıllık Tasarruf Araçları Tercih Dağılımı

	2016 Ç1	2016 Ç2	2016 Ç3	2016 Ç4	2017 Ç1	2017 Ç2	2017 Ç3	2017 Ç4	2018 Ç1	2018 Ç2	2018 Ç3	2018 Ç4	2019 Ç1	2019 Ç2	2019 Ç3	2019 Ç4
Yastık altı altın ve nakit (TL + döviz)	22 %	22 %	19 %	20 %	16 %	22 %	16 %	23 %	19 %	19 %	22 %	20 %	24 %	19 %	18 %	17 %
Sistem içi altın	12 %	14 %	6 %	4 %	9 %	5 %	7 %	5 %	7 %	9 %	8 %	7 %	9 %	12 %	14 %	15 %
Hazine bonosu / Devlet tahvili	1 %	1 %	1 %	0 %	1 %	0 %	1 %	1 %	0 %	1 %	1 %	1 %	0 %	1 %	2 %	1 %
Hisse senedi	3 %	2 %	3 %	1 %	3 %	3 %	3 %	4 %	2 %	2 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %	5 %
Fonlar	2 %	5 %	5 %	2 %	1 %	3 %	2 %	3 %	3 %	2 %	1 %	2 %	1 %	3 %	5 %	3 %
Vadesiz hesap	9 %	10 %	8 %	13 %	10 %	6 %	11 %	9 %	11 %	12 %	9 %	15 %	10 %	8 %	8 %	11 %
Döviz vadeli hesap	13 %	5 %	6 %	7 %	7 %	9 %	10 %	6 %	9 %	8 %	6 %	6 %	6 %	13 %	9 %	9 %
TL vadeli hesap	20 %	18 %	27 %	22 %	26 %	23 %	18 %	15 %	15 %	15 %	16 %	17 %	14 %	15 %	16 %	16 %
Bireysel emeklilik fonları	18 %	23 %	26 %	30 %	29 %	28 %	32 %	34 %	34 %	32 %	34 %	30 %	32 %	28 %	27 %	24 %

(<http://www.tasarrufegilimleri.com/>)

Küresel krizin ortaya çıkışının ardından G-20 liderleri, OECD, Finansal İstikrar Kurulu (FSB) ve ilgili diğer uluslararası kuruluşlara finansal tüketicilerin korunmasına yönelik ortak prensipler geliştirmeleri çağrısında bulunmuştur. Çalışmaların OECD liderliğinde yürütülmesi öngörülmüş ve OECD Finansal Piyasalar Komitesi nezdinde oluşturulan FTKGG tarafından hazırlanan “Finansal Tüketicinin Korunmasına Yönelik Üst Düzey Prensipler” 2011 yılı Ekim ayında G-20 liderlerince kabul edilerek üye ülkelerde uygulanması konusunda gerekli desteği almıştır. Kuruluşundan bu yana, FTKGG çalışmalarına ülkemizden TCMB ve Hazine Müsteşarlığı (HM) tarafından katılım sağlanmış, 2012 yılından itibaren BDDK da çalışmalara dâhil olmuştur. Ülkemizin de içinde yer aldığı G20 Finansal Tabana Yayılma Emsal Öğrenme Programının uygulayıcı kuruluşu olan Finansal Tabana Yayılma Birliğinde (Alliance for Financial Inclusion-AFI) ülkemiz, finansal tüketicinin korunması ve güçlendirilmesi uluslararası çalışmalarına katkı sağlamaktadır. (Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi, 2014: 43-44).

Tablo 0.3. Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı

Bireysel Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Gerçek Kişi Sayısı	Yıllar
1.246.462	2009
824.235	2010
671.417	2011
907.298	2012
915.691	2013
1018.576	2014
1.002.518	2015
975.015	2016
875.465	2017
806.709	2018

(www.riskmekezi.org)

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi'nin istatistiki rakamlarına göre; Türkiye’de bireysel kredi kartı borcunu ödememiş ve yasal takibe intikal etmiş gerçek kişi sayısı 2018 yılı verilerine göre 806.709 kişi olarak belirlenmiştir. Kredi kartı ödememiş kişi sayısı dağılımı Tablo 1.3’de verilmiştir. Yine TBB Risk Merkezi rakamlarına göre 2019 Ekim ayı itibariyle bireysel kredi kartı borcunu ödememiş gerçek kişilerden borcu devam etmekte olan kişi sayısı 2.688.515 kişi olarak belirlenmiştir (<https://www.riskmerkezi.org/tr>).

Türkiye’de de finansal okuryazarlık kavramı son dönemlerde yaşanan kronik ekonomik krizler, tasarruf oranlarının düşüklüğü ve artan finansal dolandırıcılık gibi nedenlerden dolayı önemi gün geçtikçe artan bir fenomen olmuştur. Dünyada son 50-60 yıl içerisinde, küreselleşmenin ve finansal serbestleşmenin de etkisiyle ekonomik tüm birimlerin aktörlerini içine alacak şekilde siyasi, ekonomik, finansal, toplumsal, kültürel radikal değişimler yaşanmıştır. Dolayısıyla finansal okuryazarlık kavramının ortaya çıkışı, gelişimi ve artan öneminin söz konusu değişimlerin sonucunda olduğu vurgulanmaktadır (Tetik, 2019: 3509).

1.4. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri

Finansal okuryazarlığın genel kabul görmüş bir tanımı olmamasına karşın, finansal okuryazarlığın bileşenleri üzerinde bir fikir birliğinden söz etmek mümkündür. Yine de bu bileşenler keskin çizgilerle çizilmemiş ana başlıklar altında toplanarak değerlendirilmesi tercih edilmiştir. Yapılan çalışmalar finansal okuryazarlığın çok boyutlu yapısına işaret etmektedir (Lusardi ve Mitchell,2011; Atkinson ve Messy, 2012; Agarwalla vd., 2015).

1.4.1. Finansal Bilgi

Finansal okuryazarlık ve finansal bilgi birbirinden ayrı ancak birbiriyle ilişkili iki kavramdır. Hung vd. (2009) ve Huston (2010), bu iki kavramın birbirleri yerine sık sık kullanıldığını ve finansal bilginin finansal okuryazarlığın bir bileşeni olduğunu bu iki kavramın eşit sayılamayacağını ifade etmişlerdir. Finansal eğitimin bireylerin beceri ve vasıflarına etki etmesindeki rolünü vurgularken, finansal bilginin etki alanının genişliğine de dikkat çekmişlerdir.

Finansal bilgi, ekonomi ve finansal peyzaj ile ilgili haberleri takip etme, finansal ürün ve hizmetleri karşılaştırarak yerinde ve muttali finansal kararlar verilmesi için gerekli, finansal okuryazarlığın önemli bir bileşenidir. Finansal kavramlarla ilgili temel bir bilgi birikimine sahip olmak ve finansal bağlamda aritmetik becerilerini uygulama yetisi, tüketicilerin finansal meselelerini yönetmek ve finansal refaha etki yaratabilecek haber ve olaylara muktedir olarak, bağımsız hareket edebilmelerini sağlamaktadır. Bulgular daha yüksek seviyede finansal bilginin, borsa katılımı ve emeklilik planlaması gibi olumlu sonuçlarla ilişkilendirirken, finansal bilginin borç birikimi gibi olumsuzlukları azalttığını göstermektedir (OECD, 2017: 15).

Basit finansal kavramları anlamadan, bireyler finansal yönetim ile ilgili kararlar almada etkin değillerdir. Finansal okuryazar bireyler; yatırım, tasarruf, borçlanma vb. konularda bilinçli finansal seçim yapabilme yetisine sahiptirler (Klapper vd.,2015: 3922). Bu çıktıyı etkeni finansal bilgidir. Finansal okuryazarlık tanımlarında da anlaşılacağı üzere bilgili, eğitilmiş ve bilinçli olmak finansal okuryazar bireyin taşıması gereken ilk planda öne çıkan özellikler arasında yer almaktadır.

1.4.2. Finansal Davranışlar

Davranışlar finansal okuryazarlığın en önemli ögesidir. Davranışlar tarafında harekete geçirilen planlanan harcamalar, finansal güvenlik ağları oluşturmak gibi finansal okuryazarlığın olumlu çıktıları elde edilebileceği gibi, diğer taraftan aşırı kredi kullanımı gibi bazı davranışlar ise finansal refahı azaltıcı etki yapacaktır. Bu nedenle finansal okuryazarlık finansal refahı arttıran veya azaltan davranışların belirlenmesinde tümleşik bir rol oynamaktadır. Finansal okuryazar bir birey, yüksek gelir düzeyine sahip olsa bile, bir ürün veya hizmeti satın almaya karar verdiğinde harcayabileceği miktar hakkında mutlaka bir fikri vardır. Bütçesini aşıp aşmayacağına, alım gücünü göz önüne alarak hareket eder, gelecek ayı veya yılı dahi hesaba katması olası muhtemeldir. Finansal okuryazar olmayan bireyin ise aksi bir davranışta bulunması, anlık satın alımlar gibi, olası daha muhtemeldir. Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal taahhütlerini yerine getirmek (faturaları zamanında ödemek gibi), yüksek faizli kredilerden kaçınmak gibi örgütsel beceriler kullanmayı gerektirir. Finansal bilgi, davranışlar üzerinde etken olabildiği gibi para hakkındaki inançlar, duygular ve hisler de davranışlara yön vermektedir. Bu sebeple finansal davranışların kültürden kültüre, bireyden bireye değişiklik gösterse de, finansal okuryazar bir bireyin finansal davranışının çıktısı finansal refahı yakalama olarak yorumlanabilir. Bireyler finansal becerileri konusunda özgüvenli olmalarına rağmen, davranışları finansal okuryazar sayılamayacak düzeyde gelişebilmektedir. Bunun nedeni aşırı özgüven kaynaklı hatalar olarak da yorumlanmaktadır. Tüketicilerin eylemleri ve davranışlarının sonuçları hem kısa hem de uzun vadede etkilidir. Fatura ödemelerini ertelemek, piyasa araştırması yapmadan finansal ürünler tercih etmek, gelirdeki bir azalmayı telafi etmek için kredi kullanmak gibi bazı davranış türleri bireylerin finansal durumunu ve refahını olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda, finansal dijitalleşmenin artması, tüketicilerin çok sayıda (yeni) finansal sağlayıcı ile etkileşimlerini meydana getirmektedir. Bu davranışları anlama ve geliştirmekte olan eğilimleri belirleme ihtiyacını arttırmaktadır (Atkinson ve Messy, 2012; Avusturalya Hükümeti Finansal Okuryazarlık Vakfı (AGFLF), 2007).

Lusardi vd. (2010), finansal okuryazarlık ile ilgili yaptıkları önceki çalışmalarda finansal okuryazarlığın, finansal davranış üzerinde önemli etkilerinin olduğundan bahsetmektedir. Düşük düzeyde finansal okuryazar bireylerin borçlanma ile ilgili konularda problem yaşamalarının daha olası olduğu, hisse senedi piyasasına katılma

ihtimallerinin düşük olduğu, daha düşük fiyatlı yatırım fonu seşmelerinin daha az olası olduğu, servet biriktirme ve servetlerini yönetebilme de daha yetersiz oldukları ve emeklilik planı yapmaya daha az yatkın oldukları ęalıřmaların sonuçları olarak çıkmaktadır (Aktaran, Lusardi vd., 2010: 360). Cucinelli vd. (2019), finansal davranışı oluşturan unsurları para kontrol kapasitesi, aile bütçesinden sorumluluk, aktif tasarruf davranışı, kullanılan finansal ürünlerin seçimi ve son olarak kısa vadede borca başvurma olarak sıralamaktadır. Lusardi ve Mitchell (2014), finansal davranış boyutunun finansal okuryazarlığın belirleyicisi olduğu belirtmektedir. Bu ıkarımlar doğrultusunda davranış boyutundan yoksun bir finansal okuryazarlığın belirleyiciliğinden söz etmek mümkün değildir diyebiliriz.

1.4.3. Finansal Tutumlar

Finansal okuryazarlığın OECD/INFE (2017) tanımı, bireyin belirli bir şekilde hareket etmek için yeterli bilgi ve yeteneğe sahip olsa bile, onların tutumlarının hareket edip etmeme konusundaki kararlarını etkileyeceğini kabul eder. Finansal tutum, finansal konulara kişisel eğilim olarak tanımlanabilir. Tutum ve tercihlerin finansal okuryazarlığın önemli bir unsuru olduğu düşünölmektedir. Örneğin, insanların geleceği için tasarruf etme konusunda oldukça olumsuz bir tutumları varsa, bu tür davranışları üstlenmeye daha az eğilimli oldukları tartışılır. Benzer şekilde, kısa vadeli istekleri öncelemeyi tercih ederse, kendilerine acil durum tasarrufu sağlama veya uzun vadeli finansal planlar yapma olasılığından uzak olmaktadır (Atkinson ve Messy, 2012: 33).

1.5. Finansal Okuryazarlığın Ölçümü

Mevcut finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek ve düzeyleri geliştirmek için, tüketicilerin etkili finansal karar verme becerisini ölçmeye odaklanan bir yapıya ihtiyaç vardır. Ölçme ęalıřmalarının temel adımı ölçülecek yapıyı iyi tanımlamaktır. Houston (2010), başarılı bir finansal okuryazarlık ölçeğini yapılan tanıma paralel madde içeriklerinden oluşması, finansal refahı azaltan seşimleri ortaya koyabilmesi ve finansal eğitimcilerle makbul çıktılar sunabilmesi olarak sıralamaktadır. Dahası ölçümlerin hangi çıktıların finansal bilgi ve yetenek eksikliğine işaret ettiğini gösteren sonuçlar sunmalıdır. Finansal okuryazarlık ölçümü, yalnızca uygun finansal davranışlarda bulunmak için gereken beşeri sermayeyi tanımlar; bunun geręekleşmesini sağlamaz.

Literatürde finansal okuryazarlığın ölçülmesi için farklı yöntemler kullanılmıştır. Sosyo-demografik değişkenler, gelir düzeyi, finansal davranışlar, finansal bilgi düzeyi, finansal tutumlar vb. birçok değişken uygulama gruplarına göre farklılık gösterebilir. Yapılan analizlerin tutarlı ve karşılaştırılabilir olması için OECD'nin 2002 yılında başlattığı ve 2008 yılında geliştirdiği proje, Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE) adını almıştır. Üst düzey katılımı ile gerçekleşen proje, 110'u aşkın ülkede, merkez bankaları, finansal düzenleyiciler ve denetçiler, mali bakanlıklar ve eğitim bakanlıkları dahil olmak üzere, 240 kamu kuruluşu, yılda iki kez toplanarak ülkelerde ve üye kuruluşlarda gerçekleştirilen deneyimler, stratejik öncelikler ve geliştirilen politikaları sunmaktadırlar (OECD, 2017). Lusardi ve Mitchell (2011), her ne kadar insanların okuryazar olma biçimlerini değerlendirmek önemli olsa da, pratik anlamda, insanların finansal bilgilerle nasıl ilerlediklerini araştırmak ve bu bilgiye dayanarak karar verme süreçlerini ölçmenin zorluğuna değinmişlerdir.

Sadece finansal piyasalara katılıma odaklanan çalışmalar, finansal piyasalara katılmayanların finansal bilgilerini belirleyen faktörleri inceleyememektedirler. Lakin, bireyin bir finansal araca yatırım yapmaması, bireyin o finansal aracı bilmediği anlamına gelmemektedir (Bönte ve Filipak, 2012: 3402). Finansal katılımın altında finansal bilgi dışındaki, davranışsal ve tutumsal konular da finansal okuryazarlığın alanına girmektedir. Bireylerin tutum ve davranışlarının finansal refah düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisi vardır. Bu nedenle finansal okuryazarlık ile ilgili ölçme çalışmalarında tutum ve davranışların da belirlenmesi önemlidir (Er ve Çetintaş, 2018: 62).

Fernandes vd. (2014) çalışmalarında literatürdeki finansal okuryazarlık ölçümlerini iki ana başlık altında toplayarak sınıflamaktadırlar. İlk gruptaki çalışmalar finansal eğitimdeki düzenlemelerin etkilerinin deneysel ve yarı deneysel çalışmaları içermektedir. İkinci gruptaki çalışmalar ise, finansal okuryazarlığı, finansal bilgi testlerinde doğru cevapların yüzdesiyle ölçülen finansal okuryazarlık düzeyi ve tahmin edilen finansal davranışları korelasyonel ve ekonometrik açıklayan çalışmalardır. Yazarlar bu iki grup çalışmaları “manipüle finansal okuryazarlık” ve “ölçülen finansal okuryazarlık” olarak adlandırmaktadırlar.

Finansal okuryazarlığı ölçmek ve tanımlamak için hala fikir birliğinde bulunulmuş en iyi yöntem bulunmamaktadır. OECD tarafından geliştirilen en yaygın finansal okuryazarlık tanımlamalardan biri olan; "Finansal kararlar almak ve sonuçta bireysel

finansal refahı yakalamak için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların bir kombinasyonudur". Ancak, geniş kabul görmüş bir model henüz bulunmamaktadır; literatür, finansal okuryazarlığın çok boyutlu bir kavram olduğunu ve tek bir yapılanma ile mevcut tüm boyutların kapsanmasının etkisiz bir yöntem olacağını öne sürmektedir. Bu nedenle, farklı ölçümleri ve eş zamanlı olarak karşılıklı ilişkilerini inceleyen modelleri geliştirmek ve doğrulamak gibi bir ihtiyaç vardır.

Okuma-yazma bir zemin üzerindeki alfabe sistemine dayalı kodları çözme ve o sisteme yönelik kod oluşturma becerilerinden oluşmaktadır. Bu beceriye sahip olmak için tanımak, ayırt etmek yeterlidir ve anlam durağan şekilde devam eder. Yani okuma-yazma bir kod çözme ve anlam eşleştirme süreci olarak ifade edilebilir. Okuryazarlıkta ise kod çözme ve anlam eşleştirmenin yanı sıra daha üst düzey bir zihinsel süreç olan anlam kurma ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla okuryazarlıkta durağan bir durumdan ziyade sürekli olarak yeniden anlamlandırma, değerlendirme ve yeni yapılar inşa etme gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Okuma-yazmanın durağan ve okuryazarlığın sürekliliğinden hareketle, okuma-yazmada olup/olmama durumunu gösteren bir kategori mevcut iken okuryazarlıkta ise olup/olamamaktan ziyade ne derece okuryazar olduğu söz konusudur (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 285). Buradan hareketle okuma-yazma sahip olunan bir kazanım ve okuryazarlık bu kazanım üzerine geliştiren yeteneği ifade etmek için kullanılabilir.

Finansal okuryazarlık ölçümünde yukarıdaki tanımlardan hareket ile bir derece ölçümüne yönelik ölçek geliştirmemiz gerektiğinin çıkarımı yapılabilir. Aynı temel üzerinde; finansal bilginin finansal okuryazarlığın alfabesi, finansal davranışlar ve finansal tutumların ise finansal okuryazarlığın yeteneğe dönüşen yansımaları olarak kısımlandırılmamız mümkündür. Geliştirilen ölçeğin temelini finansal okuryazarlık tanımı üzerine kurarak, öncelikle finansal okuryazarlığın ABC'si olan finansal bilginin olup/olamama durumu, arkasından olup/olmama durumunun ne kadarının yeteneklere yani finansal davranış ve tutumlara dönüştüğünün derecelendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK LİTERATÜR TARAMASI

Finansal okuryazarlık üzerine yapılan çalışmaların 2008 küresel krizinin ardından yoğunluk kazandığı görülmektedir. İlk yapılan çalışmalar genellikle finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik toplumların farklı kesimleri hedeflenerek yapılan çalışmalardır. Finansal okuryazarlık düzeyi belirleme çalışmaları sosyo-demografik özellikler üzerinden karşılaştırmalar yapılarak derinleştirilmiştir. Daha sonrasında çalışmalar emeklilik planları, finansal katılım, bireysel finansman, finansal eğitim, karar verme süreçleri, finansal danışmanlık gibi alanlara yayılarak finansal okuryazarlığın nedensellikleri üzerine yapılan çalışmalarda yoğunluk kazanmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde yukarıda belirtilen kıstaslar altında yapılan çalışmalar incelenecektir. Ardından çalışmanın ama konusu olan finansal okuryazarlık ölçek geliştirme ve ölçme çalışmaları üzerinde durulacaktır.

2.1. Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Finansal okuryazarlık çalışmaları sosyo-demografik değişkenler üzerinden ele alındığında cinsiyet değişkeninin vurgulandığı çalışmalar öne çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyine cinsiyetin farklılık yüklediği birçok çalışmada belirtilmiştir. Lusardi ve Mitchell (2010), genç bireyler üzerinde yaptıkları çalışmada, cinsiyetin, diğer birçok sosyo-demografik özelliği hesaba kattıktan sonra bile, finansal okuryazarlığın güçlü bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Lusardi ve Mitchell (2014), finansal okuryazarlık hakkındaki ampirik verilerin çarpıcı bir özelliğinin, büyük ve kalıcı cinsiyet farkı olduğunu ve sadece yetişkin kadın ve erkek finansal okuryazarlık düzeyi farkına değil bu sorunsalın genç kadın ve erkek bireysel arasında da yaygın olduğuna dikkat çekmektedir. Almenberg ve Dreber (2015) menkul kıymetler borsası katılımında İsveç yetişkin nüfusu üzerinde yaptıkları çalışmada cinsiyet farkı ve risk tutumları üzerinde durmuşlardır. Çalışma bulguları kadınlara erkeklere göre borsaya katılımının daha az olası olduğunu ve risk alma konusunda erkeklerden daha ihtiyatlı olduklarını göstermektedir. Fonseca vd. (2012), cinsiyet farklılığının yol açtığı finansal okuryazarlık düzeyini, çiftler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında çiftler içinde daha fazla

finansal karar verme sorumluluğu kadınlar için değil de erkekler için daha yüksek finansal okuryazarlık ile ilişkili olduğunu bulgulamışlardır. Erkekler ev idaresine ait finansal kararları almada uzmanlaşarak finansal bilgi edindiklerini ve kadınlar diğer ev idaresi işlevleri konusunda uzmanlaştığından bu farkın oluştuğunu ileri sürmüşlerdir. Benzer şekilde, Ward ve Lynch Jr. (2019) sekiz adet eş zamanlı çalışmayı bir arada toplayarak, deneysel ve yatay kesitli veriler kullanarak, çiftler arasında finansal sorumluluk alma ve finansal okuryazarlık ilişkisini ve bu ilişkinin çıktılarını yani karar alma sürecindeki finansal davranışları, Ricardo (1817)'nin mukayeseli üstünlükler yasası ve geçişken hafızaya dayanarak açıklamaya çalışmışlardır. Analizde, finansal sorumluluk, çiftlerin ilişki süresi ve bunların etkileşimini modelleyerek sonuçlara ulaşmışlardır. Örnekleme çiftlerin ilişkilerinin başladığı dönemde mali direktör rolünü nasıl ve neye göre belirledikleri ortaya koymak için bir takım sorular yöneltilmiştir. Bulgular finansal olmayan alanlarda daha az performans gösteren bir partnerin, finansal okuryazarlığını sabit tutarak mali direktör rolü atanma olasılığı daha yüksek olduğu sonucu ortaya koymaktadır. İlk zamanlarda mali direktör rolü üstlenen partner ile diğer partner arasında finansal okuryazarlık düzeyi olarak fark yok iken, ilişki süresi uzadıkça ve finansal sorumluluk ortaya çıktıkça, çiftler arasındaki finansal okuryazarlık düzeylerinde büyük farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni, mukayeseli üstünlükler yasası, ilişki içerisinde hali hazırda bir konu üzerinde uzman olması ve alınan kararlara güven duyulması o konu ile ilgili bilgi edinme gerekliliğini ortadan kaldırmaktadır. Finansal okuryazarlık, ilişki uzunluğu finansal sorumluluk etkileşiminin hem finansal bilgi arama hem de finansal karar kalitesi üzerindeki etkisine aracılık ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Rai vd. (2019) Hindistan Delhi'de çalışan kadınlar üzerinde bir çalışma gerçekleştirmiş ve kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinin finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutumlar ile ilişkisini incelemiştir. Çalışma sonuçları finansal davranış ve finansal tutumların finansal okuryazarlık düzeyi ile doğrudan ilişkili olduğu fakat finansal bilgi düzeyinin ilişkisinin zayıf olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Cinsiyet değişkeninin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi yapılan çalışmalarda bulgulanmıştır ve erkeklerin kadınlara kıyasla daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları gösterilmiştir. (Agnew ve Harrison,2015; Potrich vd., 2015; Driva vd., 2016; Bannier ve Neubert,2016; Potrich vd., 2018, Tetik, 2018).

Finansal eğitimin bir çıktısı olarak ele alınan finansal okuryazarlık, bireylerin finansal bilgi düzeyi baz alınarak ölçülmüş ve bazı çalışmalar aynı örneklem grubuna finansal eğitim öncesi ve finansal eğitim sonrası aynı finansal okuryazarlık ölçüm testlerini uygulayarak, eğitim öncesi ve sonrası ortaya çıkan farklılıklara değinmişlerdir. Chlouba vd. (2011), Çekya Cumhuriyeti vatandaşlarına yönelik finansal eğitim projesi düzenleyerek katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerini yükselterek aşırı borçlanma eğilimini azaltmayı amaçlamışlardır. Eğitim süresi boyunca katılımcılar testlere tabi tutulup öğrenilen yine yetiler kontrol edilmiştir. Zvarikova ve Majerova (2014) Slovakyalıların finansal bilgi durumunu ölçmeyi amaçlayan bir çalışma yapmışlardır. Bulgular katılımcıların %39'unun bir yıldan fazla faiz getirisi hesaplamada problem yaşadığını, %65'inin banka kartı işleyiş kurallarını bilmediklerini, %34'ünün risk ve yatırım karı arasında doğrusal bir bağlantı olduğunu bilmediği, %61'inin hangi şartlarda emekli olacaklarını bilmediği olumsuz sonuçlar olarak kaydedilmiştir. Katılımcıların %66'sının banka teminatı nedir sorusuna doğru cevap verdiği, %65'inin poliçe sahibi kimdir sorusuna doğru cevap verdiği olumlu bulgular içerisinde yer almaktadır. Meier ve Sprenger (2013), Gönüllü Gelir Vergisi Yardımı (VITA) sitesi üzerinden 870 vergi beyannamesi yardımı bekleyen bireye, yardım sunulmadan önce kısa danışmanlık oturumu teklif edilerek oturuma katılanlar üzerinde bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Danışmanlık oturumun içeriği, bireyin kredi raporuna gelen bakış, kredi notu ve genellikle bilinmeyen faydalı kredi bilgileri sunulması olarak devam ettirilmiştir. 870 kişiden %55'i danışmanlık oturuma katılmayı kabul etmiştir. Araştırma sonuçları zaman ayırma tercihinin finansal bilgi edinme ile yakında ilişkili olduğunu göstermektedir. Saha çalışmasında önce sabırlı bireylerin daha fazla finansal bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Çalışma sonuçları finansal bilgi müdahalelerinin rastgeleliğe dayanmadığını, ölçülen finansal eğitim etkilerinin danışmanlık oturumunu aldıktan sonra ortaya çıktığını göstermişlerdir. Yazarlar finansal bilgi edinmeyi bir yatırım olarak ele aldıklarını vurgulamaktadır. Rosacker ve Rosacker (2016), üniversitenin işletme bölümü yüksek lisans öğrencileri ile düzenledikleri finansal okuryazarlık seminerlerine katılan lisans düzeyi öğrencileri üzerinde iki aşamalı olarak seminer öncesi ve seminer sonrası 25'er sorudan oluşan ölçekleri karşılaştırmaya yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Toplamda 214 kişilik bir katılıma ulaşmışlardır. Seminerler haftalık 90 dakika olmak üzere dört hafta sürecek şekilde organize edilmiştir.

Seminer öncesi yapılan test puan ortalaması 17.51 iken seminer sonrası test ortalaması 20.39'dur. Bulgular finansal okuryazarlık seminerinin finansal okuryazarlık eğitim deneyimi boyunca önemli ölçüde iyileşen finansal okuryazarlık puanları üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Seminer öncesi ve sonrası test sonuçlarında cinsiyet ve eğitim alınan bölüm ile ilgili istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Boehnke vd. (2017), finansal okuryazarlığın tıbbi kursiyerlerle özel bir ilgisi olduğu varsayımı ile finansal stres faktörleri tükenmişlik ile ilişkilendirerek, radyoloji asistanlarını içeren finansal okuryazarlık konularını daha derinlemesine kapsayan 60 dakikalık yorumlayıcı olmayan bir beceri dersi programı oluşturmuşlardır. 23 katılımcıdan 20'si programı tamamlamıştır. Programı tamamlayan 20 katılımcıya bilginin korunmasını test etmek için, aynı soru listesini kullanarak altı aylık bir takip testi uygulamışlardır. Program öncesi düzey ölçümü, program sonrası düzey ölçümü ve altı aylık devam eden düzenli ölçümler yaparak üç ölçümün sonuçlarını karşılaştırmışlardır. Program öncesi test sonuçları %60 başarı oranı, program sonrası test %85 civarı başarı oranı ve altı aylık sürekli testlerin ortalaması %78 civarı başarı oranı kaydedilmiştir. Çalışma finansal eğitim programları müdahalesi ile finansal bilgilerin arttırılabileceğini ve bu tarz programların gerçek faydasının özyönetimli öğrenme ile arttırılabileceğini vurgulamaktadır. Biçer ve Altan (2016) üniversitelerin birinci sınıflarında okuyan ve YÖK tarafından düzenlenen finansal okuryazarlık eğitimine katılan Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri üzerinde bir araştırma yapmıştır. Sonuçlara göre finansal okuryazarlık eğitimi alan öğrencilerin finansal algı konusunda finansal okuryazarlık eğitimi almayanlara göre anlamlı farklılıklar sergilediği saptanmıştır. Keyser ve Duvenhage (2019) Güney Afrikalı üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek ve finansal eğitimin finansal davranışı olumlu etkileyip etkilemediğini incelemek amacıyla gönüllü öğrencilerden oluşan gruba öncelikler finansal eğitim verip ardından geliştirdikleri ölçeği uygulamışlardır. Açıklayıcı faktör analizi sonucu ölçeğin iki boyuttan oluştuğu görülmektedir. İlk boyutta finansal davranış ve finansal karar verme süreci incelenmiş ikinci boyutta ise finansal okuryazarlık ve kavrama ölçülmektedir. Çalışmanın diğer bir sonucu tek tip finansal eğitimin finansal okuryazarlığı geliştirme üzerinde etkisiz olduğudur. Analizlerinde birikinti grafiği, dört boyutlu korelasyon matrisi, açıklayıcı faktör analizi ve paralel analiz yöntemi kullanmışlardır. Finansal eğitimler ile gerek finans-ekonomi konuları ile bağlantılı

gerekse alan dışı bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilebildiği çalışma sonuçlarına yansımaktadır (DeLaune vd., 2010; Tomaskovavd., 2011; Blue vd., 2014; Opletova, 2015; Ishmuhametov ve Kuzmina-Merlino,2017).

Finansal katılım ve finansal okuryazarlık ilişki, finansal piyasaların etkinliği ve finansal tüketicinin korunmasının araştırılması bağlamında literatüre katkılar sunmaktadır. van Rooij vd. (2011), Hollanda Bankası aracılığı ile Hollanda'da yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık ile menkul kıymet borsası katılımları arasına bağlantı olduğunu ve finansal okuryazarlığın finansal karar verme üzerinde ki etkisini bulgulamışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre finansal okuryazarlık düzeyi düşük bireylerin menkul kıymetlere yatırım yapma yatkınlığının gayet az olduğu vurgulanmaktadır. Hsiao ve Tsai (2018) finansal okuryazarlığın bireylerin ekonomik bilgileri işleme yeteneklerinin ve bir dizi karmaşık (complex) finansal karar verebilmenin önemli bir belirleyicisi olarak görülmesi nedeniyle, bireylerin finansal okuryazarlığının türev piyasalara katılımlarında önemli bir rol oynayıp oynamadığını araştırmışlardır. Tayvan Mali Denetim Komisyonu (FSC)'nin ulusal düzeyde yapmış olduğu finansal okuryazarlık ve yatırım anketi verilerini kullanmışlardır. Regresyon analizi yardımıyla elde ettikleri bulgular erkeklerin türev piyasalara katılımı kadınlara göre daha yüksek, varlıklı bireylerin türev piyasalara katılımı daha yüksek olduğudur. Finansal okuryazarlık, türev piyasa katılımı üzerinde önemli olumlu etkiler yarattığı sonucuna ulaşmışlardır. Anket iki faktörlüdür temel finansal okuryazarlık ve ileri düzey finansal okuryazarlık üzerine tekrar kurarak analizlerine devam ettiklerinde, ileri düzey finansal okuryazarlık seviyesi arttıkça türev piyasalara katılım artmakta, temel finansal okuryazarlık seviyesi arttıkça türev piyasalara katılımın azaldığı sonucuna varmışlardır. Daha yüksek bir finansal okuryazarlık seviyesinin, türev piyasaya katılımının da daha yüksek bir seviyede olacağını belirtmişlerdir. Yuan (2019) Amerika'da hane halkı finansal bilgisini en kapsamlı halde verileştiren tüketici finansman anketi (The Surver of Consumer Finances- SCF)'ni kullanarak subjectif ve objectif finansal okuryazarlığın menkul kıymetler borsası katılımı üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Objektif finansal okuryazarlık katılımcının anket sonucu ortaya çıkan düzeyidir, sübjektif finansal okuryazarlık ise ankette adayın kendine verdiği finansal okuryazarlık puanıdır. Çalışma sonuçlarına göre yüksek objektif finansal okuryazarlık düzeyi daha fazla dolaylı hisse senedi yatırımını desteklemektedir. Sübjektif finansal okuryazarlığın sermaye yatırımı

üzerinde güçlü etkileri bulunmamaktadır fakat doğrudan yatırımlara daha çok yöneldiği sonucuna ulaşmışlardır. Yani kendini finansal okuryazarlık düzeyini yüksek belirten katılımcılar daha çok hisse senedi ve yatırım ortaklığı fonu bulundurmayı arzulamaktadır. Objektif finansal okuryazarlığı yüksek bireylerin emeklilik yatırımları ve gayrimenkul ortaklığı gibi sermaye yatırımlarında daha rasyonel kararlar aldığı sonucuna ulaşmışlardır. Literatüre menkul kıymetler borsasına katılımı doğrudan ve dolaylı yatırım araçları üzerinden inceleyerek da katkıda bulunmuşlardır. Yapılan çalışmaların bulgularından hareketle finansal okuryazarlık seviyesi arttıkça finansal piyasaların katılımının da arttığı görülmektedir.

Finansal piyasaların araçlarından tasarruflar ve yatırımlar finansal okuryazarlık çalışmalarının ilişkilendirildiği diğer konu başlıklarıdır. Emeklilik fonlar, konut- taşıt kredileri, ihtiyaç kredileri, sigorta poliçeleri ve finansal okuryazarlık ilişkisi literatürde yer bulmuştur. Finansal piyasaların araçlarından faydalanırken bilgi eksikliğine bağlı olarak finansal danışmanlık hizmeti alma durumu da incelenen konular arasındadır. Collins (2012) finansal bilgi ve kapasite eksikliğinde finansal okuryazarlığı finansal tavsiye almanın potansiyel bir alternatifi olarak araştırmıştır. Sonuçlar finansal tavsiyenin finansal kapasite üzerinde bir ikameden ziyade tamamlayıcı bir rol oynadığını göstermektedir. Yüksek eğitim, gelir ve finansal okuryazarlık düzeyine sahip bireylerin alanında uzman kişilerden finansal tavsiye almaya niyetlenmeleri daha olasıdır. Aksine, daha az finansal bilgiye ve finansal okuryazarlığa sahip bireylerin herhangi bir finansal tavsiyede alma olasılıkları daha düşüktür. Dolayısıyla, finansal okuryazarlık ile finansal tavsiye arayışında olan bireyler arasında güçlü bir korelasyon vardır. Calcagno ve Monticone (2015), bir yatırımcının finansal okuryazarlığının, danışmanlara güvenip güvenmediğine ve ne ölçüde güveneceğine dair kararları üzerinde nasıl etkileri olduğunu analiz etmişlerdir. Bulgular, düşük düzey finansal okuryazar bireylerin bir danışmandan tavsiye almalarının daha az olası olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, düşük finansal okuryazar bireylerin portföylerini devretme olasılığı yüksektir veya basit olarak, yüksek düzey finansal okuryazar bireylerin aksine, risk seviyesi yüksek varlıklara yatırım yapmaktan kaçınırlar. Dahası, çalışma, finansal danışmanların nispeten bilinçli yatırımcılara yetersiz bilgilendirilmiş yatırımcılardan daha fazla kayda değer bilgiler sağladığını göstermektedir. Drovak ve Hanley (2010), sosyal bilimler fakültelerinde çalışanlar üzerinden emeklilik planlarına ilişkin geliştirdikleri finansal okuryazarlık

ölçeğini uygulamışlardır. Ölçekte özellikle prim ödemeli planları (defined contribution plans) ile yatırım seçenekleri bilgisine yönelik maddeler hazırlanmıştır. Sonuçlar, katılımcıların prim ödemeli planların temel işleyişi ile ilgili hayli iyi bilgiye sahip oldukları ama çeşitli yatırım seçenekleri arasında ayırım yapamadıklarını bulgulamışlardır. Yine literatür ile paralel olarak erkeklerin kadınlara göre emeklilik planları hakkındaki bilgi düzeyleri düşük olarak belirlenmiştir. Yine gelir seviyesi yüksek ve eğitim düzeyi yüksek katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonuçlar arasındadır. Sonuçlar geleceğe yönelik emeklilik planlarının finansal okuryazarlık düzeyi ile doğru yönlü ilişkilide olduğudur. Lusardi ve Mitchell (2011), finansal okuryazarlık soruları üzerinde daha yüksek puan alan bireylerin emeklilik planlarını yapma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Van Rooij vd. (2011) Hollanda'da yaptıkları çalışmada finansal bilgi ve emeklilik planlaması arasında güçlü ve pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Hane halkının krediler ve kredi kartları kullanmasından meydana gelen aşırı borçlanma durumu ve finansal okuryazarlık ilişkisi araştırmacıların üzerinde durduğu başka bir konu başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gathergood (2012), İngiliz tüketiciler üzerinde yaptığı çalışmada, özdenetim, finansal okuryazarlık ve tüketici kredilerinde aşırı borçlanma ilişkisini araştırmıştır. Probit regresyon modeli uygulayarak analiz ettikleri veriler sonucunda düşük finansal okuryazarlık düzeyi ve özdenetim sorunlarının aşırı borçluluk ile olumlu ilişkili olduğunu göstermektedir. Düşük finansal okuryazarlık düzeyi ve zayıf özdenetim farklı çözümler üzerinde durmak anlamına geldiğini, yani finansal okuryazarlık finansal eğitim yoluyla geliştirilebilse de, bireyler öz kontrol konusunda eğitilemeyeceğini ileri sürmüştür. Disney ve Gathergood (2013), Ekim 2010 yılına ait İngiltere piyasa etüdü kuruluşu YouGov tarafından üstlenilen Borç Takip araştırmasına ait 3000 katılımcıya içeren veri setini kullanarak finansal okuryazarlık ile tüketici kredisi portföyleri arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Sonuçlar, finansal okuryazarlık ile hane halkı tüketici kredisi portföylerinin oluşumu arasında açık bir ilişki olduğunu göstermektedir. Çok değişkenli analiz sonuçlarına göre, finansal okuryazarlık soruları üzerinde kötü performans gösteren hane halkı yönetiminde söz sahibi bireylerin, portföylerinde yüksek maliyetli kredi oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çalışma sonuçları, finansal okuryazarlık düzeyinin arttırılmasını aşırı borçlanma çıkmazının anahtarı olarak göstermektedir.

Jappelli ve Padula (2013), varlıklı özel banka müşterileri ile finansal okuryazarlık arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın bir diğer sonucu ekonomik zenginlik ile finansal okuryazarlık arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir, çünkü yatırımlardan yararlanan tüketicilerin finansal okuryazarlık sayesinde varlık geri dönüşlerinde artış meydana gelmektedir. Ayrıca ortaklaşa belirlenen finansal okuryazarlık ve servet yaşam döngüsü üzerinde pozitif yönlü ilişkilidir. Çalışmanın bulguları, genel olarak, finansal okuryazarlığın iki önemli belirleyicisini ortaya koymaktadır. Mikro ekonomik ve toplu veri sonuçları, matematiksel becerilerin yaşamın erken dönemlerinde geliştirilmesinin, hane halklarının finansal okuryazarlığını ve refah birikimini arttıracaklarını göstermektedir. Uluslararası karşılaştırmalar, finansal piyasanın derinleştirilmesi ile ilgili reformların (örneğin, bireysel emeklilik fonlarının oluşturulması gibi), finansal okuryazarlığa yatırım yapma teşvikini yükselterek, daha yüksek finansal okuryazarlığa ve tasarruflara yol açabileceğini göstermektedir.

Calcagno ve Monticone (2015), finansal okuryazarlık derecesinin yatırımcıların portföy kararlarını devretme hüsünüyeti ve finansal tavsiye talebi üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Analiz etmek üzere 2007 Unicredit Müşterilerin Anketi (UCS) verilerini kullanmışlardır. Ampirik analizler yüksek finansal okuryazarlık düzeyinin, bir danışmana danışma olasılığını arttırdığını ve portföy seçimini devretme olasılığını azalttığı göstermektedir. Ayrıca sonuçlar tavsiye veren ve finansal varlık satan bağımsız olmayan danışmanların varlığının, finansal okuryazar olmayan yatırımcılar için düşük finansal okuryazarlık sorununu hafifletmede pek etkisi olmadığını göstermektedir.

Krische (2019), Amazon MTurk üzerinden Amerika'da yaşayan katılımcılara yatırım tecrübesinin ve finansal okuryazarlığın yatırım ile alakalı kararlar alınması üzerindeki etkisini araştıran üç aşamalı deneysel bir çalışma yapmıştır. Üç ayrı anket formatını aynı örnekleme üzerinde tekrar tekrar deneyerek çıkan sonuçları değerlendirmiştir. Çalışmayı yatırımcı ve yatırımcı olmayan bireyler arasında karşılaştırmalı olarak yapmıştır. Çalışmayı firmalara ait finansal muhasebe beyanlarının yatırımcı kararları üzerindeki etkisini de içerecek şekilde genişletmiştir. Yatırım tecrübesi ve finansal okuryazarlık, finansal muhasebe açıklama manipülasyonlarının katılımcıların yatırımla ilgili kararları üzerindeki etkisini güçlendirdiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Cucinelli vd. (2019) İtalyan vatandaşların yaşadıkları bölgeye göre finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi sosyoekonomik ve sosyo-demografik değişkenleri

içeren çok düzeyli regresyon modeli ile açıklamaya çalışmışlardır. Çalışmada OECD'nin finansal okuryazarlık indeksini yine OECD'nin önerdiği şekilde finansal bilgi indeksi, finansal davranış indeksi ve finansal tutum indeksi şeklinde ayrı ayrı ele alarak İtalya Ulusal İstatistik Enstitüsü (ISTAT) tarafından İtalya'da adil ve sürdürülebilir refah hakkında her yıl yayınlanan adil ve sürdürülebilir refah anlamına gelen Benessere Equo e Sostenibile (BES) göstergeleri ile birlikte değerlendirmişlerdir. Bulguları Kuzey İtalya bölgesinde yaşayanların finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca aynı sosyoekonomik özelliklere sahip fakat farklı bölgelerde yaşayan bireylerin finansal davranış ve finansal tutum puanlarının farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Çalışma, literatürde politika yapıcılar ve eğitimciler açısından tek tip finansal eğitimlerin finansal okuryazarlık düzeyinin gelişmesinde neden etkisiz olduğu sorusuna, bölgesel ve kültürel farklılıkları gözetenek finansal eğitim düzenlenmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Deuflhard vd. (2019), Deutsche Bundesbank hane halkı anketini kullanarak hane halkı getirilerindeki heterojenliği finansal sofistikasyon ile açıklamaya çalışmışlardır. Anket bireysel tasarruf hesapları, çeşitli sosyoekonomik özellikler ve finansal okuryazarlık hakkında ayrıntılı bilgileri, banka adlarına, hesap adlarına ve hesap hacmine dayalı olarak idari bir kaynaktan tasarruf hesaplarına ilişkin faiz verilerini içermektedir. Hisse senetleri ve fonların aksine, tasarruf hesapları hane halklarının ezici çoğunluğu tarafından tutulmaktadır ve ortalama hane halkı finansal servetinde en yüksek paya sahiptir. Bu çalışma, tasarruf hesapları gibi geniş kapsamlı bir varlığın getirisindeki heterojenliğin kısmen yatırımcı finansal okuryazarlığıyla bağlantılı olduğunu gösteren ilk çalışmadır. Çalışma sonuçları finansal okuryazarlık düzeyi ile seçilen tasarruf hesabı getiri oranı arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Panos ve Wilson (2020) finansal teknoloji ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi son yıllarda yapılan çalışmaları inceleyerek değerlendirmişlerdir. Sürekli gelişen ve yenilenen mobil ve internet ağları sayesinde toplum içerisinde servet eşitsizliğini azaltmaya imkan tanınırken aynı zamanda hızlı gelişen ve satış temsilcilerinin de baskısı altında gerçekleşen bu işlemler, hatalı yatırımlara ve finansal dolandırıcılıklara daha açık hale gelmektedir. Dolayısı ile finansal cehalet oranı yüksek toplumlarda, finansal teknolojiler refaktan ziyade yıkımlara sebep olabilmektedir.

2.2. Finansal Okuryazarlık Düzeyi Belirleme ve Finansal Okuryazarlık Ölçek Geliştirme Çalışmaları

Finansal okuryazarlığın ölçümünde literatürde fikir birliği belirtilen tek bir ölçme yöntemi bulunmamaktadır. Buna rağmen akademisyenler, araştırmacılar, politika yapımcılar ve sivil toplum kuruluşları finansal okuryazarlık düzeyi belirlemenin gerekliliğini ele almaktadır. Finansal okuryazarlık ölçümleri öğrenciler, meslek sınıfları, hane halkı, eğitimciler gibi toplumun farklı kesimlerine yönelerek finansal politikaların ve finansal piyasaların işleyişinde ortaya çıkan aksaklıkları ve bunların topluma yansımalarını ele almaktadır.

Aynı doğrultuda ihtiyaca uygun ölçek geliştirme çalışmaları da devam etmektedir. Ölçekler hitap edilen toplumun bölümlerine, araştırmanın konusuna ve kültürler arası değişime göre farklılık göstermektedir. Ölçek geliştirme ihtiyacı karşılaştırılabilir ve genel geçer sonuçlar elde etmek amacıyla devamlılığını sürdürmektedir.

Lusardi ve Mitchell (2010) 1997 yılında ortaya çıkan finansal okuryazarlık kavramını yaptıkları çalışmalarda lise öğrencileri ve genç yetişkinler üzerinde çalışarak finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğunu gözlemlemiş ve bu nesillerin şimdiden bilgilendirilerek ileriki yaşamlarında hem bireysel hem de toplumsal maliyetleri azaltıcı öneriler getirmişlerdir. Grable ve Rabbani (2019), Lusardi ve Mitchell (2004) çalışmalarının sonuçlarına bir eleştiri getirerek çalışmada uygulanan ölçeğin örneklemine genişletmiş ve sonuçların 2004 yılına kıyasla olumlu çıktığını fakat uygulanan ölçeğin alfa katsayısının 0,50 değerinde olduğunu vurgulayarak bu ölçeğin Amerikan vatandaşlarının gerçek finansal okuryazarlık düzeylerini yansıtmadığını vurgulamışlardır. Ayrıca finansal okuryazarlığın nakit akışı ve hane halkının öz sermaye pozisyonunun gelişmesine yardım ettiğini böylelikle aile bilançosunun gayri safi yurtiçi hasıla üzerindeki etkisine değinerek %75 oranında ulusal ekonomik büyümede rolü olduğunu vurgulamışlardır.

Cull ve Whitton (2011), işletme, eğitim, sanat, beşeri bilimler ve fen bilimleri gibi çeşitli çalışma alanlarında üniversite öğrencilerinin oluşturduğu bir örneklem arasında bireysel finansal okuryazarlık düzeylerinin belirleyici faktörlerini araştırmak amacıyla western Sidney Üniversitesi'nde 472 öğrenci üzerinde 21 maddelik bir ölçek uygulamışlardır. Bulgular sonucu işletme bölümü öğrencilerinin vergilendirme ile ilgili maddeler hariç diğer maddelere verdikleri doğru cevap oranı diğer bölüm öğrencilerinin

doğru cevap oranından düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca cinsiyet ve finansal okuryazarlık düzeyi arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin, hatta işletme öğrencilerinin bile finansal cehaletten muaf olduklarını varsayamayacaklarını vurgulamaktadır.

Er vd. (2014), lisans eğitim programı içeriklerinin finansal okuryazarlığa etkisini araştırmak amacıyla, Eskişehir, Bursa ve İstanbul illerinde faaliyet gösteren 5 devlet üniversitesinde öğrenim gören 824 öğrenciyi kapsayan bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada OECD üyesi ülkeler için hazırlanan ölçekten yararlanılmış, ülke koşulları, finansal ürün ve hizmetler dikkate alınarak tekrar düzenlenmiş ve 21 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur. Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyini belirleyebilmek için ölçekte bulunan finansal hesaplama ve bilgilere ait 10 soru kullanılarak kümeleme analizi yapılmış ve Two Step Cluster kümeleme analizi ile finansal okuryazarlık seviyelerine göre katılımcıların üç küme altında toplandığı belirlenmiştir. Hem cinsiyet hem de öğrenim alanı ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sarıgül (2015), bireylerin finansal tutum ve davranışlarını ölçmeye yönelik ölçme aracı geliştirmek amacıyla üniversite öğrencisi üzerinde bir uygulama yapmıştır. Ölçek geliştirilirken yabancı literatür taranarak 43 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu uzman görüşüne sunulmuş soru sayısı 27 maddeye düşürülmüştür. Ön uygulamaya 7 demografik soru olmak üzere toplam 28 soru ile devam edilmiştir. 69 öğrenci üzerinde pilot uygulama yapılmış ve elde edilen dönüşler anketin oluşturulan şekli ile güvenilirlik ve geçerlilik testlerinde kullanılabilmesi için ön görülmüştür. Ana çalışma Mevlana Üniversitesi'nde 407 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. İlk olarak güvenilirlik ve iç tutarlılık Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış, 21 soruluk ankette 0,75 olarak elde edilmiştir. Daha sonra madde-test korelasyon katsayısı hesaplanmış ve sınır olarak kabul edilen 0,20 değerinin altında olan maddeler ölçekten dışlanarak devam edilmiştir. Kaiser Mayer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett testi uygulanmış ve anketin açıklayıcı faktör analizi için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Test sonucunda gerekli maddeler çıkarılarak 14 maddenin 5 faktör altında toplandığı gözlemlenmiştir. Tekrar güvenilirlik ve iç tutarlılık testi yapılarak 0,72 alfa katsayısı elde edilmiştir. Faktör analizi sonuçları, varyansın %49,24'nü açıklayan beş faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular

doğrultusunda geliştirilen ölçeğin hem faktörler hem de geneli için güvenilir ölçümler yapabildiğini ve başta harcama ile tasarruf olmak üzere bireylerin finansal tutum ve davranışlarının belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu söylemek mümkün olduğunu öne sürmektedir.

Özdemir vd. (2015), OECD üye ülkelere 2011 yılında uygulanan finansal okuryazarlık ölçeğinden yararlanarak bir ölçek geliştirmişler ve pilot uygulamayı 50 öğrenci üzerinde yapmışlardır ve ölçek madde sayısını 21 olarak belirlemişlerdir. Ölçeği Eskişehir ilinde üniversite eğitimini alan 235 İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencisi üzerinde uygulamışlardır. Çalışmanın, finansal okuryazarlık okullardaki eğitim programları ile kazanılabilen yaşamsal bir yetenektir denencesi, analizler sonucunda desteklenmiştir. Cinsiyet ve finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki araştırıldığında, bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Potrich vd., (2015), Güney Brezilya'da bulunan 534 devlet ve özel üniversite öğrencisi üzerinde geliştirdikleri ölçeği yapısal eşitlik modellemesi ile incelemişlerdir. Ölçeği literatür taramasından elde ettikleri maddeleri Brezilya şartlarına uyarlamışlardır. Toplanan veri üzerinde betimleyici istatistikler ve çok değişkenli çözümleme teknikleri uygulanmış ve AMOS paket programı ile analiz etmişlerdir. Literatürde finansal okuryazarlığı ölçmek için bütünleşik bir model bulunmadığından üç model geliştirerek bu modellerin tek tek uygunluğunu test etmişlerdir. Analizler sonucu elde ettikleri model, finansal bilgi ve tutumun finansal davranışı olumlu yönde etkilediğini ve bu sonuçların bilgi ve tutum arasındaki korelasyona ilişkin beklenti haricinde kavramsal modellerle tutarlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Coşkun (2016), ön lisans düzeyindeki öğrencilerin finansal davranış ve tutumlarını ölçmek amacıyla Celal Bayar Üniversitesi Ahmetli Meslek Yüksekokulunda 336 öğrenci üzerinde bir çalışma gerçekleştirmiştir. Nisan 2016 döneminde Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi öğrencileri için hazırlanmış anket sorularından yararlanarak bir ölçek geliştirmiştir. Tek-örneklem Kolmogorov-Smirnov testi uygulanarak örneklemin normal dağılım sergilemediği tespit edilmiş ve parametrik olmayan testler uygulanarak demografik özellikler ve finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Demografik özelliklerin farklı olmasının finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkisinin olmadığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca çalışma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin % 49,6 gibi düşük bir oranda olduğu tespit edilmiştir.

Tetik (2018), İnönü Üniversitesinde öğrenim gören 755 öğrenci üzerinde, temel düzey ekonomi ve finans bilgisi, bankacılık ve yatırım başlıklarından oluşan ölçeği uygulamıştır. Ölçeğin alfa güvenilirlik katsayısı 0.88 olarak bulunmuştur. Ölçek beşli likert tipi maddelerden oluşmaktadır. Analizlerde öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyine en çok etkinin yatırım bilgi düzeyi olduğu belirlenmiştir. Ortalama finansal okuryazarlık düzeyi %61,08 olarak bulunmuştur. Erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha yüksek finansal okuryazarlığı sahip olduğu bulgulanmıştır.

Karadeniz vd. (2019), Ünal vd. (2015) çalışmalarında kullandıkları anketten faydalanarak bir anket geliştirmişlerdir. Anketi Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulamışlardır. Geliştirdikleri ankette Alfa değeri 0,73 oranında güvenilirlik göstermektedir. Anket sonucunda öğrencilerin yüzde 49, 2'lik kısmının finansal durumu yönetmede başarılı olduğu gözlemlenmiştir.

Kılcan ve Ergür (2019) finansal tutum ölçeği geliştirmiş ve ortaokul düzeyindeki 357 öğrenci üzerinde uygulama yapmışlardır. Veriler toplandıktan sonra Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik Testi değerlerini inceleyerek ölçeğin faktör analizi yapmaya uygun olduğunu gözlemlenmişlerdir. Daha sonrasında dik döndürme tekniği (Varimax) kullanılarak, ölçekte yer alan her bir maddeye ait yük değerleri incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi yöntemine başvurulmuş ve madde yükü 0.40'ın altında olan maddeler ölçekten dışlanmıştır. Oluşturulan ölçeğin beş faktörlü ve 29 maddeden meydana geldiği bulgulanmıştır. Madde iç tutarlılık ve Cronbach alfa testi uygulanmış ve 0.80 alfa katsayısı ile güven düzeyi belirlenmiştir.

Güvemli ve Meydan (2019), üniversite öğrencilerinin finansal tutum ve finansal davranışlarını belirlemek amacıyla ile Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde 400 öğrenci üzerinde bir uygulama yapmışlardır. Cronbach alfa testi sonucunda α katsayısı 0,778 olarak elde edilmiştir. Yaş ve cinsiyetin finansal tutum ve finansal davranış üzerindeki etkilerini ölçmek için t testi, ebeveyn eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık ilişkisini araştırmak için ANOVA ve finansal tutum ve finansal davranış arasındaki ilişkiyi ölçmek için Pearson korelasyon testi uygulamışlardır. Öğrencilerin finansal davranışları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirtmişlerdir. Yine ebeveyn eğitim düzeyi ile finansal davranış arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Finansal tutum ve finansal davranışlar arasında zayıf ama pozitif yönlü bir

ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Finansal tutumların finansal davranışları belirlediğini de bulgulamışlardır.

Karakoç ve Yeşildağ (2019), Ege bölgesinde yer alan uygulamalı bilimler meslek yüksekokulları öğrencileri üzerinde, finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik bir çalışma yapmışlardır. Finansal okuryazarlık düzeyi ölçümünde Kılıç, Ata ve Seyrek'in (2015) çalışmalarında kullandıkları anket uyarlanarak kullanılmıştır. Elde ettikleri sonuçlara göre finansal okuryazarlık genel başarı düzeyinin yüzde 60 olduğu ve en yüksek okuryazarlık düzeyinin dördüncü sınıf erkek öğrencilerde gözlemlenmiştir.

Ergün ve Serel (2019) Balıkesir Üniversitesi öğrencileri üzerinde anket çalışması gerçekleştirmiş ve anket sorularını literatür taraması yoluyla oluşturmuşlardır. İki bölümden oluşturdukları anket çalışmasının birinci bölümünde demografik özellikleri incelemiş ikinci bölümde ise genel olarak finansal bilgi düzeyini ölçmüşlerdir. Çalışmada finansal davranış ve finansal tutum ölçümüne rastlanmamaktadır. Çalışma sonucunda genel finansal okuryazarlık düzeyini düşük olarak saptamışlardır. Çalışmalarına ikamet durumunu da dâhil etmişler ve kiralık evde ikamet eden öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Yatbaz ve Çatıkkaş (2019), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Finans ve Bankacılık bölümü öğrencileri üzerinde muhasebe ve finans okuryazarlık ölçümü yapmışlardır. Çalışmada anket uyarlaması ve bazı ek sorular kullanılmışlardır. Çalışmanın ana teması finans ve bankacılık bölümü okuyan öğrenciler ile alan dışı öğrenciler arasında muhasebe ve finans okuryazarlığında anlamlı bir fark olup olmadığının ölçülmesidir. Uygulamayı 92 bankacılık ve finans bölümü öğrencisi ve 95 alan dışı daha önce hiç muhasebe veya finans dersi almayan öğrenciler üzerinde karşılaştırmalı bir çalışma olarak gerçekleştirmişlerdir. Bankacılık ve finans bölümü öğrencilerin okuryazarlık düzeyleri beklenenin altında sonuç vermiştir. Sonuç olarak; faiz, enflasyon ve muhasebe başlıklı sorularda iki grup arasında önemli farklılıklar mevcut iken, finansal farklılaştırma, borçlanma, tahakkuk, amortisman ve ihtiyatlılık konu başlıklarında ise belirgin bir fark bulunmamıştır.

Philippas ve Avdoulas (2020) Yunan üniversite öğrencileri üzerinde finansal okuryazarlık, finansal kırılganlık ve finansal refah araştırması yapmışlardır. Çalışma bulguları finansal okuryazarlık düzeyi yüksek erkek öğrencilerin finansal kırılganlık yani ani gelen finansal ihtiyaçları karşılama konusunda daha etkin olduklarını göstermektedir.

Ayrıca finansal okuryazarlığın Yunan üniversitesi öğrencilerinin finansal refahı sağlanmasında anahtar etken olduğunu vurgulamaktadırlar.

Finansal okuryazarlık ölçek geliştirme çalışmalarının dayanakları finansal bilgi; hesap yapabilme yeteneği, bütçe yapabilme takip edebilme, tasarruf, yatırım, borçlanma, enflasyon bilgisi, risk ve getiri ilişkisi, finansal çeşitlendirme, sigorta bilgisi, bankacılık bilgisi, emeklilik, vergiler, paranın zaman değeri, finansal davranış; yatırım davranışları, tasarruf davranışları, planlama, ihtiyat, finansal tutumlar; algı, harcama tutum başlıkları altında geliştirildiğidir (Tablo 2.1).

Tablo 0.1. Finansal Okuryazarlık Ölçek Çalışmaları Madde-Konu Başlığı

Dağılımı

YAZAR	FİNANSAL BİLGİ										FİNANSAL DAVRANIŞ	FİNANSAL TUTUM		
	HESAP YAPABİLME	BÜTÇE	TASARRUF	YATIRIM	BORÇLANMA	ENFLASYON	RİSK VE GETİRİ İLİŞKİSİ	FİNANSAL ÇEŞİTLENDİRME	PARANIN ZAMAN DEĞERİ	SİGORTA			BANKACILIK	EMEKLİLİK
Grignon vd. (2016)	X		X		X	X	X	X				X	X	X
Kılcan ve Ergür (2019)														X
Cude vd. (2006)												X		
Biçer ve Altan (2016)												X	X	
Arceo-Gomez ve Vilagomez (2017)	X			X	X	X	X					X	X	
Temizel vd. (2014)												X	X	
Ciemlejaa vd. (2014)		X	X	X	X	X	X	X	X			X		
Sargül(2015)												X	X	
Titko vd. (2015)		X	X	X								X		
Zvariková, ve Majerová (2014)	X			X	X			X	X	X				
Jang vd.	X	X		X	X	X		X			X	X		
Dam ve Hotwani (2018)			X	X	X	X	X	X	X	X	X			
Klapper vd. (2014)	X				X	X								
Lusardi vd, (2010)	X				X	X								
Knoll veHouts (2012)	X		X	X	X	X	X	X						
Cameron vd. (2014)		X	X	X								X		
Cull ve Whitton (2011)	X								X	X	X			
Tetik(2018)			X	X	X				X	X	X	X		
OECD/INFE (2016)	X			X	X	X	X					X	X	
OECD/PISA (2017)	X	X							X			X		
Coşkun (2016)												X	X	
Aksoyly vd. (2017)	X				X	X	X	X	X					
Gerik ve Kurt (2011)	X				X							X	X	X
Morin vd. (2015)		X	X	X	X				X	X		X	X	
Bönte ve Filipiak (2012)			X	X										

(Yazar tarafından hazırlanmıştır)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, araştırmanın yöntemi, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, İnönü Üniversitesi lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirleyebilecek bir ölçek geliştirmektir. Geliştirilen ölçeğin finansal okuryazarlık kavramını ve alt boyutlarını kapsaması amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden elde edilen bulgular daha önce yapılmış finansal okuryazarlık çalışmaları ile karşılaştırılarak sonuçlar değerlendirilecektir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada ölçek geliştirme yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak ölçek geliştirmede izlenen yöntemler açıklanmış, ardından ölçek geliştirme yöntemleri finansal okuryazarlık çatısı altında toplanarak işlenmiştir.

3.2.1. Ölçek ve Ölçek Geliştirme Kavramı

Özellikle Fransızca konuşulan ülkeler çıkışlı çalışmalarda ölçek çalışmaları için "anquette", "questionnaire" terimleri kullanıldığından, Türkçe'ye çevrilen uyarlama çalışmalarında aslında bir ölçek olan ölçme araçları için "anket" teriminin kullanılmasına sık rastlanılmaktadır (Erkuş, 2016: 24). Ölçek; ölçülen bir olgunun var olduğu ve bu olgunun çeşitli ölçme araçları kullanılarak ölçülüp sonuçların elde edildiği, ölçülenlerin sistematik olarak anlamlı hale getirildiği sistemler bütünüdür (Erkuş, 2016: 1-12).

Ölçek kelimesi çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Ölçek terimi bazen birim yerine, bazen de belli birimde bölmelenmiş bir ölçme aracı anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca "ölçme sonuçlarını gösteren sembol veya sayıların formal nitelikleri" anlamında da ele alınmaktadır (Aktaran, Tavşancıl, 2006: 5). Her ölçme sisteminde, ölçülmek istenen bir özellik ile bu özelliğin ölçülmesine yarayan bir ölçek (ölçme aracı) vardır. Bilim dallarındaki ilerlemeler, o bilim dalına özgü ölçme yöntemlerinin bulunmasıyla

olanaklı hale gelmiştir. Günümüzde bir ölçme yöntemine dayanmayan bir bilim dalı yoktur. Yüksek duyarlılıkta ölçme araçlarıyla ölçüm yapabilen bilim dalları diğerlerine göre daha çok gelişmişlerdir. Gözlenen özelliklerin sayılarla gösterilmesi gözlemlerin duyarlılıkla ifade edilmesini sağlar ve gözlemden yapılan genellemelere de kesinlik kazandırır (Tavşancıl, 2006: 4). Ölçek geliştirmenin hareket noktası ne olursa olsun; ölçek geliştirme ölçülmesi amaçlanan özelliğin yapısının en iyi şekilde ortaya çıkarılması, onun işlevselleştirilmesi (operational definition) için bir araç oluşturma anlamı taşımaktadır. Bütün yaklaşımların ölçek geliştirmede varacağı nokta; hazırlanan madde örnekleminin, öngörülen yapının nerelerine yerleştiği veya yerleşmediği ile öngörülen yapının nasıl olduğunun (ve işlevselleştirilmesinin) ortaya çıkarılmasıdır. (Erkuş, 2016: 89).

3.2.2. Ölçek Geliştirme Aşamaları

DeVellis (2017) ölçek geliştirme sürecini, doğrudan araçlarla ölçülemeyen kuramsal değişkenler hakkında bilgi toplamak, sayısal analizler yapmak ve kuramsal değişkenlerin seviyelerini ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilen ölçme araçlarının geliştirilmesini içeren aşamalar olarak ele almaktadır. Ölçek geliştirmenin belirli aşamalardan oluştuğunu belirtmiş ve bu aşamaları şu şekilde sıralamıştır;

1. Ölçmek istediğiniz yapının açık bir şekilde belirlenmesi.
2. Madde havuzunun oluşturulması.
3. Ölçme biçiminin belirlenmesi.
4. Başlangıçtaki madde havuzunun uzmanlar tarafından gözden geçirilmesi.
5. Yapı Geçerliliğine uygun maddelerin seçilmesi.
6. Maddelerin ölçek geliştirme ön çalışma örneklemine uygulanması.
7. Maddelerin değerlendirilmesi.
8. Ölçek uzunluğunun en uygun şekilde getirilmesi.

Arıkan (2013) ise ölçek geliştirme aşamalarını altı başlık halinde sıralamaktadır.

1. Ölçek geliştirmenin amacını belirlemek ve süreci tanımlamak.
2. Ölçülecek nitelikleri önermeler halinde sıralamak.
3. Bu önermelerden bir ayıklama yaparak, önemli olanları seçmek.
4. Ölçeği tasarlamak ve ön testleri yapmak.
5. Gerekli istatistik analizleri tamamlamak.
6. Son değerlendirmeleri yaparak, ölçeğe nihai şeklini vermek.

Diğer alanlarda yapılan ölçek geliştirme çalışmaları incelendiğinde (Lucic, 2020; Tay ve Jabb, 2017; Gorbatov vd., 2020; Badenes-Ribera vd., 2020) ölçek geliştirme aşamalarının ölçüm amacının belirlenmesi, madde havuzunun oluşturulması, ön test (pilot çalışma) yapılması, istatistiki bulguların değerlendirilmesi, ölçeğe son şeklinin verilmesi olarak özetleyebiliriz.

3.2.3. Ölçek Madde Tipinin Belirlenmesi

Chow'a (2010) göre, araştırma yapmak, ilgilenilen bir olgu hakkında spesifik soruları cevaplamak için verileri sistematik olarak toplamak, analiz etmek ve yorumlamaktır tanımı ile ölçek geliştirme çalışmalarında veri toplamanın rolünün altını çizmektedir. Veri toplanırken kullanılacak madde tipinin seçimi araştırmanın analizinde önemli rol oynamaktadır. Ölçeklerde iki tip madde şekli kullanılmaktadır. Açık uçlu maddeler, katılımcının kendi cevabını oluşturmasını gerektirmektedir. Buna karşı, kapalı uçlu maddeler, katılımcının belirlenen cevap seçenekleri arasından birini seçmesine olanak tanımaktadır. Her iki yöntemin de avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır (Johnson ve Morgan, 2016: 1, 2).

Kapalı uçlu madde yönteminin avantajları, araştırmacı için önem atfeden sorunların kapsamını sağlamaktadır. Katılımcıların dikkatini, bir grup setinde sunulan sorunlara odaklamaktadır. Uzun yazılı cevap verme isteğinde olmayan katılımcılar için kullanışlıdır. Gruplar arasında tek tip veri sağlamak ve grupların istatistiksel olarak karşılaştırılmasını sağlamaktadır. Güvenilir veri girişi ve analizine olanak tanımaktadır. Dezavantajlarından bahsetmek gerekirse, kapalı uçlu maddeleri hazırlamadan önce olası tüm cevap seçeneklerini bilmek gerekmektedir. Ayrıca, bulgular araştırmacının dilinde çerçevesi olduğundan katılımcıların görüşlerini ifade etmede yetersiz kalma durumları ortaya çıkmaktadır (Johnson ve Morgan, 2016: 3, 4)

Açık uçlu madde yönteminin avantajları ise katılımcılardan beklenmeyen cevaplar alma ihtimal artmaktadır. Araştırmaya katılımcıların dilinden bulguları alıntı yapmaya olanak tanımaktadır. Katılımcılara görüşlerini ifade etme fırsatı sunmaktadır. Az bilinen bir konu üzerine yapılan araştırmalarda kullanışlı hale gelmektedir. Dezavantajları, katılımcılar çalışılan olgunun tüm yönlerini göz önüne alamamaktadır. Açık uçlu madde kullanılan bir ölçeği yönetmek, cevapları sistematik olarak bir veri tabanına girmek ve veri haline dönüştürülen bulguları analiz etmek çok fazla zaman gerektirmektedir, bu nedenle kapsam genişliği aza indirgenir ve kapalı uçlu madde yöntemine kıyasla da az

katılımcıyla çalışılmasına neden olmaktadır. Genel anlamda katılımcılar açık uçlu maddeleri atlama eğilimindedir bu nedenle veri toplamada sorunlara sebep olmaktadır. Çalışma sonunda verileri analize elverişli hale getirebilmek için bir kodlama sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Geliştirilen kodlama sisteminin tutarlılığı sorunlara yol açmaktadır (Johnson ve Morgan, 2016: 4, 5).

Hangi madde türü olursa olsun yazımlarında veya üretimlerinde dikkat edilmesi gereken noktaları Erkuş (2016) şu şekilde sıralamaktadır;

1. Ölçeğin hazırlanacağı dilin, dil bilgisi kuralları çok iyi bilinmelidir.
2. Maddeyi, hedef kitle içinde okuyan herkes maddeden aynı şeyi anlamalıdır
3. Madde, gereksiz sözcükler ya da açıklamalarla şişirilmemeli, olabildiğince kısa, net ve yalın olmalıdır.
4. Madde yazarı, maddenin sadece ve sadece ilgili özelliğin bir parçasını uyarıp uyarmadığını düşünmeli, ilgili özelliğin ranjını örneklemeye çalışmamalıdır.
5. Kullanılan dil, sözcükler ve karakter büyüklüğü hedef kitlenin yaşına ve eğitim düzeyine uygun olmalıdır.
6. Madde uzunluları, ölçekteki aralıkları olabildiğince eşit olmalıdır.
7. Maddeler olabildiğince birbirini içermemelidir; her madde o özelliğin sadece bir parçasını uyarmalıdır.

Madde seçimi yönteminde belirtilen avantajlar ve dezavantajlar karşılaştırıldığında, çalışmamızın amacına uygun olarak istatistiksel analiz ve karşılaştırmalar odak noktamızı oluşturmaktadır. Çalışmada kapsam genişliğine ihtiyaç duyulmaktadır fakat açık uçlu maddeler yardımı ile veri toplamak ve sistematik olarak bir veri tabanına girmek ve veri haline dönüştürülen bulguları analiz etmek çok fazla zaman gerektirmektedir. Toplanan verilerin anlamlı bir şekilde değerlendirilebilmesi için gruplar arasında tek tip veri sağlanması çalışmanın literatür bulguları ile karşılaştırılması gerekmektedir. Aynı zamanda grupların istatistiksel olarak karşılaştırılmasını sağlamak önem arz ettiğinden ve çok sayıda katılımcıya ihtiyaç duyulduğundan, geliştirilen ölçekte kapalı uçlu madde tipi kullanılacaktır.

3.2.4. Ölçme Yöntemi ve Ölçek Çeşidinin Belirlenmesi

Ölçme "varlık veya olayların belli bir özelliğe (nitel veya nicel) sahip oluş derecelerini belirleme işidir"(Aktaran, Tavşancıl, 2006: 3). Ölçmede, ölçme konusu olan şey bir özelliktir. Belli bir özelliğe sahip olup olmama objeden objeye, kişiden kişiye durumdan duruma ve aynı obje veya birey için zamandan zamana değişiklik göstermektedir (Tavşancıl, 2006: 3). Ele alınan bazı özellikler fiziksel, bazıları ise psikolojiktir. Fiziksel özellikler doğrudan gözlemlenebilen özellikler olmasına karşın, psikolojik özellikler doğrudan değil ancak dolaylı olarak gözlenebilirler. İşte bu doğrudan gözlenebilen özellikler doğrudan ölçme, dolaylı gözlenebilen özellikler ise dolaylı ölçme yöntemiyle ölçülebilirler (Tavşancıl, 2006: 5). Bu çalışmada finansal okuryazarlığın tanımı gereği bilgi, davranış ve tutum boyutları ölçüleceğinden geliştirilen ölçek bir dolaylı ölçme yöntemine dayanmaktadır.

Objeler ve bireylerin çeşitli özelliklerinin ölçülmesinde kullanılmak üzere geliştirilen birçok ölçek çeşidi vardır. Geliştirilmiş olan bütün ölçekler iki ana grupta toplanabilir. Birinci gruptaki ölçekler, ölçme sonuçlarına yalnız nitel ayrımları yansıtmaktadır. İkinci gruptaki ölçeklerde ise elde edilen ölçümler nicelik göstermektedir. Bu ölçümlerde derece veya miktar anlamı vardır. Bu ölçeklerle elde edilen ölçümler hangi obje veya bireyin, diğerlerine göre ilgilenilen özellik açısından daha çoğuna veya daha azına sahip olduğunu, belli birer başlangıç noktaları ve tanımlı birer birimleri olduğunu göstermektedir (Tavşancıl, 2006: 6). Çalışmamızda üniversite lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlandığından ve bu düzeylerin birbirlerine göre karşılaştırılması yapılacağından, kullanılacak ölçek tipi ikinci gruba ait olan nicel ölçüm yapan bir ölçek olacaktır.

3.2.5. Madde Havuzunun Oluşturulması

Literatürde yapılmış olan finansal okuryazarlık ölçek çalışmaları taranmıştır. Çalışmalara kullanılan maddeler bir araya getirilmiş ve madde yazım işlemine başlanmıştır. Üç ana başlık altında toplanan 600 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzundan 49 madde seçilmiş ve kapsam geçerlilik formu oluşturulmuştur.

3.2.6. Uzman Görüşünün Alınması

Hazırlanan kapsam geçerliliği formu üçü İktisadi İdari Bilimler Fakültesi biri Eğitim Fakültesi'nden olmak üzere dört öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Geri dönütler doğrultusunda ölçeğe son şekli verilerek 34 maddeden oluşturulmuştur.

3.2.7. Pilot Çalışma

"Pilot çalışmalar" terimi, tam ölçekli bir çalışmanın ("fizibilite" çalışmaları olarak da adlandırılır) mini sürümlerinin yanı sıra, bir anket veya mülakat programı gibi belirli bir araştırma aracının spesifik ön testini ifade etmektedir. Pilot çalışmalar, iyi bir çalışma tasarımının önemli bir ögesidir. Pilot çalışma yapılması ana çalışmada başarıyı garanti etmez, ancak olasılığı artırmaktadır. Pilot çalışmalar bir dizi önemli işlevi yerine getirmekte ve diğer araştırmacılar için değerli bilgiler sağlamaktadır. (van Teijlingen ve Hundley, 2001).

Pilot çalışma için örneklem büyüklüğü Comrey ve Lee'ye (1992) göre, $n = 50$ çok yetersiz, $n = 100$ yetersiz, $n = 200$ uygun, $n = 300$ iyi, $n = 500$ çok iyi, $n = 1000$ mükemmel olarak değerlendirilmektedir. Stevens (1996)'ya göre ise değişken (madde) başına 5 ila 20 katılımcı ile pilot çalışma yapılması önerilmektedir (Aktaran, Erkuş, 2016: 60). Bu çerçevede önerilen en az madde sayısının 10 katı olarak 34 maddeden oluşan ölçeğin 10 ile çarpılması sonucu 340 minimum katılımcı hedeflenerek toplamda 400 katılımcıya ulaşılmıştır. 35 katılımcı ile yüz yüze görüşülüp maddeler tek tek incelenmiş ve anlam bozukluğu yaratan sorular düzeltilmiştir.

3.2.8. Ölçek Yapısının Belirlenmesi

Oluşturulan ölçek yapısını doğru tanımlayabilmek için "faktör analitik yöntemler" başvuru en uygun yöntemler olarak tanımlanmaktadır. Erkuş (2016) "bugün artık faktör analizi tekniklerine sadece yapı geçerliği için başvurmak anlamlı değildir; faktör analizi madde analizinin olmazsa olmazıdır." şekline açıklamaktadır. Faktör analizi, ölçek içerisindeki maddeler arası korelasyona (veya varyans, kovaryans) dayanarak, madde öbeklerini defalarca (iterative) değerlendirerek sınıflar, bu işlem anlamlandırılmayacak (crossloading/complex, freestanding, low-loading) madde kalıncaya kadar devam eder. Faktör analizinde, madde öbekleri değerini özdeğerler (eigenvalue), tek tek maddelerin yükleri (loadings), herhangi bir maddenin tüm maddeler içerisindeki değeri ise

ortakvaryans (communality) ile ifade edilmektedir. Faktör analitik teknikleri ulaşılabacak amaca bağlı olarak iki grup altında sınıflandırılmaktadır. Her ne kadar iki ana gruba ayrılrsa da; açıklayıcı faktör analizi (exploratory factor analysis) ve doğrulayıcı faktör analizi (confirmatory factor analysis) teknikleri ölçek geliştirme sürecinde birbirini tamamlayan tekniklerdir (Erkuş, 2016: 93). Ölçek geliştirme süreçlerinde öncelikle açıklayıcı faktör analitik tekniklere başvurulması ve aynı örneklem ve veri takımı üzerinden doğrulayıcı faktör analitik tekniklere başvurulması gerekmektedir. Açıklayıcı faktör analizi varolan yapıyı "anlamaya" (descriptin), doğrulayıcı faktör analizi ise bu yapıyı "test etmeye" yöneliktir (Aktaran, Erkuş, 2016: 93).

DeVellis (2017), bir ölçeğin yapısını belirlerken tek bir yöntemi değil birçok yöntemi birlikte uygulayarak ortak çıktı üzerinden ölçek yapısına karar vermenin daha sağlıklı sonuçlar elde etme bakımında önemine değinmiştir. Temel bileşen analizi ve paralel analiz yöntemi ile madde özdeğerlerini karşılaştırarak, ölçek altında toplanan bileşen sayısı belirlenir. Elde dilen bileşen sayısı ve faktör analizi sonuçları karşılaştırılır. Analizlerin sonucu eş değerlik taşıyor ise ölçek yapısı üzerinde son karar verilerek ölçek hazır hale getirilir.

3.2.9. Ölçek Güvenirliğinin Belirlenmesi

Ölçeklerin güvenilirlik katsayılarını hesaplamak için kullanılan yöntemler arasında; (1) test tekrar test yöntemi ve (2) paralel (eşdeğer) formlar yöntemi, iki aşamada gerçekleşen ve uzun zamana yayılan test yöntemleridir. Güvenirliğinin belirlenmesinde genellikle tek uygulama gerektiren yöntemlerden olan, yarı test güvenilirlik yöntemi tercih edilmektedir.

Bir ölçeğin İki Yarıya Bölünmesi Yöntemi ile elde edilen güvenilirlik katsayısı, eşdeğer iki yarı güvenilirliği olarak adlandırılmaktadır. Bu katsayının hesabı eğer ölçek tek boyuttan oluşuyorsa ölçeğin tümü için yapılacağı gibi, ölçeğin alt boyutları varsa her alt boyut kendi içinde bir bütün olarak kabul edilip alt boyutlar için de yapılır ve ölçek güvenilirliğini saptama yöntemleri içinde en çok kullanılan yöntemdir. Bir ölçek, bir gruba bir kez uygulandıktan sonra maddeler iki yarıya bölünür (yansız olarak veya çift no'lu- Tek no'lu maddeler veya maddelerin güçlük indekslerine göre vb.) ve bu iki yarıdan elde edilen ölçümler arasında koşullar uyuyorsa Pearson Momentler Çarpımı Kolerasyon Katsayısı hesaplanır. Bu durumda hesaplanan, yarı testin korelasyon katsayısıdır. Ölçeğin

tamamının güvenilirlik katsayısını bulmak için Spearman - Brown tarafından geliştirilen aşağıdaki formül uygulanır (Tavşancıl, 2006: 27);

$$R_{11} = \frac{2(r_{1/2})}{1 + r_{1/2}}$$

Formülde bulunan,

R_{11} : Ölçeğin tümüne ait güvenilirlik katsayısını vermektedir.

$r_{1/2}$: Ölçeğin iki yarısı arasında hesaplanan korelasyon katsayısıdır.

Ölçekteki sorulara ya da maddelere verilen cevapların doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmediği örneğin Likert ölçeklerindeki gibi derecelendirilmiş bir tutum veya kişilik testi kullanıldığında, ilgili envanterlerinde Cronbach Alfa Katsayısı hesaplanmaktadır. Bu katsayının formülü aşağıdaki gibidir (Aktaran, Tavşancıl, 2006: 29);

$$\alpha = \left[\frac{n}{n-1} \right] \cdot \left[\frac{S^2 - \sum S_i^2}{S^2} \right]$$

Formülde;

α : Cronbach alfa katsayısı

n : Testteki madde sayısı

S^2 : Testteki puanların toplam varyansı

S_i^2 : Bireysel maddelere ilişkin varyansı temsil etmektedir.

Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının düşük olması ölçeğin birkaç özelliği bir arada ölçtüğünü gösterebilir. Elde edilen alfa değeri, testin homojenliğinin de göstergesi olarak kabul edilmektedir. Hesaplanan iç tutarlılık katsayısı için genel kabul en az 0.70 olmasıdır (Aktaran, Tavşancıl, 2006: 29).

Cronbach alfa (α) sık kullanılan bir iç tutarlılık ölçüsüdür. Cronbach α maddeleri doğru/yanlış (örneğin 0, 1) şeklinde düzenlenmiş bilgi ölçekleri ve Likert tipi maddeli ölçeklerin iç tutarlılığını kontrol etmek için kullanılmaktadır. Araştırma alt ölçek puanlarının ve toplam puanların kullanımını içerdiğinde, her alt boyut ve toplam ölçek için bir α hesaplanmalıdır (Johnson ve Morgan, 2016: 128).

3.3. Evren ve Örneklem Seçimi

Çalışmanın evreni 2019-2020 öğretim yılında İnönü Üniversitesi'nde kayıtlı olan lisans düzeyindeki öğrencilerdir. İnönü Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

istatistiksel verilerine göre 2019-2020 öğrenim döneminde 30297 lisans öğrencisi bulunmaktadır. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak, %95 güven düzeyinde aşağıda Baştürk ve Taştepe (2013)'den alınan formül yardımıyla hesaplanmıştır.

$$n_0 = \left[\frac{s \cdot t}{d} \right]^2$$
$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

N: Evren birim sayısı,

n: Örneklem büyüklüğü

t : Belirli anlamlılık düzeyinde t tablosundaki değer,

s: Evrenin standart sapması,

d : kabul edilebilir hata payıdır.

$$n_0 = \left[\frac{0.5 \times 1.96}{0.05} \right]^2 = 384.16,$$
$$n = \frac{384.16}{1 + \frac{384.16}{30297}} = 379.3499$$

Yukarıdaki formül uygulandığında, kabul edilebilir örneklem sayısı % 95 güven aralığında 379 olarak hesaplanmıştır. Ancak evrenin temsil oranının yüksek olması düşünüldükçe bu sayının üzerinde katılımcıya ulaşılmış, toplam 460 lisans öğrencisi örnekleme dahil edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın farklı aşamaları için üç ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır. İlk veri toplama aracı madde havuzu ve uzman görüşü alındıktan sonra oluşturulan 34 maddeden oluşan pilot çalışma ölçeğidir (Ek 1). İkinci veri toplama aracı pilot çalışma sonrası gerekli düzenlemelerin yapıldığı 22 maddeden oluşan ölçektir. Üçüncü veri toplama aracı ise 19 maddelik ölçek ile birlikte örneklem grubuna uygulanan sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik değişkenleri belirlemeyi amaçlayan soru formudur (Ek 2).

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler R 4.0.0 istatistik programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA) faktör analiz teknikleri ölçek yapısını belirlemek için kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik testleri için

alfa ve omega katsayıları hesaplanmıştır. Ölçek puanları ile sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik değişkenleri karşılaştırmak için t-testi, ANOVA ve Welch ANOVA analizlerinden yararlanılmıştır.

R programının tercih edilme sebebi açık kaynak (open source) kod yazılımına sahip ücretsiz bir analiz programı olmasıdır. Yapılan DFA modeli analizinde Rosseel (2012) tarafından geliştirilen “lavaan” Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) R paketi kullanılmıştır. AFA analizinde Bernaards ve Jennrich (2005) faktör analizi ve döndürme (rotation) için geliştirdikleri “GPArotation” R paketi, çok değişkenli veri analizinin sonuçları ve çıktılarının görselleştirilmesi için Kassambra ve Mundt (2020) tarafından geliştirilen “factoextra” paketi ve temel bileşen analizi için geliştiren Dinno (2018) “paran” paketi kullanılmıştır. Ayrıca Revelle (2019)’un kişilik ve psikolojik araştırmalar için geliştirdiği “psych” paketi Cronach alfa analizlerinde, Jorgensen vd. (2020) tarafından geliştirilen “semTools” paketi yol şemalarının oluşturulmasında, ANOVA analizleri Fox ve Weisberg (2019)’un regresyon analizleri için geliştirelen “car” paketi kullanılmıştır. Veri manüplasyonlarında karakter dizi (string) şeklinde olan verileri tamsayı (integer) ve sayısal (numeric) formata dönüştürmek ve parçalar halinde incelemek için Wickham (2011) “plyr” paketi, Wickham vd. (2020) “dplyr” paketi, Wickham vd. (2019) “tidyverse” ve Wickham (2019) “stringr” paketinden faydalanılmıştır. Grafiklerin oluşturulmasında Wickham (2016) “ggplot2” paketi kullanılmıştır. Verilerin standartlaştırılması, görselleştirilmesi ve diğer istatistikî analizler için Wickham ve Seidel (2020) “scales”, R Core Team (2020) “stats” ve Kassambra (2020) “rstatix” paketlerinden yararlanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, ölçek geliştirme aşamaları sonucu ortaya çıkan pilot çalışma ve pilot çalışma sonucunda elde edilen ölçek ile ilgili analizler ve bulguları sunulmuştur.

4.1. Pilot Çalışma Güvenilirlik Testi

Verilere ait iç tutarlılığı belirleye bilmek için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Tavşancıl (2006), alfa katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir;

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir,dir,

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir,dir.

Tablo 0.1. Pilot Çalışma Alfa Değeri

Güvenilirlik analizi								
raw_alpha	std.alpha	G6(smc)	average_r	S/N	ase	mean	sd	median_r
0.69	0.74	0.81	0.078	2.9	0.03	1.9	0.23	0.067
lower	alpha	upper	95% güven aralığında					
0.63	0.69	0.75						

Madde alfa değerleri incelenerek 15. ve 17. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. 15. maddenin ifadesi “Ailem finansal bir krizle karşı karşıya kalırsa, bu eğitimimi etkiler.” alfa değeri düşük olan maddenin üzerinde düşündüğümüzde aslında finansal okuryazarlık ile ilgili bir değişkeni ölçmediği fark edilip ölçekten dışlanmıştır. 17. madde ise “Bir ürünü veya hizmeti satın almadan önce, ödeme gücümü göz önünde bulundurmam.” ifadesi, finansal okuryazarlık konusu kapsamına girmesine karşın düşük alfa katsayısı aldığından ölçekten dışlanmıştır (Tablo 4.1).

32 maddelik ölçek yeniden Cronbach alfa testine tabi tutulmuştur ve alfa katsayısı 0.71 olarak elde edilmiştir (Tablo 4.2).

Tablo 0.2. 15. ve 17. Maddelerin Çıkarılmasının Ardından Alfa Değeri

Güvenilirlik analizi								
raw_alpha	std.alpha	G6(smc)	average_r	S/N	ase	mean	sd	median_r
0.71	0.75	0.82	0.087	3	0.029	1.9	0.24	0.077
lower	alpha	upper	95% güven aralığında					
0.65	0.71	0.77						

4.2. Pilot Çalışma Kayıp Veri ve Aykırı Değer Analizi

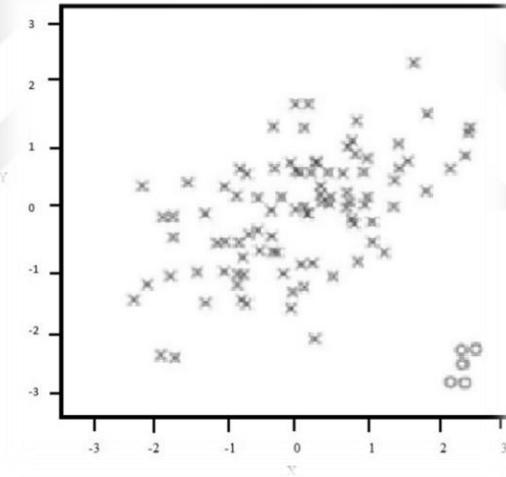
400 katılımcıdan oluşan pilot çalışma verileri R 4.0.0 istatistik programı yardımı ile analiz edilmiştir. Öncelikle veri içerisinde kayıp verinin olup olmadığının tespiti yapılmıştır. Kayıp verinin olmadığı anlaşıldıktan sonra veri içerisindeki aykırı değerlerin (outliers) tespiti yapılmıştır. Hem varyans hem de varyans-kovaryans matrisinin aykırı değerlere duyarlı olduğu bilinmektedir. Tek bir kötü aykırı değer, temel bileşenlerin aykırı değerlere sığacak şekilde bozulmasına ve sonuçların kötü yorumlanmasına neden olabilmektedir. Aykırı değerler aynı zamanda maskeleye etkisine de neden olabilmektedir. Aykırı değerler nedeniyle, model, ana bileşenlere dayanarak, herhangi bir aykırı değer tespit edilemeyecek şekilde bozulmaktadır (Serneels ve Verdonck, 2008: 1713). Çok değişkenli aykırı değerlerin algılanması temel olarak göz ardı edilir veya temel Mahalanobis mesafesi kullanılarak yapılmaktadır. Leys vd. (2018)'e göre matematiksel bir düşünme tarzında, aykırı değerleri tespit etmek için veri kümesinin şekli/yapısı dikkate alınmaktadır. Örneğin ortalama $\mu = 0$ ve kovaryans matrisi $\Sigma = \begin{pmatrix} 1 & 0.5 \\ 0.5 & 1 \end{pmatrix}$ ile iki değişkenli normal dağılımdan örneklenen R^2 'de veri noktaları oluşturan eliptik bir forma sahip bir veri bulutu ele alalım (Şekil 4.1). Dağılım incelendiğinde bazı noktalar merkeze diğerlerinden daha yakın olduğu, ancak normal dağılımın altında yatan örüntünün bir parçası olduğu için, daha uzak noktaların numuneye daha yakın noktalardan daha az ait olduğu sonucuna varamayız. Bu nedenle, klasik mesafe yerine, tahkik altındaki gözlemlerin şeklini dikkate alan bir mesafe kullanılması tavsiye edilmektedir. Burada belirtilen Mahalanobis (1930) tarafından aşağıdaki formül

ile ortaya koyulan, Mahalanobis mesafesidir (d), aşağıdaki formül ile hesaplanır (Aktaran Leys vd., 2018: 152).

$$d = \sqrt{(x - \mu)^T \Sigma^{-1} (x - \mu)}$$

Formülde x, değişkenlerinin bir vektörü $x = (x_1, x_2, \dots, x_k)$, $\mu = (\mu_1, \mu_2, \dots, \mu_k)$ k boyutunun bir vektörü ve Σ k x k simetrik matrisi ifade etmektedir. Yani formül metrikte bir a noktasından merkez μ 'ye olan mesafeyi ölçer, bu mesafenin Σ şekline bağlı olduğu anlamını taşır. Bittabi, μ ve Σ değerleri pratikte bilinmemektedir ve bu nedenle tahmin edilmesi gerekmektedir. Mutat tahminler, bir X_1, \dots, X_n örneklemden elde edilen örneklem ortalaması $\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i$ ve örneklem kovaryans matrisi $S = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (X_i - \bar{x})(X_i - \bar{x})^T$ 'dir. Eldeki bu temel Mahalanobis mesafesiyle, aykırı değer tespit için bir kriter aşağıdaki gibi formüle edilebilmektedir:

$$\sqrt{(X_i - \bar{x})^T S^{-1} (X_i - \bar{x})} > c_k \text{ (Leys vd., 2018: 152).}$$

Şekil 0.1. X, Y değişkenlerinin dağılım grafiği: Z (0,1) normal dağılımından 5 aykırı değer (daire) örneklenmiştir. (Leys vd., 2018:152)

Hesaplama sonucunda dokuz verinin aykırılık sergilediği tespit edilmiştir. Dokuz veri, veri setinden çıkarılarak 391 veri ile analize devam edilmiştir.

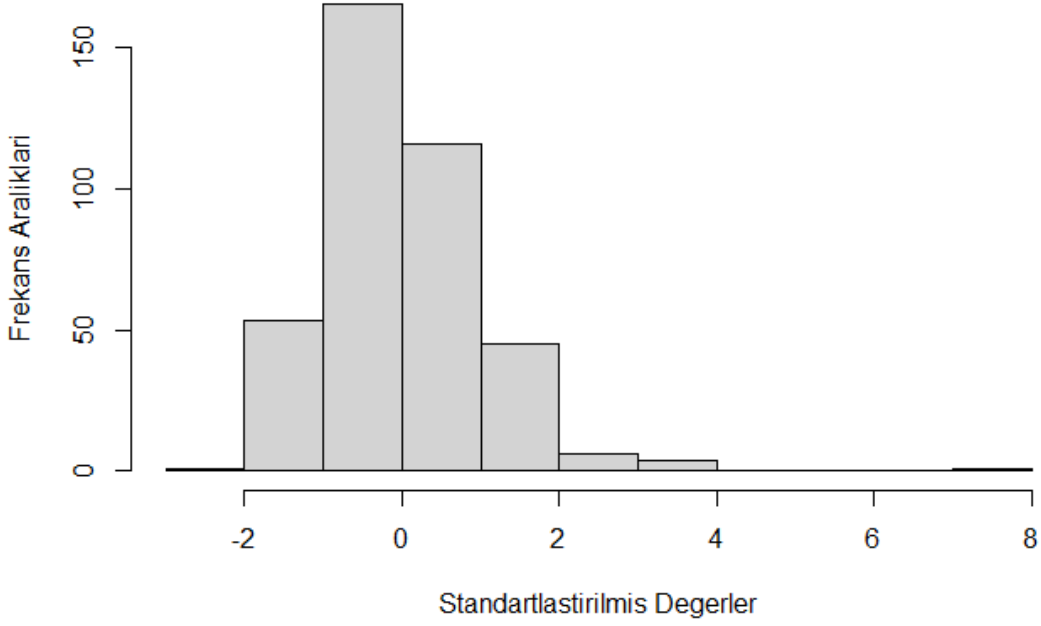
4.3. Pilot Çalışma Normalite Analizi

Korelasyon, regresyon, t testi, varyans analizi gibi parametrik testler verilerin normal dağılımı varsayımı üzerine kurulmuştur. Normallik varsayımı, değişkenler için referans aralıkları oluştururken özellikle önemlidir. Normalite testlerinde genellikle

görsel yöntemler kullanılmaktadır. Frekans dağılımı tablosu (Frequency distribution histogram), P-P grafiği (probability-probability plot), ve Q-Q grafiği (quantile-quantile plot) normalite kontrolü için kullanılan yöntemlerdir. Gözlenen değerleri frekanslarına göre çizen frekans dağılımı, hem dağıtımın çan şeklinde olup olmadığı konusunda görsel bir muhakeme sağlar, hem de verilerdeki boşluklar ve dış değerleri aşan değerler hakkında bilgi verir. P-P grafiği, bir değişkenin kümülatif olasılığını, belirli bir dağılımın (örneğin, normal dağılım) kümülatif olasılığına karşı çizer. Veriler sıralandıktan ve ayırdıktan sonra, her bir sıralama için karşılık gelen z puanı hesaplanır; $z = \frac{X-\bar{x}}{s}$. Formül, veri puanının normal dağılımda olması gereken beklenen değeri hesaplamaktadır. Puanlar daha sonra z-puanlarına dönüştürülür. Gerçek z-puanları beklenen z-puanlarına göre çizilir. Eğer veriler normal olarak dağılıyorsa, sonuç düz bir çapraz çizgi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Q-Q grafiği, veri kümesindeki her bir puan yerine veri kümesinin dağılım dilimlerini (bir veri kümesini eşit parçalara bölen değerler) çizer. Örneklem büyüklüğü arttıkça Q-Q grafiğinin yorumlanması kolaylaşmaktadır. Kutu grafiği, medyanı kutunun içinde yatay bir çizgi ve kutunun uzunluğu olarak çeyrekler arası aralığı (25. ile 75. yüzdalık dilimler arasında) gösterir. İpliksi uzantılar (kutunun üstünden ve altından uzanan çizgi), kutunun her iki ucundan çeyrekler arası aralığın 1,5 katı olduğu durumda, minimum ve maksimum değerleri temsil eder. Çeyrekler arası aralığın 1,5 katından daha yüksek puanlar kutu grafiğinin dışında kalır ve aykırı değer olarak kabul edilir. Çeyrekler arası aralığın 3 katından daha büyük olanlar uçdeğer aykırı değerlerdir. Yaklaşık kutunun ortasındaki ortalama çizgisi ve merkez kutunun alt bölümlerinden biraz daha uzun olan simetrik ipliksi uzantılar simetrik olan bir kutu grafiği, verilerin normal bir dağılım gösterdiğine işaret etmektedir (Aktaran, Ghasemi ve Zahediasl, 2012:487).

Yukarıda belirtilen varsayımlar çerçevesinde veri setinde normal dağılımı test etmek için öncelikle frekans dağılım grafiği hazırlanmıştır (Şekil 4.2). Grafik -2 ile +2 değerleri arasında düzgün bir çan eğrisi şekli oluşturduğundan, normal dağılıma sahiptir diyebiliriz.

Standartlastirilmis Degerler Grafigi

Şekil 0.2. Pilot Çalışma Frekans Dağılımı Tablosu

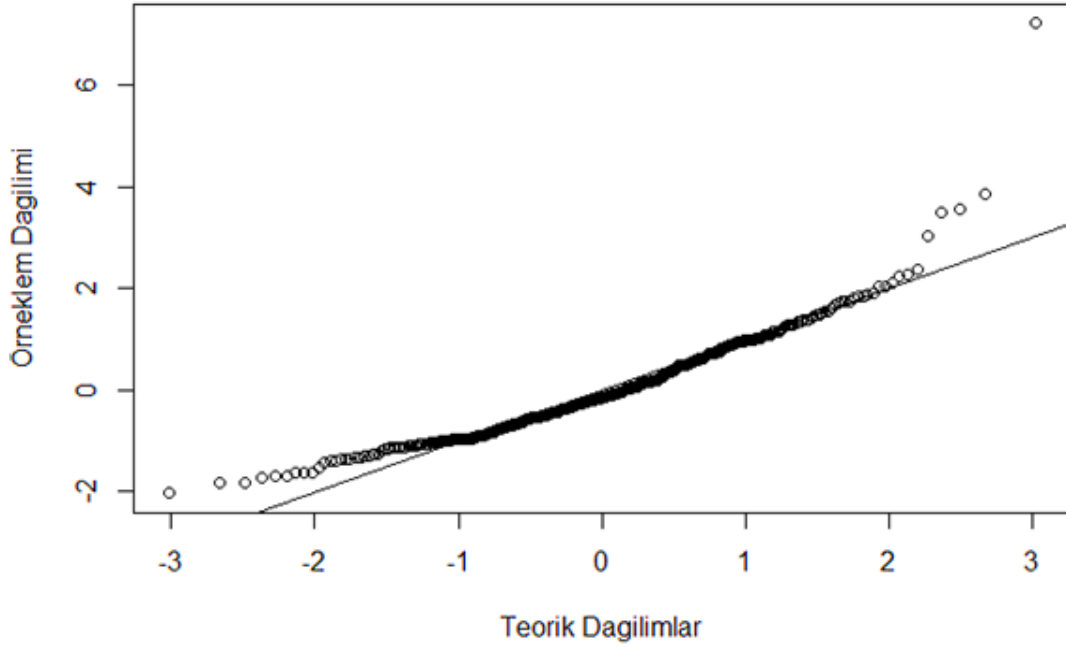
Bir diğer normal dağılım kriteri olarak P-P grafiği hazırlanmıştır (Şekil 4.3). Veri dağılımının doğrusala yakın bir düzlem izlediği söylenebilir.

Şekil 4.4'te verilerin dağılımı -1 ve +1 aralığında bulutsu bir yapıda olduğundan homojen dağılım sergilediği söylenebilir. Yapılan üç testinde normal dağılım ve homojenlik kriterlerine uyum sağladığından verilerin normal dağılıma sahip olduğu ve parametrik testlere elverişli olduğunu söyleyebiliriz.

4.4. Pilot Çalışma Bartlett Testi

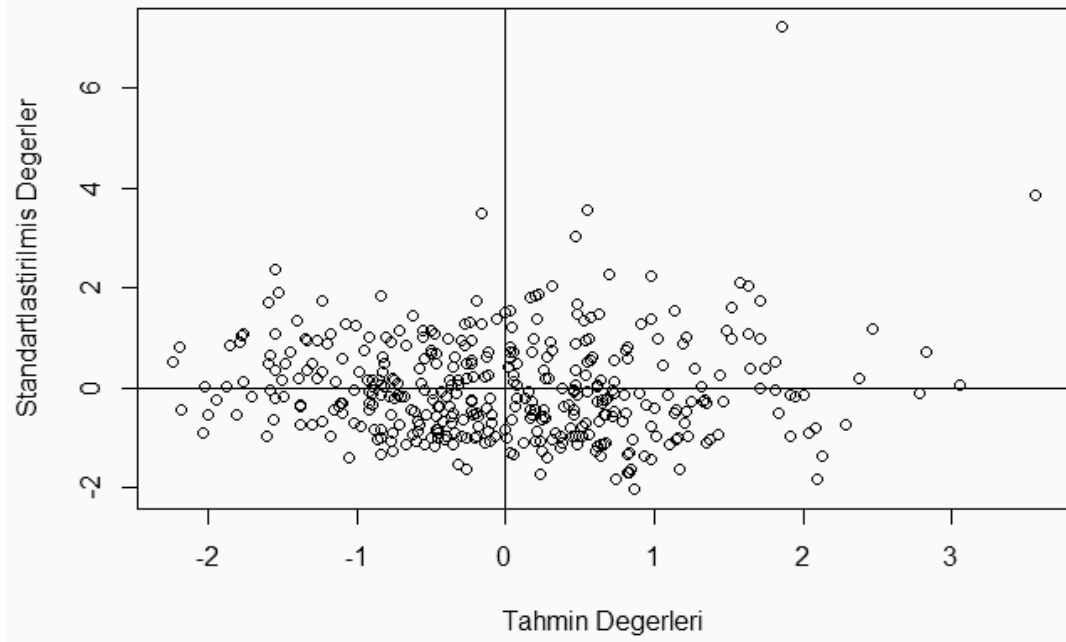
Bartlett'in testi, farklı örneklerdeki varyansın eşitliğini değerlendirmek için kullanılan çıkarımsal bir prosedürdür. Bazı yaygın istatistiksel yöntemler, farklı örneklerin alındığı popülasyonların varyanslarının eşit olduğunu varsayar. Bartlett'in testi bu varsayımı değerlendirir. Örneklem varyanslarının eşit olduğu yönündeki sıfır hipotezini test eder. Bartlett'in testi, normal dağılım altındaki olabilirlik oranı testinden türetilmiştir. Bu nedenle, normallik varsayımının karşılanmasına bağlıdır. Bartlett'in varyans homojenliği testi, $(k - 1)$ serbestlik derecesine sahip ki-kare istatistiğe dayanmaktadır; burada k , bağımsız değişken içindeki kategori (veya grup) sayısıdır.

Normal Dağılım P-P Grafiği

Şekil 0.3. Pilot Çalışma Normal Dağılım P-P Grafiği

Homojenlik Grafiği

Şekil 0.4. Pilot Çalışma Homojenlik Dağılım Grafiği

Başka bir ifade ile Bartlett'in testi, k evrenin eşit varyanslara sahip olup olmadığını test etmek için kullanılır. $H_0 : \sigma_1^2 = \sigma_2^2 = \dots = \sigma_k^2$ sıfır hipotezine en az iki örneklem evrenin eşit olmadığı alternatif hipotezi test etmektedir.

Normal olarak dağılıma sahip k evrenin varyansları arasındaki farkların önemini araştırmak için, evrenlerin her birinden bağımsız örnekler alınır. S_j^2 j'inci evrendeki n_j maddeden oluşan bir örneklemin varyansını gösterdiğini varsayalım ($j = 1, \dots, k$). Test istatistiği aşağıdaki formüle göre;

$$B = \frac{(N-k) \ln \left(\frac{\sum_{i=1}^k (n_i-1) s_i^2}{N-k} \right) - \sum_{i=1}^k (n_i-1) \ln(s_i^2)}{1 + \frac{1}{3(k-1)} \left[\left(\sum_{i=1}^k \frac{1}{n_i-1} \right) - \frac{1}{N-k} \right]}$$

N örneklem büyüklüklerinin toplamını temsil etmektedir. Örneklemeler asimptotik olarak $(k - 1)$ serbestlik derecesiyle χ^2 dağılımı olarak dağıtılır. Test istatistikleri kritik değerden büyükse, eşit evren varyanslarının sıfır hipotezi reddedilir (Arsham ve Lovric, 2011: 1-2).

Tablo 0.3. Pilot Çalışma Bartlett Testi

$$\chi^2 = 3394.7 \quad \text{Serbestlik Derecesi(df)} = 31 \quad \text{p-value} < 2.2e^{-16}$$

Tablo 4.3'te pilot çalışma Bartlett testi sonuçları verilmektedir. P değeri 0,05 değerinden küçük olduğundan örneklem homojenliğe sahiptir diyebiliriz.

4.5. Pilot Çalışma Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testi

Kaiser (1970, 1981), doğru değişken grubu örnekleminin önemini yansıtmak için altta yatan yapıyı tespit etmek amacıyla, faktörleşebilmeyi psikometrik bir konu olarak gördüğünden, örnekleme yeterliliği terimini kullanmayı tercih etmiştir. Bu alandaki çalışmalarını, imgesel olmayan değişkenin korelasyon matrisinin köşegen dışı elemanlarının sıfıra yaklaştıkça, verilerin ortak faktör yapısına sahip olduğuna dair kanıtlar ne kadar güçlü olduğunu gösteren, Guttman'ın çalışmalarına dayandırmıştır. İmgesel olmayan değişken, değişkenin tahmin edilemeyen kısmıdır. İmgesel olmayan iki değişkenin arasındaki ilişki (bir p kümesinden) uygun olarak karşılık gelen $(p - 2)$ 'inci dereceden kısmi korelasyonun zıt değeri olarak tanımlanabilir. Sonuç olarak, bir dizi gözlenen değişkenin altında yatan en az bir ortak faktör varsa, o zaman değişkenlerin imgesel olmayan korelasyonları, mutlak büyüklükte sıfır dereceli korelasyonlara kıyasla

nispeten küçük olacaktır. Kaiser, bu özelliği kullanarak, çıkarımsal olmayan, faktörlerin psikometrik tabanlı göstergesini ortaya koymuştur. Bu düşünce çizgisinde şekillenen yaklaşım, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örnekleme yeterliliği ölçüsü olarak bilinmektedir.

KMO prosedürü, hesaplama açısından yoğun da olsa, basittir. Gözlenen korelasyon matrisi (\mathbf{R}^{-1})nin tersi hesaplanmalıdır, bu da imgesel olmayan korelasyon matrisini üretmek için kullanılır.

$$\mathbf{Q} = \left[(\text{diag} \mathbf{R}^{-1})^{-1/2} \right] \mathbf{R}^{-1} \left[(\text{diag} \mathbf{R}^{-1})^{-1/2} \right]$$

$\text{diag} \mathbf{R}^{-1}$ ters korelasyon matrisinin tüm köşegen dışı elemanlarını sıfıra ayarlayarak oluşturulan diyagonal matrisi temsil eder. KMO test değeri aşağıdaki şekilde hesaplanır:

$$K = \frac{\text{trace}(\mathbf{R}^2) - p}{\text{trace}(\mathbf{R}^2) + \text{trace}(\mathbf{Q}^2) - 2p}$$

veyahut eşdeğer olarak,

$$K = \frac{\sum_i \sum_{i'} r_{ii'}^2}{\sum_i \sum_{i'} r_{ii'}^2 + \sum_i \sum_{i'} q_{ii'}^2} \quad (i \neq i')$$

$q_{ii'}$ Q'da i satırının, i' sütundaki öğedir. Bu öğeleri formüle koymanın amacı KMO'nun kapalı aralıkla sınırlandırılmasını sağlamaktır. KMO değeri hesaplandıktan sonra, $K \geq .60$ ise, gözlemlenen değişkenlerin altında en az bir ortak faktör bulunduğu dair yeterli kanıt var anlama taşımaktadır (Hill, Oklahoma State University 2011: 28-29).

Pilot çalışma verileri için KMO testi uygulanmıştır. Bulgular (Tablo 4.4) incelendiğinde K değeri 0.73 olarak bulunmuştur. Bu değer 0.60 değerinden büyük olduğundan yapının en az bir ortak faktör içerdiği sonucu çıkarılarak, yapı açımlayıcı faktör testi için gerekli koşulları sağladığı söylenebilir.

Tablo 0.4. Pilot Çalışma KMO Testi

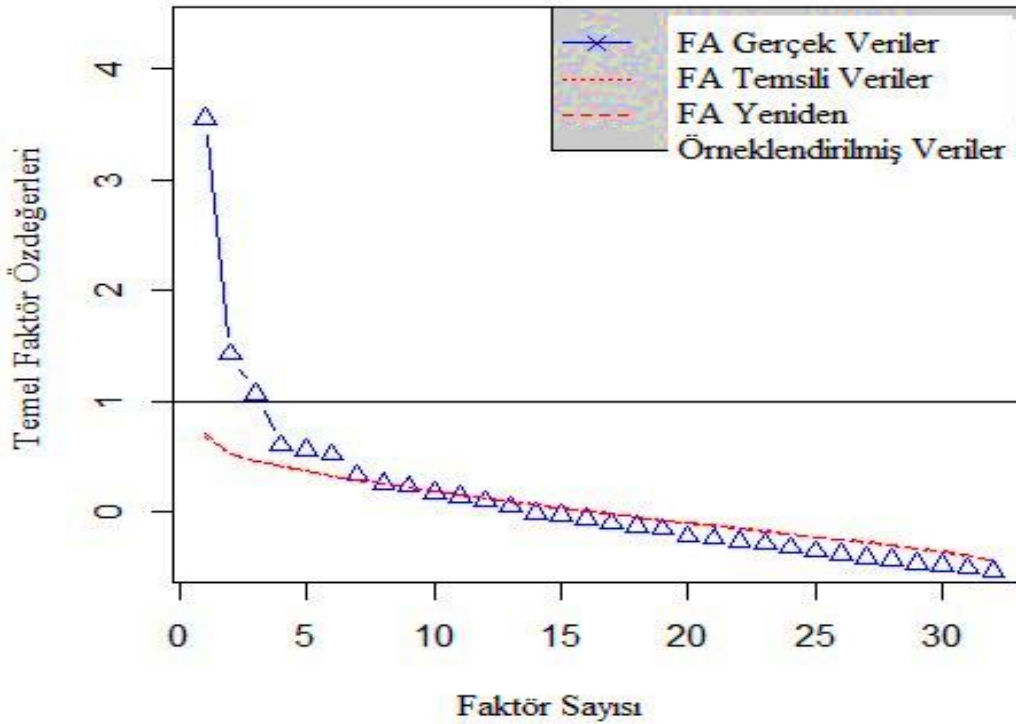
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Faktör Yeterliliği							
Toplam MSA = 0.73							
Her madde için MSA							
S1 0.75	S2 0.75	S3 0.77	S4 0.76	S5 0.71	S6 0.84	S7 0.81	S8 0.74
S9 0.76	S10 0.77	S11 0.79	S12 0.85	S13 0.82	S14 0.65	S16 0.53	S18 0.66
S19 0.77	S20 0.63	S21 0.73	S22 0.76	S23 0.6	S24 0.45	S25 0.42	S26 0.74
S27 0.58	S28 0.65	S29 0.73	S30 0.58	S31 0.76	S32 0.55	S33 0.81	S34 0.81

4.6. Pilot Çalışma Açıklayıcı Faktör Analizi

Geliştirilen bir ölçme aracında ölçek maddeleri arasındaki korleasyonlar cevaplayıcının maddelere verdiği tepkiler arasında belirli bir düzen olup olmadığını ortaya çıkarır. Faktör analizi ölçek içerisindeki boyutların tanınmasında ve boyutların içeriği ile ilgili bilgi edilmesinde kullanılan çok değişkenli analiz tekniğidir. Faktör analizi p boyutlu bir evrende birbiri ile ilişkili değişkenleri bir araya getirerek az sayıda yeni ilişkisiz değişken bulmayı amaçlar (Tavşancıl,2006: 46).

Açıklayıcı faktör analitik teknikleri; temel bileşenler, ağırlıklandırılmış enküçük kareler, genelleştirilmiş enküçük kareler, ençok olabilirlik, temel eksen faktörleme, alfa faktörleme olarak sıralanabilir. Örnekleme yeterince büyük ise birden çok yöntem başvurulmalıdır. Yapıyı ortaya çıkarma ve ölçme, bir kuramın test edilmesidir. Bu açıdan birden çok yöntemin ortak sonuçlarının değerlendirilmesi, öncüllerin (a priori) değerlendirilmesi gerekmektedir (Erkuş, 2016: 94).

Paralel Analiz Birikinti Grafiği

Şekil 0.5. Pilot Çalışma Paralel Analiz Birikinti Grafiği

Çalışmada hazırlanan ölçek, literatürde belirtilen finansal okuryazarlığın üç bileşen; finansal bilgi, finansal davranışlar ve finansal tutumlar, üzerinden oluştuğudur (Remund, 2010; Lusardi ve Mitchell, 2011; OECD, 2017). Bu bağlamda ölçeğin üç faktör altında toplanması beklenmektedir. Faktör analizine, ölçek yapısının faktör yapısı bilinmiyor var sayılarak, öncelikle faktör dağılımlarını kümeleyen paralel analiz uygulanmıştır (Şekil 4.5). Paralel analiz ölçeğin üç farklı faktör yapısı altında toplandığını göstermektedir. Arkasından Kaiser'in özdeğerleri birden büyük (Erkuş,2016:95) olan faktörler yaklaşımı hesaplanmış ve yapının üç faktöre işaret ettiği bulgulanmıştır. Ardından yapıya eğik(oblique) döndürme uygulanmıştır. Döndürme (rotation) çok faktörlü yapıların uzayda geometrik olarak çevrilmesi anlamını taşımaktadır. Eğik döndürme faktörlerin birbiriyle ilişkili olduğu sayılıtısına dayanmaktadır (Erkuş,2016: 95-96). Ardından Kaiser kriteri tekrar hesaplanarak yeni görüşler altında(Hair vd., 2009; DeVellis, 2017; Braeken ve van Assen, 2016) özdeğeri 0.70'den büyük üç faktör elde edilmiştir. Bulgular çerçevesinde ölçek yapısının üç faktörden oluştuğunu söyleyebiliriz. Ölçeğin madde faktör yükleri, üç faktör altında toplanan, eğik döndürme uygulan ve ençok olabilirlilik (maximum likelihood) varyasyımı altında hesaplanmıştır

Tablo 0.5. Madde Faktör Yükleri

Madde No.	ML1	ML2	ML3
S1	0.4	0.08	0.07
S2	0.34	-0.02	0
S3	0.68	-0.01	-0.03
S4	0.65	-0.04	0.07
S5	0.28	0.07	-0.12
S6	0.51	-0.01	-0.09
S7	0.37	0.02	-0.04
S8	0.34	0.13	-0.08
S9	0.24	0.13	-0.12
S10	0.52	-0.02	0.14
S11	0.35	-0.04	0.27
S12	0.38	0.24	-0.05
S13	0.53	0.1	0.05
S14	0.17	0.04	0.19
S16	0.01	0.04	0.25
S18	0.07	0.05	0.49

Tablo 4.5 Devamı

S19	0.04	0.4	0.19
S20	-0.25	0.47	0.12
S21	-0.03	0.5	0.15
S22	0.06	0.51	-0.19
S23	0.06	-0.12	0.56
S24	-0.05	0.04	0.09
S25	0.03	0	-0.07
S26	-0.1	0.4	0.31
S27	-0.06	0.26	0.15
S28	0	0.15	0.2
S29	0.11	0.51	-0.11
S30	0.07	0.12	-0.14
S31	0.14	0.57	-0.17
S32	0.05	0.07	-0.12
S33	0.07	0.39	0.23
S34	0.21	0.15	0.33

Madde faktör yükleri incelendiğinde, bazı maddelerin gerekli şart olan 0.30 madde yükü (Erkuş,2016; Hair vd., 2009; DeVellis,2017)'nün altında kaldığı görülmektedir (Tablo 4.5). Ölçek tasarlanırken ilk 13 madde finansal bilgi başlığı altında, 14. maddeden 26. maddeye kadar finansal davranış başlığı altında ve 27. Maddeden 34. Maddeye kadar finansal tutum başlığı altında hazırlanmıştır. Madde faktör yük 0.30 değerinin altında yer alan maddeler ölçek yapısından çıkarılarak tekrar faktör yükleri hesaplanmış ve madde faktör sıralaması yapılmıştır (Tablo 4.6).

Tablo 0.6. Yeniden Hesaplanan Madde Faktör Yükleri

Madde No	ML1	ML2	ML3
S1	0.4	0.08	0.07
S2	0.34	-0.02	0
S3	0.68	-0.01	-0.03
S4	0.65	-0.04	0.07
S5	0.28	0.07	-0.12
S6	0.51	-0.01	-0.09
S7	0.37	0.02	-0.04
S8	0.34	0.13	-0.08
S9	0.24	0.13	-0.12
S10	0.52	-0.02	0.14

Tablo 4.6 Devamı

S11	0.35	-0.04	0.27
S12	0.38	0.24	-0.05
S13	0.53	0.1	0.05
S14	0.17	0.04	0.19
S16	0.01	0.04	0.25
S18	0.07	0.05	0.49
S19	0.04	0.4	0.19
S20	-0.25	0.47	0.12
S21	-0.03	0.5	0.15
S22	0.06	0.51	-0.19
S23	0.06	-0.12	0.56
S24	-0.05	0.04	0.09
S25	0.03	0	-0.07
S26	-0.1	0.4	0.31
S27	-0.06	0.26	0.15
S28	0	0.15	0.2
S29	0.11	0.51	-0.11
S30	0.07	0.12	-0.14
S31	0.14	0.57	-0.17
S32	0.05	0.07	-0.12
S33	0.07	0.39	0.23
S34	0.21	0.15	0.33

Tasarlanan ölçeğe göre finansal bilgi maddeleri olarak oluşturulan maddelerin faktör 1 altında toplandığı görülmektedir. Uzun dönem finansal hedef belirleme davranışı, tercih yapma davranışı, finansal olayları takip etme davranışı ve ihtiyatlı olma davranışları ile alakalı maddelerin faktör 2 altında toplandığı görülmektedir. Faktör 2 madde dağılımları incelendiğinde uzun dönemli hedefler ve günlük hayatta dikkat gerektiren konuları içerdiğinden faktör 2 finansal ihtiyat faktörü olarak isimlendirilmiştir. Faktör 3 altında toplanan maddeler incelendiğinde ise borçlanma tutumu başlı altında yer aldığı görülmektedir. Faktör 3’de borçlanma tutumu olarak isimlendirilmiştir (Tablo 4.7).

Tablo 0.7. Madde Açıklamaları ve Faktör Dağılımları

Faktörler	Madde No	Madde Açıklaması
Faktör 1	1	Farz edelim ki bir ay sonra ödeme koşulu ile 100 TL borç almanız gerekiyor. Hangi durumda borç geri ödemeniz daha avantajlıdır?
	2	Yıllık vadeli mevduat hesabınızda 100 lira olduğunu ve yıllık faiz oranının %10 olduğunu hayal edelim. Paranıza hiç dokunmamanız koşuluyla 5. yılın sonunda hesabınızda ne kadar para birikmiş olur?
	3	Enflasyon paranın satın alma gücünü
	4	Enflasyon ürün ve hizmetlerin fiyatını
	6	2019 yılı Türkiye'de enflasyon oranı %10'un altındadır.
	7	Yatırım riski ve getiri arasında doğru yönlü bir ilişki vardır.
	8	Hisse senedi yatırımı yaparsanız faiz geliri elde edersiniz.
	10	Bütün bankaların işlem ücretleri aynıdır.
	11	IBAN uluslararası banka hesap numarasına verilen isimdir.
	12	Borsada işlem yapma riski genellikle geniş bir yelpazede yatırım ve tasarruf araçlarına yönelerek düşürülebilir.
13	Geciken kredi ve borç ödemelerimin kredi notum üzerinde bir etkisi yoktur.	
Faktör 2	19	Kendime uzun dönem finansal hedefler koyarım ve bu hedeflere ulaşmaya çalışırım.
	20	Günlük hayatta masraflarımı düşürmenin yollarını ararım.
	21	Marketlerdeki ürünlerin birim fiyatını dikkate alarak, herhangi bir marka veya ambalaj boyutunun fiyatını kolayca karşılaştırabilirim.
	22	Para yönetimi ile ilgili haber ve makaleleri okurum.
	26	Olağan dışı durumlar için belirli bir miktar tasarruf yaparım.
	29	Para ile alakalı konular ilgimi çekmez ve sıkıcıdır.
	31	Finansal ve ekonomik terimler ilgimi çekmez.
33	Paramı değerlendirdiğim yöntem geleceğimi etkileyecektir.	
Faktör 3	16	Ay sonunu getirebilmek için borçlanırım.
	18	Faturalarımı zamanında öderim.
	23	Borcum olduğunda bu borcu başka kaynaklardan tekrar borçlanarak öderim.
	34	Finansal olarak kimseye muhtaç olmadığımında kendimi daha mutlu ve özgür hissederim.

Faktör başlıklarının belirlenmesinin ardından ölçeğin korelasyon değerleri analiz edilmiştir. Faktör korelasyonları incelendiğinde faktörlerin açıklayıcı değere sahip olduğu söylenebilir (Tablo 4.8). Ölçek alt boyutları arasındaki korelasyon katsayısının .60'dan daha yukarı olduğu durumlarda boyutların bağımlı olduğundan ve hepsinin birlikte tek bir kavramsal yapıyı ölçtüğünü belirtilmektedir (Akataran, Güvenç, 2016: 854). Ölçeğin tek boyutu ölçtüğü dikkate alındığında alt boyutların tek tek kullanılamayacağını söyleyebiliriz.

Tablo 0.8. Faktör Korelasyonları

Faktör Korelasyonları	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
Puanların (regresyon) faktör ile korelasyonu	0.9	0.86	0.79
Faktörlü puanların çoklu R kareleri	0.8	0.74	0.63
Olası faktör puanlarının minimum korelasyonu	0.61	0.48	0.26

4.7. Ölçeğin Güvenirliği

Ölçeğin güvenirligini açıklayabilmek için Cronbach alfa katsayısından faydalanılmıştır. Öncelikle tek tek faktörlerin alfa katsayıları hesaplanmış ardından ölçeğin alfa katsayısı hesaplanmıştır. Faktör 1 alfa katsayısı 0.76 olarak elde edilmiştir (Tablo 4.9). Faktör 1 in güven düzeyini sağladığını söyleyebiliriz.

Tablo 0.9. Faktör 1 Alfa Katsayısı

Güvenilirlik								
raw_alpha	std.alpha	G6(smc)	average_r	S/N	ase	mean	sd	median_r
0.76	0.76	0.76	0.22	3.2	0.018	0.55	0.25	0.21
En düşük	Alpha	En yüksek	95% güven aralığı					
0.72	0.76	0.79						

Faktör 2 için güven aralığı testi 0.69 alfa değeri vermiştir. Faktör 2 için güven sınırında olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.10).

Tablo 0.10. Faktör 2 Alfa Katsayısı

Güvenilirlik								
raw_alpha	std.alpha	G6(smc)	average_r	S/N	ase	mean	sd	median_r
0.69	0.7	0.69	0.22	2.3	0.023	2.7	0.51	0.22
En düşük	Alpha	En yüksek	95% güven aralığı					
0.65	0.69	0.74						

Faktör 3 için yapılan güven testi sonucu 0.47 olarak elde edilmiştir. Faktör 3'ün düşük güvenirlikte olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.11).

Tablo 0.11. Faktör 3 Alfa Katsayısı

Güvenilirlik								
raw_alpha	std.alpha	G6(smc)	average_r	S/N	ase	mean	sd	median_r
0.47	0.5	0.45	0.2	0.99	0.044	3.5	0.43	0.18
En düşük	Alpha	En yüksek	95% güven aralığı					
0.39	0.47	0.56						

Ölçek alfa katsayısını hesapladığımızda 0.75 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değeri baz alarak ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu söylemek mümkündür (Tablo 4.12).

Tablo 0.12. Ölçek Toplam Alfa Katsayısı

Güvenilirlik								
raw_alpha	std.alpha	G6(smc)	average_r	S/N	ase	mean	sd	median_r
0.75	0.77	0.81	0.13	3.3	0.018	1.8	0.27	0.12
En düşük	Alpha	En yüksek	95% güven aralığı					
0.71	0.75	0.78						

4.8. Tanımlayıcı İstatistikler

Pilot çalışmada yapılan iyileştirmeler ve faktörlerin belirlenmesinin ardından ölçek 460 katılımcının dahil olduğu yeni veri seti ile tekrar analiz edilmiştir. Bu bölümde katılımcılar ait sosyo-demografik bilgiler verilmiştir. Veri seti incelendiğinde herhangi bir soruya cevap vermeyen katılımcı bulunamamıştır. Katılımcıların cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, öğrenim gördüğü fakülte, ailelerine ait bilgiler bu bölümde yorumlanmıştır.

4.8.1. Cinsiyet, Yaş ve Gelir Düzeylerine Göre Katılımcılar

Araştırmaya katılan 460 katılımcıdan %74.43 ile kadın katılımcılar çoğunluğu oluşturmaktadır. Araştırmaya katılım 21-22 yaş aralığında %40.87 en yüksek düzeydedir. Katılımcılardan kendilerine ait net gelir düzeylerini belirtmeleri istenmiştir. Bunun sebebi aile gelir düzeyinden bağımsız olarak öğrencilerin gelir düzeylerine ile finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmek istenmesidir. Cevaplayıcılar arasında 501 TL – 750 TL gelir aralığına sahip katılımcılar %40.87 ile çoğunluktadır (Tablo 4.13).

Tablo 0.13. Cinsiyet Yaş ve Gelir Düzeylerine Göre Katılımcılar

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	136	29.57%
Kadın	324	70.43%
Yaş	Sayı	Yüzde
17 – 18	11	2.39%
19 – 20	117	25.43%
21 – 22	188	40.87%
23 – 24	95	20.65%
25 ve üstü	49	10.65%
Katılımcının Gelir Düzeyi	Sayı	Yüzde
500 TL ve altı	118	25.65%
501 TL - 750 TL	211	45.87%
751 TL - 1000 TL	54	11.74%
1001 TL - 1250 TL	22	4.78%
1250 TL ve üstü	55	11.96%

4.8.2. Öğrenim Gördüğü Fakülte ve Bulunduğu Öğretim Yılına Göre Katılımcılar

Araştırmaya en çok katılım % 34.60 ile Eğitim Fakültesinden sağlanmıştır. Öğretim yılı bazında 2. ve 3. öğretim yılı içerisinde olan öğrenciler % 27.60 ile en çok payı almaktadırlar (Tablo 4.14).

4.8.3. Anne - Baba Eğitim Durumu ve Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi Olup Olmama Durumu

Katılımcıların anne ve babalarının eğitim durumları ile muhasebe ve/veya finans eğitimi olup olmama durumlarını incelenmiştir. Annesi ilköğretim eğitim düzeyinde olan katılımcılar 224 (%48) çoğunluktadır. 460 katılımcıdan sadece 22 katılımcı annesinin muhasebe ve/veya finans eğitimi olduğunu belirtmiştir. Baba eğitim düzeyi ortaöğretim olan katılımcı sayısı 181'dir. 460 katılımcıdan 57'si babasının muhasebe ve/veya finans eğitimi olduğunu belirtmiştir. Ebeveyn eğitim durumları incelendiğinde düşük eğitim düzeyine sahip olduklarını söyleyebiliriz (Tablo 4.15)

Tablo 0.14. Katılımcıların Fakülte ve Öğretim Yılı Dağılımları

		Öğretim Yılı						Hazırlık	Toplam
		1.Öğretim Yılı	2. Öğretim Yılı	3. Öğretim Yılı	4. Öğretim Yılı	5. Öğretim Yılı	6. Öğretim Yılı		
FAKÜLTE	Dış Hekimliği Fakültesi	0	0	0	1	0	0	0	1
	Yüzde	0	0	0	1	0	0	0	0.002
	Eczacılık Fakültesi	0	1	0	0	2	0	0	3
	Yüzde	0	0.333	0	0	0.667	0	0	0.007
	Eğitim Fakültesi	18	56	58	25	1	1	0	159
	Yüzde	0.113	0.352	0.365	0.157	0.006	0.006	0	0.346
	Fen-Edebiyat Fakültesi	3	9	9	13	0	1	0	35
	Yüzde	0.086	0.257	0.257	0.371	0	0.029	0	0.076
	Güzel Sanatlar ve Tasarım	3	3	5	1	0	0	0	12
	Yüzde	0.25	0.25	0.417	0.083	0	0	0	0.026
	Hemşirelik Fakültesi	6	1	2	0	0	0	0	9
	Yüzde	0.667	0.111	0.222	0	0	0	0	0.02
	Hukuk Fakültesi	0	12	1	1	0	0	0	14
	Yüzde	0	0.857	0.071	0.071	0	0	0	0.03
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	6	14	17	28	1	3	0	69
	Yüzde	0.087	0.203	0.246	0.406	0.014	0.043	0	0.15
	İlahiyat Fakültesi	2	1	4	2	0	0	1	10
	Yüzde	0.2	0.1	0.4	0.2	0	0	0.1	0.022
	İletişim Fakültesi	6	6	3	6	2	1	0	24
	Yüzde	0.25	0.25	0.125	0.25	0.083	0.042	0	0.052
Mühendislik Fakültesi	2	2	2	15	0	0	1	22	
Yüzde	0.091	0.091	0.091	0.682	0	0	0.045	0.048	
Sağlık Bilimleri Fakültesi	9	2	3	4	0	0	0	18	

Yüzde	0.5	0.111	0.167	0.222	0	0	0	0.039
Tıp Fakültesi	18	1	4	0	0	1	0	24
Yüzde	0.75	0.042	0.167	0	0	0.042	0	0.052
Spor Bilimleri Fakültesi	16	19	19	5	0	1	0	60
Yüzde	0.267	0.317	0.317	0.083	0	0.017	0	0.13
Toplam	89	127	127	101	6	8	2	460
Yüzde	0.193	0.276	0.276	0.22	0.013	0.017	0.004	

Tablo 0.15. Katılımcıların Anne – Baba Eğitim Durumu ve Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi Olup Olmama Durumu

Eğitim durumu	Anne			Baba		
	Muhasebe ve/veya Finans Eğitim			Muhasebe ve/veya Finans Eğitim		
	Yok	Var	Toplam	Yok	Var	Toplam
Eğitimi yok	89	1	90	14	1	15
	98.90%	1.10%	19.60%	93.30%	6.70%	3.30%
İlköğretim	223	1	224	149	3	152
	99.60%	0.40%	48.70%	98.00%	2.00%	33.00%
Ön Lisans	14	2	16	31	7	38
	87.50%	12.50%	3.50%	81.60%	18.40%	8.30%
Ortaöğretim	98	2	100	160	21	181
	98.00%	2.00%	21.70%	88.40%	11.60%	39.30%
Lisans Eğitimi	13	15	28	42	20	62
	46.40%	53.60%	6.10%	67.70%	32.30%	13.50%
Lisansüstü Eğitim	1	1	2	7	5	12
	50.00%	50.00%	0.40%	58.30%	41.70%	2.60%
Toplam	438	22	460	403	57	460
	95.20%	4.80%		87.60%	12.40%	

4.8.4. Kredi Kartı Borcu Ödeme Sıklığı ve Nakit Avans Kullanım Sıklığı

Katılımcıların kredi kartı borcu ödeme ve nakit avans kullanım sıklığını karşılaştırıldığında kredi kartı kullanmayan çoğunluk katılımcıların nakit avans da kullanmadıkları görülmektedir. Kredi kartı borcunun her ay asgari tutarını ödeyen 33 kullanıcının yine her ay nakit avans kullandığı karşımıza çıkmaktadır (Tablo 4.16).

Tablo 0.16. Kredi Kartı Borcu Ödeme Sıklığı ve Nakit Avans Kullanım Sıklığı

Kredi Kartı Borcu Ödeme Sıklığı	Nakit Avans Kullanım Sıklığı					
	Nakit Avans Kullanmıyorum	Her ay	Üç ayda bir	Altı ayda bir	Yılda bir kez	Toplam
Kredi Kartı Kullanmıyorum	161	31	14	3	5	214
Yüzde	75.20%	14.50%	6.50%	1.40%	2.30%	46.50%
Tamamını Ödüyorum	79	35	16	7	6	143
Yüzde	55.20%	24.50%	11.20%	4.90%	4.20%	31.10%
Her ay asgari tutarı öderim	31	33	20	2	2	88
Yüzde	35.20%	37.50%	22.70%	2.30%	2.30%	19.10%
Üç ayda bir kez asgari tutarı öderim	2	3	0	0	0	5
Yüzde	40.00%	60.00%	0.00%	0.00%	0.00%	1.10%
Altı ayda bir asgari tutarı öderim	1	0	0	0	0	1
Yüzde	100.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.20%
Yılda bir kez asgari tutarı öderim	8	1	0	0	0	9
Yüzde	88.90%	11.10%	0.00%	0.00%	0.00%	2.00%
Toplam	282	103	50	12	13	460
Yüzde	0.613	0.224	0.109	0.026	0.028	

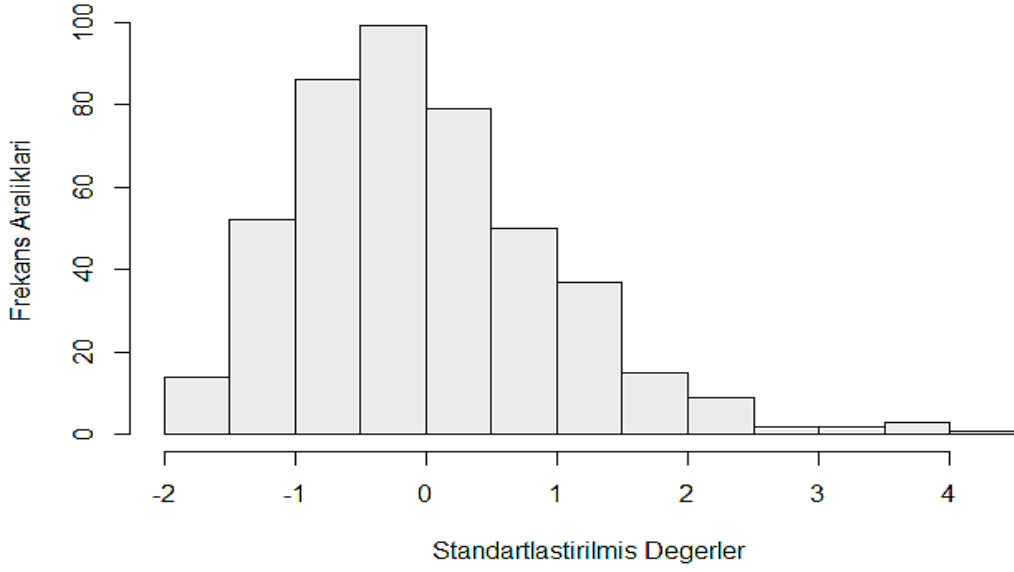
4.9. Kayıp Veri ve Aykırı Değer Analizi

460 katılımcıdan oluşan ana çalışma verileri R 4.0.0 istatistik programı yardımı ile analiz edilmiştir. Öncelikle veri içerisinde kayıp verinin olup olmadığının tespiti yapılmıştır. Kayıp verinin olmadığı anlaşıldıktan sonra veri içerisindeki aykırı değerlerin (outliers) tespiti yapılmıştır. 11 verinin aykırı değerlere sahip olduğu tespit edilmiş ve analizlere 449 veri ile devam edilmiştir.

4.10. Normalite Analizi

Verilerin parametrik testlere uygunluğunu belirlemek için normalite testleri uygulanmıştır. İlk olarak frekans dağılım tablosu oluşturulmuştur (Şekil 4.6). Verilerin -2 ve +2 değerleri aralığında çan eğrisi oluşturulduğu görülmektedir. Verilerin frekans grafiğine göre normal dağıldığını söyleyebiliriz.

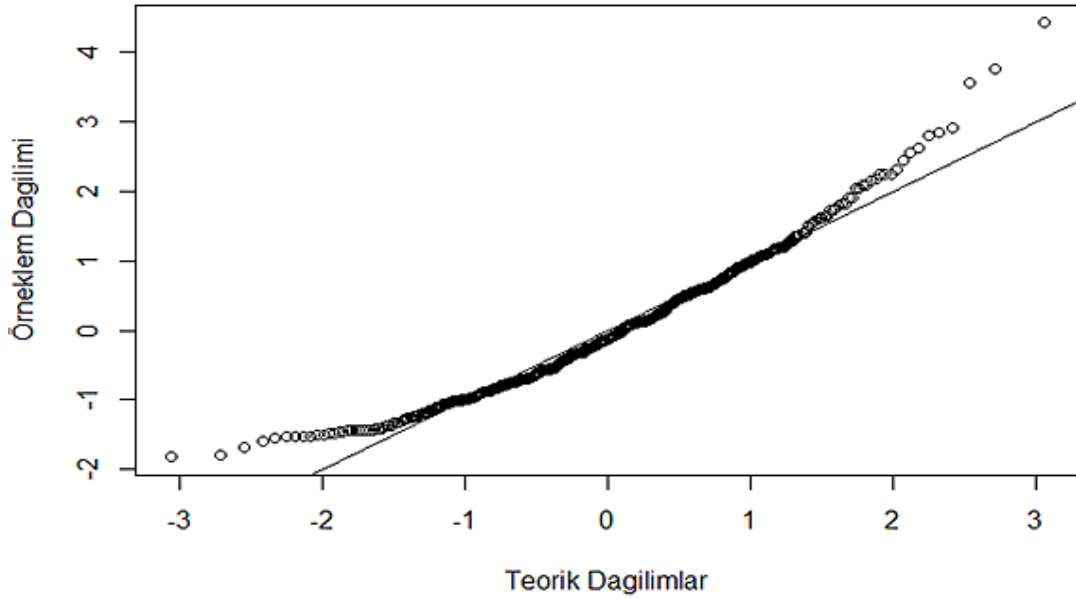
Standartlastirilmis Degerler Grafigi

Şekil 0.6. Frekans Dağılımı Grafığı

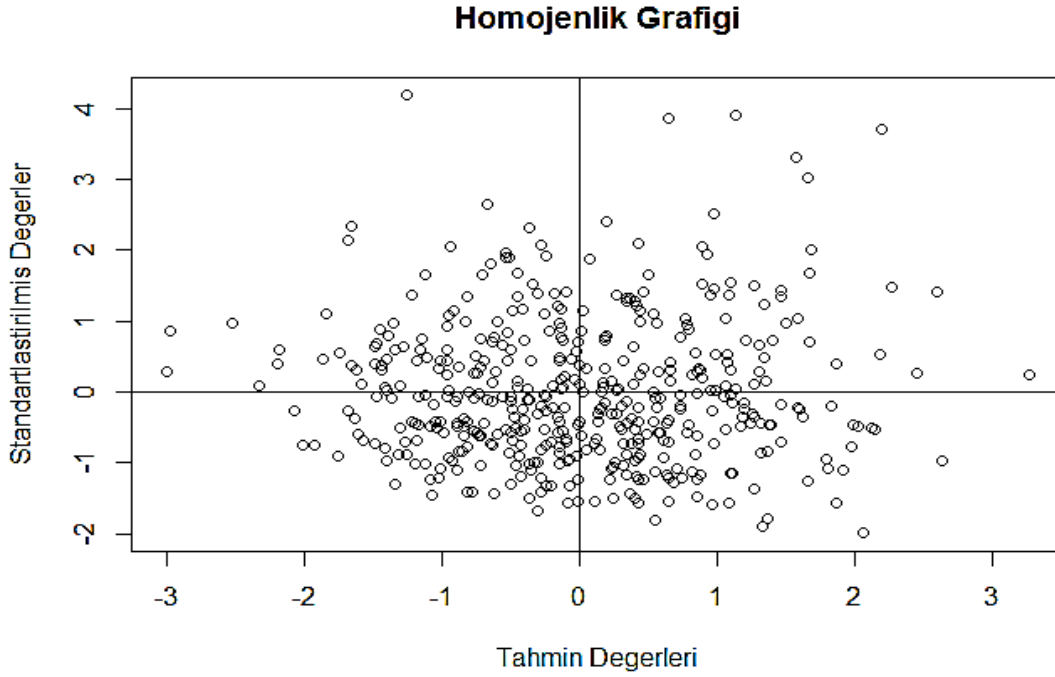
Daha sonra P-P grafiği oluşturulmuştur. Grafik incelendiğinde verilerin doğru üzerinde toplandığı görölmektedir. P-P grafiğini baz alarak verilerin normal dağıldığını söyleyebiliriz (Şekil 4.7).

Normal Dağılım P-P Grafığı

Şekil 0.7. Pilot Çalışma Normal Dağılım P-P Grafığı

Son olarak homojen dağılım grafiği oluşturulmuştur. Verilerin bulutsu bir yapıda merkez çevresinde toplandığı görülmektedir. Verilerin homojen dağıldığını söyleyebiliriz (Şekil 4.8).

Şekil 0.8. Homojenlik Dağılım Grafiği

4.11. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Yapısal eşitlik modelleri (YEM) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA), çok sayıda gözlenen ya da ölçülen değişken tarafından temsil edilen gizli yapıları içeren çok değişkenli istatistik analizleri tanımlayan, analizlerin özel uygulamalarına karşılık gelmektedir. Gizil değişkenler araştırmacıların gerçekte ilgilendikleri zeka, güdü, duygu, tutum gibi soyut kavramlara ya da psikolojik yapılara karşılık gelmektedir. Bu yapıları ancak dolaylı olarak, belirli davranışlar ya da göstergeler üzerinden ölçülen değişkenler yardımıyla gözlemlenmektedir. YEM, regresyon modelindeki değişkenler arasındaki yordayıcı yapısal ilişki ile, faktör analizindeki gizil faktör yapılarını kapsamlı tek bir analizde birleştirmektedir. DFA, YEM'in özel bir kullanım şeklidir. YEM ile genellikle kuramsal modellerin sınanması ve kuramsal modeldeki denencelerin test edilmesi amaçlanmaktadır. Teorik olarak kurulan birden fazla alternatif model karşılaştırılarak veriyi en iyi tanımlayan modele ulaşmak amaçlanır. DFA ise daha çok ölçek geliştirmede

ve geçerlilik analizleri için tercih edilmektedir. Önceden belirlenen ya da kurgulanan bir yapının doğrulanması amacını taşımaktadır ve kökeni genel faktör analizine dayanmaktadır. DFA, geleneksel açıklayıcı faktör analizinin tersine, faktör ağırlıkları ve bunlara ilişkin parametrelerin yanı sıra faktörlerin ve sınanan modelin genel kitlesine ilişkin bilgiler sunmaktadır. DFA, gizil değişkenler arasındaki ilişkileri betimleyen modellerle gözlenen verinin ne oranda uyduğuna ilişkin ayrıntılı istatistikler sunmaktadır. DFA'da faktör sayısı kesin olarak belirlenir ve test edilir. DFA yaklaşımında faktör, çözümü beklenen faktör sayısına sınırlanarak, öngörülen değişkenlerin istenilen faktörlere yüklenmesi beklenir (Sümer, 2000).

DFA modelleri genellikle sıralı ve/veya bir ölçüm ölçeği ile ölçülen yansıtıcı göstergeler içerir. En az dört yanıt kategorisinin sıra yanıtları olan göstergeler aralıklı olarak veya en azından değişkenler sürekliliği gibi ele alınabilir. Bir yapıya ilişkin tüm göstergelerin aynı ölçek türünde olması gerekmez veya YEM kullanılmadan önce farklı ölçek değerlerinin normalleştirilmesi gerekmez. SEM analizlerinde kullanılacak veri türünde, YEM kullanan bir DFA modeli için tipik anket araştırma verilerini uygun hale getiren az sayıda kısıtlama bulunmaktadır. Çoğu kez DFA, birden fazla örnek kullanılmasını gerektirir. İlk örneklem için açıklayıcı faktör analizi kullanılarak test edilmeli ve bu sonuçlar daha arı bir yapı elde etmek için kullanılmalıdır. Daha sonra DFA gerçekleştirmek için ek bir örneklem alınmalıdır. Bununla birlikte, DFA sonuçları elde edildikten sonra bile, model stabilitesinin ve genelleştirilebilirliğinin kanıtı sadece analizin daha fazla örneklem üzerinde gerçekleştirilmesinden sonra ortaya çıkabilmektedir (Hair vd., 2010: 674 – 679).

İlk model olarak ölçekte bulunan 23 maddenin tek faktör olan finansal okuryazarlığın altında toplandığı varsayımı ile model R istatistik programında oluşturulmuştur. Modelde gizli bir duygudurum tutumunu gösteren üç gösterge vardır. Genel olarak, tek faktörlü model SRMR dışında mükemmel model uyumu sağlamaz. Ki-kare için test istatistikleri 930.515'tir ($3*(df) < \chi^2$). CFI 0.532'dur CFI kriteri 0.95'ten büyük olan model iyi bir uyum sağladığını gösterir. RMSEA, 0.081'dir ve 0.05'ten düşük değer iyi bir model uyumu gösterir. SRMR 0.079'dur ve bu 0.08'den düşüktür. Standartlaştırılmış faktör yükleri 0.20 ila 0.55 arasındadır. Tüm faktör yükleri alfa seviyesinde 0.05'e eşittir. Faktör yükleri açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına kıyasla düşük elde edilmiştir (Tablo 4.17).

Tablo 0.17. Tek Faktörlü Model Varsayımı Altında Model Uyum Endeksleri

Tek Faktörlü Model		
	Standart	Robust
Ki-kare	982.209	930.515
Serbestlik derecesi (df)	230	230
P-değeri	0	0
Ölçek düzeltme faktörü		1.056
Tahmin edilen Model ve Kısıtlanmamış Model verileri		
Comparative Fit Index (CFI)	0.535	0.532
Tucker-Lewis Index (TLI)	0.488	0.485
Robust Comparative Fit Index (CFI)		0.538
Robust Tucker-Lewis Index (TLI)		0.492
Olabilirlik Logaritması ve Bilgi Kriteri:		
Loglikelihood Tahmin edilen model (H0)	-9515.5	-9515.5
Ölçek düzeltme faktörü for the MLR correction		1.066
Loglikelihood Kısıtlanmamış model (H1)	-9024.4	-9024.4
Ölçek düzeltme faktörü		1.058
Akaike (AIC)	19168.9	19168.9
Bayesian (BIC)	19454	19454
Sample-size adjusted Bayesian (BIC)	19235	19235
Yaklaşık hataların ortalama karekökü:		
RMSEA	0.084	0.081
%90 güven aralığı-en düşük	0.079	0.076
%90 güven aralığı-en en yüksek	0.09	0.087
P-değeri RMSEA \leq 0.05	0	0
Robust RMSEA		0.084
%90 güven aralığı-en düşük		0.078
%90 güven aralığı-en en yüksek		0.089

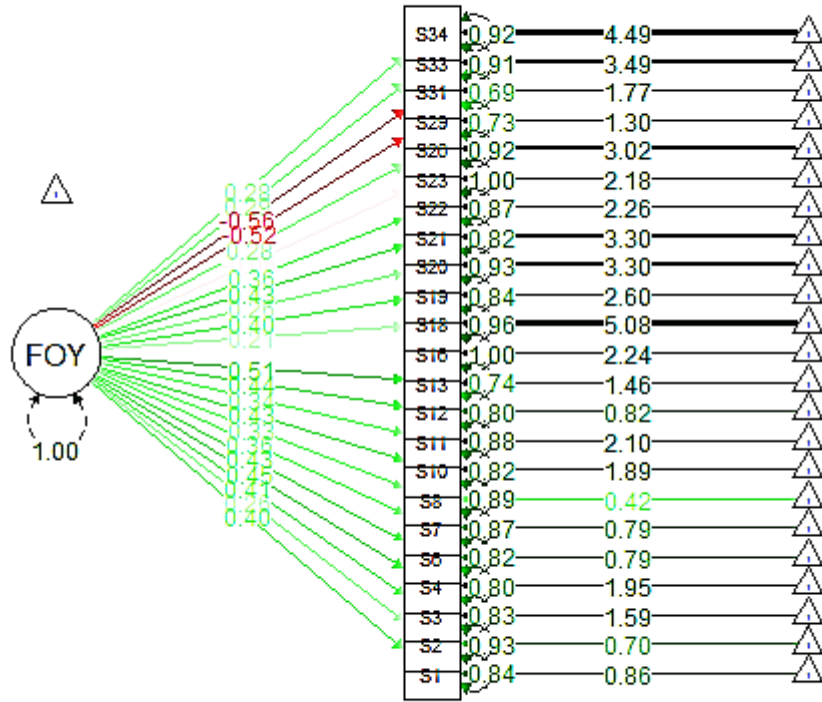
Tablo 4.17 Devamı

Standardize edilmiş kök ortalama kare artık:		
SRMR	0.079	0.079

Tek Faktörlü modelin iyi bir model uyumunda olmadığını söyleyebiliriz. Faktör yüklerini incelendiğinde, 0.30 değerinin altında altı maddeye rastlanmaktadır (Tablo 4.18). Tek faktörlü modele ait yol şeması oluşturulmuştur (Şekil 4.9). En yüksek faktör yükü negatif yönlü olarak 31. Maddeye ait olduğu görülmektedir. Tek faktörlü modelin verilerine dayanarak bu modelin kabul edilemeyeceğini söyleyebiliriz.

Tablo 0.18. Tek Faktörlü Model Varsayımı Altında Değişken Yükleri

	Gizil Değişkenler					
	Tahmin	Std.Hata	z-Değeri	P(> z)	Std.lv	Std.all
FOY =~						
S1	0.198	0.023	8.693	0	0.198	0.401
S2	0.121	0.023	5.174	0	0.121	0.257
S3	0.183	0.027	6.769	0	0.183	0.407
S4	0.184	0.027	6.886	0	0.184	0.452
S6	0.208	0.022	9.489	0	0.208	0.428
S7	0.173	0.023	7.402	0	0.173	0.356
S8	0.116	0.019	6.099	0	0.116	0.327
S10	0.176	0.027	6.513	0	0.176	0.426
S11	0.132	0.026	5.129	0	0.132	0.341
S12	0.218	0.021	10.273	0	0.218	0.444
S13	0.239	0.026	9.336	0	0.239	0.512
S16	0.006	0.045	0.138	0.89	0.006	0.008
S18	0.141	0.044	3.188	0.001	0.141	0.207
S19	0.355	0.064	5.57	0	0.355	0.396
S20	0.221	0.053	4.172	0	0.221	0.26
S21	0.379	0.049	7.733	0	0.379	0.43
S22	0.284	0.058	4.865	0	0.284	0.362
S23	-0.038	0.04	-0.946	0.344	-0.038	-0.059
S26	0.234	0.056	4.221	0	0.234	0.276
S29	-0.563	0.064	-8.847	0	-0.563	-0.522
S31	-0.635	0.069	-9.149	0	-0.635	-0.557
S33	0.259	0.045	5.724	0	0.259	0.295
S34	0.223	0.046	4.86	0	0.223	0.281

Şekil 0.9. Tek Faktör Varsayımı Altında Model Yol Şeması

Tek faktörlü yapı üzerine kurduğumuz model incelendikten sonra üç faktörlü yapıdan oluşan model kurulup analiz edilmiştir. Ki-kare için test istatistikleri 512.807'dir ($\chi^2 < 3*(df)$). CFI 0.807'dur CFI kriteri 0.95'ten büyük olan model iyi bir uyum sağladığını gösterir. RMSEA, 0.053'dir ve 0.05'ten düşük değer iyi bir model uyumu gösterir. SRMR 0.066'dur ve bu 0.08'den düşüktür. İlk kurulan tek faktörlü modele göre iyileşmiş sonuçlar elde edilmiştir (Tablo 4.19).

Tablo 0.19. Üç Faktörlü Model Varsayımı Altında Model Uyum Endeksleri

Üç Faktörlü Model		
Gözlem sayısı	460	
Tahmin Edilen Model Testi :		
Test İstatistiği	Standard	Robust
Ki-kare	535.319	512.807
Serbestlik derecesi (df)	224	224

Tablo 4.19 Devamı

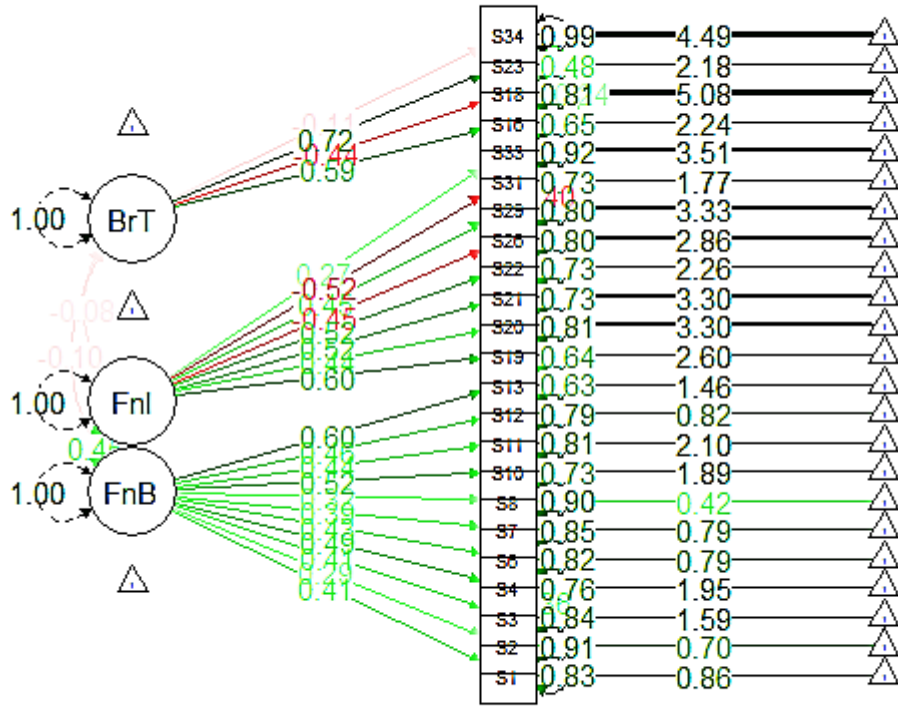
Temel Model Testi		
Test İstatistiği		
Ki-kare	1870.323	1750.458
Serbestlik derecesi (df)	253	253
P-değeri	0	0
Ölçek düzeltme faktörü		1.068
Tahmin Edilen Model Testi		
Comparative Fit Index (CFI)	0.808	0.807
Tucker-Lewis Index (TLI)	0.783	0.782
Robust Comparative Fit Index (CFI)		0.812
Robust Tucker-Lewis Index (TLI)		0.787
Olabilirlik Logaritması ve Bilgi Kriteri:		
Loglikelihood Tahmin edilen Model(H0)	-9292.03	-9292.03
Ölçek düzeltme faktörü for the MLR correction		1.1
Loglikelihood Sınırlanmamış Model (H1)	-9024.37	-9024.37
Ölçek düzeltme faktörü		1.058
Akaike (AIC)	18734.06	18734.06
Bayesian (BIC)	19043.9	19043.9
Sample-size adjusted Bayesian (BIC)	18805.87	18805.87
Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA)		
RMSEA	0.055	0.053
%90 güven aralığı-en düşük	0.049	0.047
%90 güven aralığı-en en yüksek	0.061	0.059
P-değeri RMSEA \leq 0.05	0.084	0.201
Robust RMSEA		0.054
%90 güven aralığı-en düşük		0.048
%90 güven aralığı-en en yüksek		0.06
Standardize edilmiş kök ortalama kare artık (SRMR):		
SRMR	0.066	0.066

Üç faktörlü modelin yol şeması oluşturulmuştur (Şekil 4.10). Standartlaştırılmış faktör yükleri 0.28 ila 0.722 arasındadır. Tüm faktör yükleri alfa seviyesinde 0.05'e eşittir. Madde 2'nin faktör yükü 0.30 değerinin altındadır. P değeri 0 olarak hesaplandığından

ölçekten çıkarılmamıştır. 34. maddenin yük değeri -0,11 ve p değeri 0.05 değerinde büyük olduğundan ölçekten çıkarılacaktır.

Tablo 0.20. Tek Faktörlü Model Varsayımı Altında Değişken Yükleri

	Gizil Değişkenler					
	Tahmin	Std.Hata	z-Değeri	P(> z)	Std.lv	Std.all
FinansalBilgi =~						
S1	0.204	0.022	9.317	0	0.204	0.413
S2	0.137	0.023	5.904	0	0.137	0.292
S3	0.182	0.023	7.819	0	0.182	0.405
S4	0.199	0.022	8.902	0	0.199	0.49
S6	0.209	0.022	9.353	0	0.209	0.429
S7	0.19	0.022	8.484	0	0.19	0.391
S8	0.113	0.018	6.23	0	0.113	0.319
S10	0.216	0.024	9.059	0	0.216	0.522
S11	0.17	0.023	7.302	0	0.17	0.438
S12	0.224	0.021	10.46	0	0.224	0.457
S13	0.282	0.021	13.603	0	0.282	0.605
FinansalIhtiyat =~						
S19	0.54	0.046	11.673	0	0.54	0.602
S20	0.37	0.052	7.138	0	0.37	0.436
S21	0.462	0.043	10.694	0	0.462	0.523
S22	0.411	0.049	8.418	0	0.411	0.524
S26	-0.384	0.056	-6.874	0	-0.384	-0.452
S29	0.484	0.065	7.407	0	0.484	0.449
S31	-0.592	0.067	-8.876	0	-0.592	-0.519
S33	0.24	0.048	4.973	0	0.24	0.274
BorçlanmaTutumu =~						
S16	0.455	0.061	7.428	0	0.455	0.59
S18	-0.298	0.052	-5.707	0	-0.298	-0.439
S23	0.465	0.063	7.426	0	0.465	0.722
S34	-0.087	0.071	-1.229	0.219	-0.087	-0.11

Şekil 0.10. Üç Faktör Varsayımı Altında Model Yol Şeması

Üçüncü model olarak, üç faktörlü yapının finansal okuryazarlık çatısı altında toplanan ikinci dereceden faktörler olduğu varsayımı ve 34. maddenin ölçekten dışlanması ile oluşturulan yapı analiz edilmiştir. Ki-kare için test istatistikleri 454.845'dir ($\chi^2 < 3*(df)$). CFI 0.827'dur CFI kriteri 0.95'ten büyük olan model iyi bir uyum sağladığını gösterir. RMSEA, 0.052'dir ve 0.05'ten düşük değer iyi bir model uyumu gösterir. SRMR 0.06'dur ve bu 0.08'den düşüktür. Üç faktörlü kurulan tek faktörlü modele göre iyileşmiş sonuçlar elde edilmiştir (Tablo 4.21).

Standartlaştırılmış faktör yükleri 0.292 ile 0.717 arasındadır (Tablo 4.23). Üç faktörlü modele göre faktör yüklerinde artış gözlenmektedir. Üç faktörlü modeli ve Üç faktörlü 2. dereceden modeli karşılaştırmak için ANOVA testine başvurulmuştur (Tablo 4.22). ANOVA testi sonucu ($p < 0.05$) iki modelin birbirinden farklı olduğuna ve Ki-kare

farklarına göre model 3'ün yani, üç faktörlü 2. dereceden modelin kabul edilebileceğini söyleyebiliriz.

Tablo 0.21. İkinci Dereceden Üç Faktörlü Model Varsayımı Altında Model Uyum Endeksleri

Üç Faktörlü 2. Dereceden Model		
Gözlem sayısı	460	
Tahmin Edilen Model Testi :		
Test İstatistiği	Standard	Robust
Ki-kare	472.514	454.845
Serbestlik derecesi (df)	204	204
P-değeri	0	0
Ölçek düzeltme faktörü		1.039
Temel Model Testi		
Test İstatistiği		
Ki-kare	472.514	454.845
Serbestlik derecesi (df)	204	204
P-değeri	0	0
Ölçek düzeltme faktörü		1.039
Tahmin Edilen Model Testi		
Comparative Fit Index (CFI)	0.826	0.827
Tucker-Lewis Index (TLI)	0.803	0.804
Robust Comparative Fit Index (CFI)		0.83
Robust Tucker-Lewis Index (TLI)		0.808
Olabilirlik Logaritması ve Bilgi Kriteri:		
Loglikelihood Tahmin edilen Model(H0)	-8759.67	-8759.67
Ölçek düzeltme faktörü for the MLR correction		1.031
Loglikelihood Sınırlanmamış Model (H1)	-8523.42	-8523.42
Ölçek düzeltme faktörü		1.037
Akaike (AIC)	17661.35	17661.35
Bayesian (BIC)	17954.66	17954.66
Sample-size adjusted Bayesian (BIC)	17729.33	17729.33
Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA)		
RMSEA	0.053	0.052
%90 güven aralığı-en düşük	0.047	0.045
%90 güven aralığı-en en yüksek	0.06	0.058
P-değeri RMSEA <= 0.05	0.177	0.319

Tablo 4.21 Devamı

Robust RMSEA	0.053
%90 güven aralığı-en düşük	0.046
%90 güven aralığı-en en yüksek	0.059

Standardize edilmiş kök ortalama kare artık (SRMR):

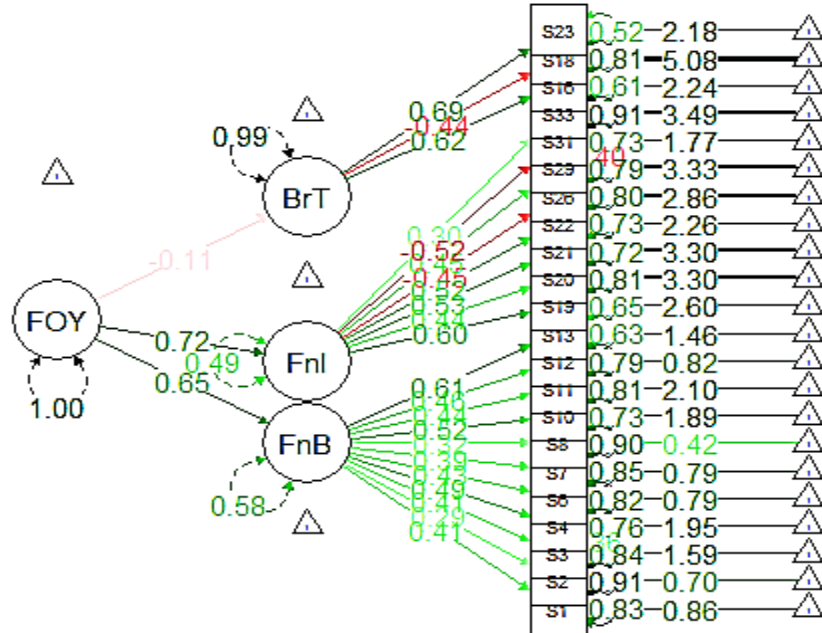
SRMR	0.06	0.06
------	------	------

Tablo 0.22. Model 2 ve Model 3 ANOVA Testi

Ölçekli Ki-Kare Fark Testi								
	Df	AIC	BIC	Chisq	Chisq diff	Df	diff	Pr(>Chisq)
Model 3	204	17661	17955	472.51				
Model 2	224	18734	19044	535.32	57.333	20	1.83E-05 ***	

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

ANOVA testinin ardından modele ait yol şeması oluşturulmuştur (Şekil 4.11).

Şekil 0.11. Üç Faktörlü 2. Dereceden Model Varsayımı Altında Model Yol Şeması

Tablo 0.23. Üç Faktörlü 2. Dereceden Model Varsayımı Altında Değişken Yükleri

	Gizil Değişkenler					
	Estimate	Std.Err	z-value	P(> z)	Std.lv	Std.all
FinansalBilgi =~						
S1	0.155	0.073	2.132	0.033	0.204	0.413
S2	0.104	0.051	2.051	0.04	0.137	0.292
S3	0.139	0.066	2.102	0.036	0.183	0.405
S4	0.152	0.072	2.099	0.036	0.199	0.49
S6	0.159	0.074	2.135	0.033	0.209	0.429
S7	0.145	0.069	2.084	0.037	0.19	0.391
S8	0.086	0.041	2.122	0.034	0.113	0.319
S10	0.165	0.079	2.082	0.037	0.216	0.522
S11	0.129	0.062	2.093	0.036	0.17	0.437
S12	0.171	0.081	2.103	0.036	0.224	0.458
S13	0.215	0.102	2.112	0.035	0.282	0.605
FinansalIhtiyat =~						
S19	0.373	0.237	1.571	0.116	0.534	0.595
S20	0.259	0.172	1.51	0.131	0.371	0.437
S21	0.324	0.207	1.57	0.116	0.464	0.525
S22	0.285	0.191	1.488	0.137	0.407	0.52
S26	-0.267	0.169	-1.579	0.114	-0.382	-0.45
S29	0.342	0.229	1.497	0.134	0.489	0.454
S31	-0.414	0.277	-1.498	0.134	-0.593	-0.52
S33	0.183	0.12	1.528	0.127	0.262	0.299
BorçlanmaTutumu =~						
S16	0.478	0.056	8.574	0	0.481	0.624
S18	-0.296	0.047	-6.267	0	-0.298	-0.439
S23	0.442	0.052	8.45	0	0.445	0.691
FOY =~						
FinansalBilgi	0.852	0.937	0.91	0.363	0.649	0.649
FinansalIhtiyat	1.024	1.287	0.796	0.426	0.715	0.715
BorçlanmaTutum	-0.112	0.097	-1.155	0.248	-0.111	-0.111

Hair vd. (2009), χ^2 'nin YEM ve DFA testlerinde nispeten küçük χ^2 değerleri test edilen teorik öngörülen modeli desteklediğini ve modeller arasında değişkenlik göstermesini modellerin birbirinden farklı olduğunu gösterdiğini vurgulamışlardır. Bu anlamda 472.514 χ^2 değerli model 3'ün diğer modellere kıyasla istatistikî anlamlılık taşıdığını söyleyebiliriz.

Hu ve Bentler (1999), Karşılaştırmalı Uyum Endeksi (Comperative Fit Index – CFI) ve Turker-Lewis Endeksi (TLI) değerinin 0.95'e yaklaşması veya büyük olması, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation – RMSEA)

değerinin 0.06 değerine yakın olması veya küçük olmasını iyi model uyumu olarak yorumlamışlardır. Hair vd. (2009) CFI ve TLI değerlerinin 0.90 ve üzerinde olmasını genellikle iyi bir modele işaret ettiğini belirtmektedir. RMSEA değeri için 0.05 ve 0.08 aralığındaki değerlerin kabul edilebilirliğinden ve 0.05 değerinin altını iyi uyum göstergesi olarak yorumlamışlardır. Hoyle (2012), CFI ve TLI için 0.95 ve üzeri değerleri RMSEA için ise 0.06'dan küçük değeri iyi bir model uyumu olarak yorumlamaktadır. Model 3 için CFI değeri 0.826, TLI değeri 0.803 ve RMSEA değeri 0.53 olarak hesaplanmıştır. CFI ve TLI değerleri iyi model uyumu kriterini sağlamazken, RMSEA değeri iyi model uyumuna işaret etmektedir diyebiliriz.

Tablo 0.24. Model Uyum Endeksleri Karşılaştırmalı

Uyum Endeksleri	Modeller		
	Model 1	Model 2	Model 3
npar	69	75	71
fmin	1.058	0.582	0.514
chisq	950.413	535.319	472.514
df	230	224	204
pvalue	0	0	0
cfi	0.547	0.808	0.826
tli	0.501	0.783	0.803
ifi	0.553	0.811	0.829
nfi	0.484	0.714	0.734
aic	18279.4	18734.06	17661.35
bic	18562.79	19043.9	17954.66
bic2	18343.81	18805.87	17729.33
rmsea	0.084	0.055	0.053
rmsea.ci.lower	0.078	0.049	0.047
rmsea.ci.upper	0.089	0.061	0.06
rmsea.pvalue	0	0.084	0.177
srmr	0.079	0.066	0.06
gfi	0.983	0.993	0.993
agfi	0.978	0.99	0.99
mfi	0.448	0.713	0.747
rmr	0.041	0.033	0.031

Hair vd. (2009) düşük Hata Kareler Ortalamasının Karekökü (Root Mean Square Residual – RMR) ve Standartlaştırılmış Hata Kareler Ortalamasının Karekökü (Standardized Mean Square Residual – SRMR) değerlerinin iyi model uyumu olarak yorumlamaktadır. Ayrıca 0.1 ve üzerinde olan SRMR değeri içeren modellerin mutlak

uyum problemi (badness of fit) olacağını vurgulamıştır. Model 3 için RMR değeri 0.32 ve SRMR değeri 0.60'tır. Bu bağlamda değerleri modelin iyi uyumuna yorumlayabiliriz.

Anderson (1984), Uyum İyiliği Endeksi (Goodness of Fit Index – GFI) ve Düzeltilmiş İyiliği Endeksi (Adjusted Goodness of Fit Index – AGFI) değerlerinin 0 ile 1 arasında değer alması gerektiğini ve değerler 1'e yaklaştıkça modelin iyi uyumuna işaret ettiğini belirtmektedir. Model 3 için GFI değeri 0.993 ve AGFI değeri 0.99 1 değerine oldukça yakın olduğundan modelin iyi uyum göstergesi olarak kabul edebiliriz (Hoyle, 2012; Hu ve Bentler, 1999).

Hair vd., Artan Uyum Endeksi (Incremental Fit Index- IFI) ve Normlaştırılmış Uyum Endeksi (Normed Fit Index – NFI)'lerinin 1'e yakınlaştıkça iyi model uyumunu temsil ettiğini fakat CFI ve TLI' ya göre kullanımın az olduğundan bahsetmektedir. Model 3 IFI değeri 0.829 ve NFI değeri 0.734 olarak hesaplanmıştır. CFI ve TLI ile paralel olarak bu değerlerin de 0.90 değerine yakınsadığını fakat iyi uyum sınırları içerisinde olmadığını söyleyebiliriz.

McDonald Uyum Endeksi (McDonald's Fit Index – MFI) 0 ile 1 arasında değer alır ve 1 değeri mükemmel uyuma işaret eder değer 1'e yakınsa iyi uyumdan bahsedilmektedir (McDonald, 1989; Cheung ve Rensvold, 2002; Bentler, 2006). Model 3 için MFI değeri 0.731 olarak hesaplanmıştır.

Çoğu YEM ve DFA analizi çalışmasında olduğu gibi analizler sonucunda ortaya birçok endeks çıkmaktadır. Bu endekslerden hiçbiri genel geçer endeks olarak kabul edilmemiştir. Modelin uyumluluğuna karar vermek için ortaya çıkan endeksleri değerlendirmek gerekmektedir. İdeal uyum, 0 ile 1 arasında sınırlanmış bir süreklilik boyunca değerler almalı ve 0 tam bir uyum eksikliğini, 1 ise mükemmel bir uyumu göstermektedir. Genellikle Ki-kare ve RMSEA değerleri bir modelin uyum göstergesidir (Gerbing ve Anderson, 1992). Bu bakımdan Model 3'ün uygun bir model olduğu yorumunda bulunabiliriz (Tablo 4.24).

4.12.Güvenirlilik Testi

DFA ile analiz edilen ölçeğin güvenirlilik katsayıları alfa ve omega hesaplanmıştır. Alfa ve omega katsayılar birlikte ele alınarak incelenmiştir. DFA uygulanan ölçeklerde alfa ve omega katsayılarını birlikte değerlendirmek ölçek güvenirliliğini sınamada daha etkili bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Peters, 2014; Zinbarg vd., 2007; Revelle

ve Zinbarg, 2009; Watkins, 2017). Tablo 4.25’da omega katsayısı 0.74 ve alfa katsayısı 0.71 olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik aralığında olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 0.25. Model Güvenirlilik Katsayıları

Gözlemler	460
Pozitif Korelasyonlar	178 out of 253 (70%)
Omega (Toplam):	0.74
Omega (hierarch.):	0.72
Cronbach's alpha:	0.71
Confidence intervals:	
Omega (Toplam):	[0.7, 0.77]
Cronbach's alpha:	[0.67, 0.75]

Yapılan analizlerin sonunda $472.514 \chi^2$ değeri, 204 serbestlik derecesinde, 0.053 RMSEA, 0.06 SRMR, 0.993 GFI uyum endekslerine sahip ve 0.74 Omega, 0.71 Alfa güvenilirlik düzeyinde ölçek geçerli ve güvenilirdir yorumunu yapabiliriz. Ölçek S34 nolu madde çıkarılarak 22 madde ve sosyo-ekonomik, sosyo-demografik değişkenlerin içeren 19 madde ile toplam 41 madde üzerinden değerlendirilmiştir. Gerekli kıstasların sağlanmasının ardından sosyo-demografi ve sosyo-ekonomik değişkenler ile finansal okuryazarlık ilişkisini araştırmak üzere ANOVA ve t-testi analizlerine geçilmiştir.

4.13. T Testi ve ANOVA

Araştırmada geliştirilen finansal okuryazarlık ölçeğine katılımcıların verdikleri cevaplara göre finansal okuryazarlık puanları hesaplanmıştır. Ölçek puanlamasına göre alınacak en yüksek puan 59’ dur. Yalnızca üç katılımcı tam puan alabilmiştir. Bir katılımcı 26 puan alarak en düşük puana sahip olmuştur. Katılımcıları ortalama puanı 41.77’ dir. Ortalama ölçek toplam puanı %70.79 başarı düzeyine işaret etmektedir. Bu bölümde katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar ile sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik ve diğer durumları karşılaştırılacaktır. Karşılaştırmalar bağımsız örneklem t-tesisi, ANOVA ve Welch ANOVA testi ile analiz edilmiştir.

4.13.1. Cinsiyet, Ekonomi ve/veya Finans Dersi Alıp Almama, Kredi Kartı Sahipliği ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Literatürde finansal okuryazarlık çalışmaları içerisinde kendine en çok yer bulan cinsiyet değişkenidir. Katılımcıların cinsiyetleri, ekonomi ve/veya finans dersi alıp almamaları, kredi kartına sahip olup olama durumları ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasında fark olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir (Tablo 4.26).

Tablo 0.26. Cinsiyet, Ekonomi Ve/Veya Finans Dersi Alıp Almama, Kredi Kartı Sahipliği Ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

		Cinsiyet		Ekonomi ve/veya Finansa Dersi Alma		Kredi Kartı Sahipliği	
		Kadın	Erkek	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Finansal Okuryazarlık	n	324	136	133	327	246	214
	mean	40.98457	43.6544	44.18797	40.7921	42.065	41.4393
	t	-4.1214		5.2592		1.0687	
	p	5.20e-05		3.30e-07		0.2858	

Katılımcıların cinsiyet ve finansal okuryazarlık düzeyleri farklılık göstermektedir. Kadın katılımcılar %69.46 başarı ortalaması ile ölçek başarı ortalaması %70.79'un altındadırlar. Erkek katılımcılar %74 başarı ortalaması ile ölçek başarı ortalamasının üzerindedirler. Cinsiyet finansal okuryazarlık düzeyi bağlamında önemli bir etken değişken olduğu söylenebilir.

Ekonomi ve/veya finans dersi alıp almama ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık vardır ($p < .05$). Ekonomi ve/veya finans dersi alan katılımcıların ortalama başarıları %74.89 ile ölçek ortalamasının üzerindedir. Tetik (2018) çalışmasında benzer bulgular elde etmiştir.

Katılımcıların kredi kartına sahip olup olmamaları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında fark bulunmamaktadır ($p > .05$).

4.13.2. Anne, Baba Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi Olup Olmama ve Gelir Kaynağı İçerisinde Aileden Destek Alıp Almama Durumu ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların anne ve babalarının muhasebe ve/veya finans eğitimi alıp almama ve katılımcıların gelir kaynakları içerisinde ailelerinden yardım alıp almama durumları ve

finansal okuryazarlık düzeyleri arasında fark olup olmadığını bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir (Tablo 4.27). Annesi muhasebe ve/veya finans eğitimi alan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir ($p < .05$). Bu durum babanın muhasebe ve/veya finans alıp almamasında geçerli değildir ($p > 0.05$). Katılımcılardan kendilerine ait aylık gelirlerinin kaynaklarını çoktan seçmeli şıklar ile belirlemeleri istenmiştir. Ailelerinden yardım alarak geçinen katılımcıların diğer katılımcılar göre finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir. Çinko vd. (2017) yaptıkları çalışmada benzer bulgular elde etmişlerdir.

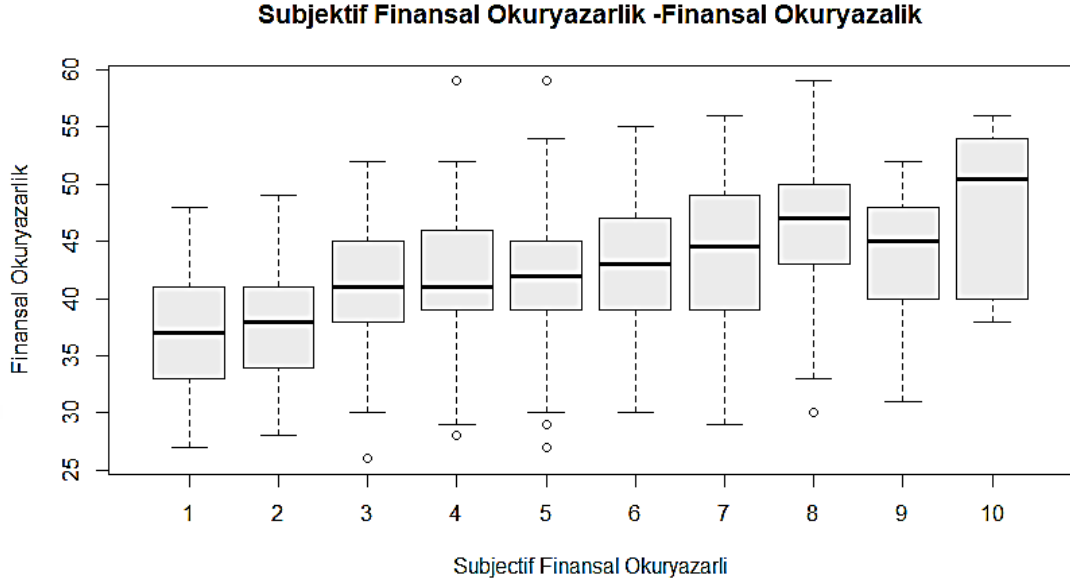
Tablo 0.27. Anne, Baba Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi Olup Olmama ve Gelir Kaynağı İçerisinde Aileden Destek Alıp Almama Durumu ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

		Anne Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi		Baba Muhasebe ve/veya Finans Eğitimi		Aileden Gelir Desteği Alma	
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
	n	22	438	57	407	259	201
Finansal Okuryazarlık	mean	41.60731	45.0909	41.55087	43.3509	43.14925	40.7066
	t	-2.4702		-1.9133		4.224	
	p	0.02135		0.05978		2.93e-05	

4.13.3. Subjektif Finansal Okuryazarlık ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcılardan ölçek sorularını cevaplamaya başlamadan önce kendi finansal okuryazarlık düzeylerini 1'den 10'a kadar aralıkta değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcının kendini değerlendirildiği puan ile ölçek sonucunda almış olduğu puan karşılaştırılmıştır (Şekil 4.12).

Şekil 0.12. Sübjektif Finansal Okur

yazarlık ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Şekilde katılımcıların kendi finansal okuryazarlık düzeylerini değerlendirdikleri sübjektif finansal okuryazarlık ile ölçek sonucunda ortaya çıkan finansal okuryazarlık düzeylerinin ortalama ve standart sapmaları verilmiştir. Sadece altı katılımcı kendilerini 10 puan üzerinden değerlendirmiştir. ANOVA testi yapılarak finansal okuryazarlık ile sübjektif finansal okuryazarlık düzeyi incelendiğinde p değeri .05 değerinden küçük olduğundan düzeyler istatistiksel olarak fark olduğu sonucuna varabiliriz (Tablo 4.28). Diğer bir deyişle katılımcılar hangi düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduklarını bilmemektedir diyebiliriz.

Tablo 0.28. Subjektif Finansal Okuryazarlık – Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Subjektif Finansal Okuryazarlık Düzeyi	9	2987	331.9	9.871	7.44e-14 ***
Artıklar	450	15130	33.6		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

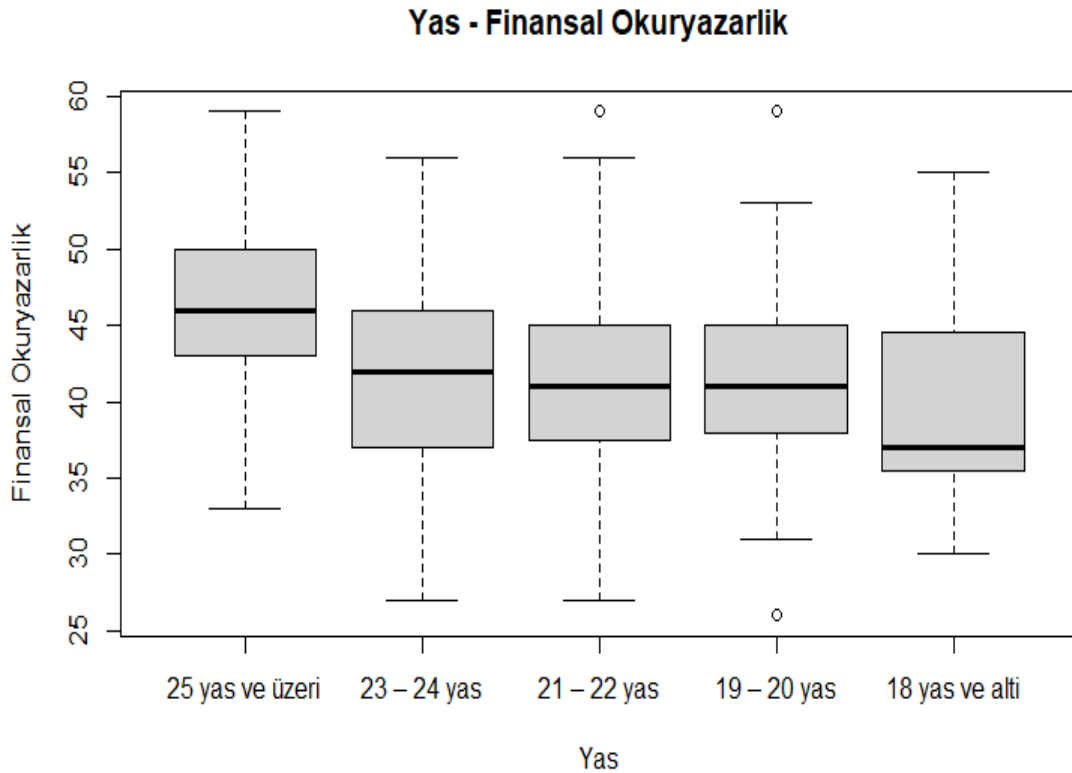
Varyans homojenliği Levene testini incelediğimizde p değerinin .05 değerinden büyük olduğundan dağılımın eşit varyanslara sahip olduğunu varsayabilir ve ANOVA testi sonuçlarının geçerli olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.29).

Tablo 0.29. Levene testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
	Df	F value	Pr(>F)
Grup	9	0.649	0.755
450			

4.13.4. Yaş ve Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi

Katılımcıların yaşları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ortalama ve standart sapma grafiğinden 25 ve üzeri yaş grubunun finansal okuryazarlık düzeylerinin fazla olduğu söylenebilir (Şekil 4.13).

Şekil 0.13. Yaş ve Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi

Yaş ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişki ANOVA testi p değeri .05 değerinden küçük olduğundan yaş ve finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı farklılıktan söz edebiliriz (Tablo 4.30).

Tablo 0.30. Yaş – Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Yaş	4	1142	285.58	7.655	5.64e-06 ***
Artıklar	455	16974	37.31		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Yaş grupları ve finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki anlamlı farklılığı incelemek için Tukey testine başvurulmuştur. 25 yaş ve üzeri grubu katılımcıların yüksek düzey finansal okuryazarlık seviyesinde olduğu ve bu farkı en çok 18 yaş ve altı katılımcı grubu ile olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.31).

Tablo 0.31. Yaş Düzeylerine Göre Finansal Okuryazarlık Düzey Değişimleri

Yaşlar	diff	lwr	upr	p adj
23 - 24 yaş - 25 yaş ve üzeri	-4.8015	-7.7436	-1.8594	9.7E-05
21 - 22 yaş - 25 yaş ve üzeri	-5.1102	-7.7933	-2.4271	2.8E-06
19 - 20 yaş - 25 yaş ve üzeri	-5.0293	-7.8758	-2.1829	1.8E-05
18 yaş ve altı -25 yaş ve üzeri	-6.3766	-11.958	-0.7955	0.01595

Levene testi p değeri .05 değerinden büyük olduğundan yaş dağılımının homojenliğinden dağılmıştır diyebiliriz (Tablo 4.32). ANOVA testleri sonucu homojen dağılıma göre geçerlidir yorumunu yapabiliriz.

Tablo 0.32. Levene Testi

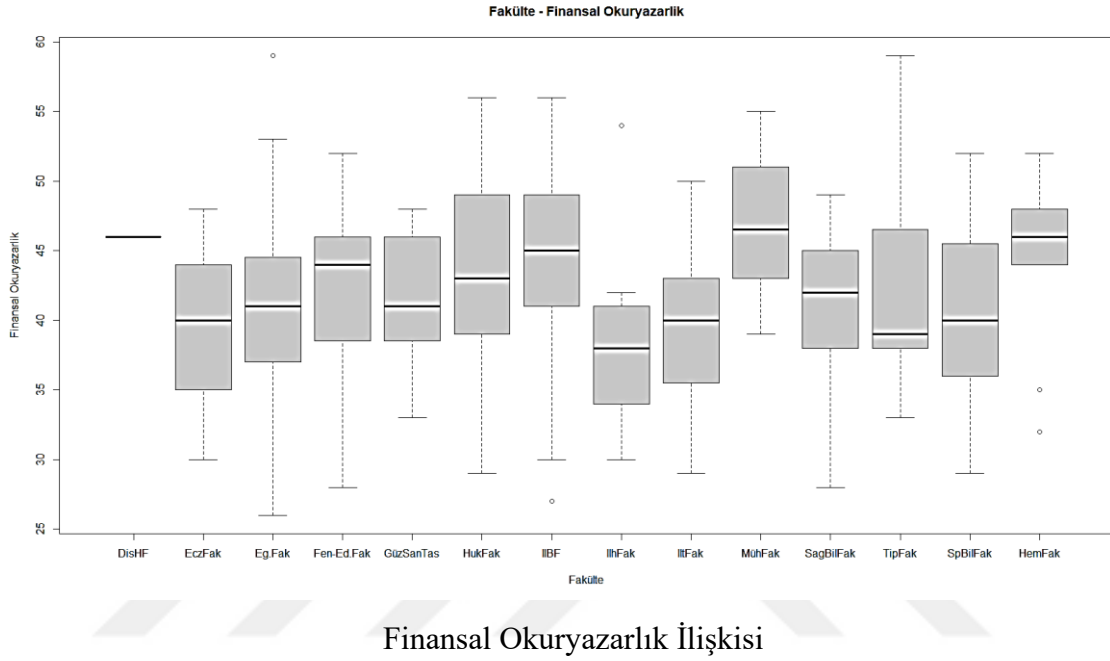
Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
	Df	F value	Pr(>F)
Grup	4	1.2637	0.2834
455			

4.13.5. Fakülte ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların eğitim aldıkları fakülte ile finansal okuryazarlık ilişkisi incelendiğinde mühendislik fakültesi öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin

diğer fakültelele görece daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. En düşük finansal okuryazarlık düzeyine ilahiyat fakültesin katılan öğrencilerin sahip olduğunu yorumunu yapabiliriz (Şekil 4.14).

Şekil 0.14. Fakülte ve

Finansal okuryazarlık ve öğrenim görülen fakülte arasında ANOVA testi p değeri .05 değerinden küçük çıktığından istatistiksel olarak fark olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.33).

Tablo 0.33. Fakülte –Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Fakülte	13	1877	144.38	3.965	3.81E-06 ***
Artıklar	446	16240	36.41		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Fakülteler arası finansal okuryazarlık farklarını inceleyebilmek için Tukey testi uygulanmıştır. Tablo 4.34’de sadece finansal okuryazarlık düzeyleri farklılık gösteren fakülteler paylaşılmıştır.

Tablo 0.34. Fakültelere Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi Değişimleri

Fakülteler	diff	lwr	upr	p adj
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi - Eğitim Fakültesi	3.81734	0.88374	6.75093	0.00117
Mühendislik Fakültesi - Eğitim Fakültesi	6.61378	1.9848	11.2428	0.00017
İletişim Fakültesi -İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	-5.4801	-10.303	-0.6576	0.01062
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi -Spor Bilimleri Fakültesi	-4.0051	-7.5972	-0.413	0.01379
Mühendislik Fakültesi - İlahiyat Fakültesi	8.61818	0.85716	16.3792	0.01455
Mühendislik Fakültesi - İletişim Fakültesi	8.27652	2.27007	14.283	0.00038
Spor Bilimleri Fakültesi - Mühendislik Fakültesi	-6.8015	-11.873	-1.7296	0.00066

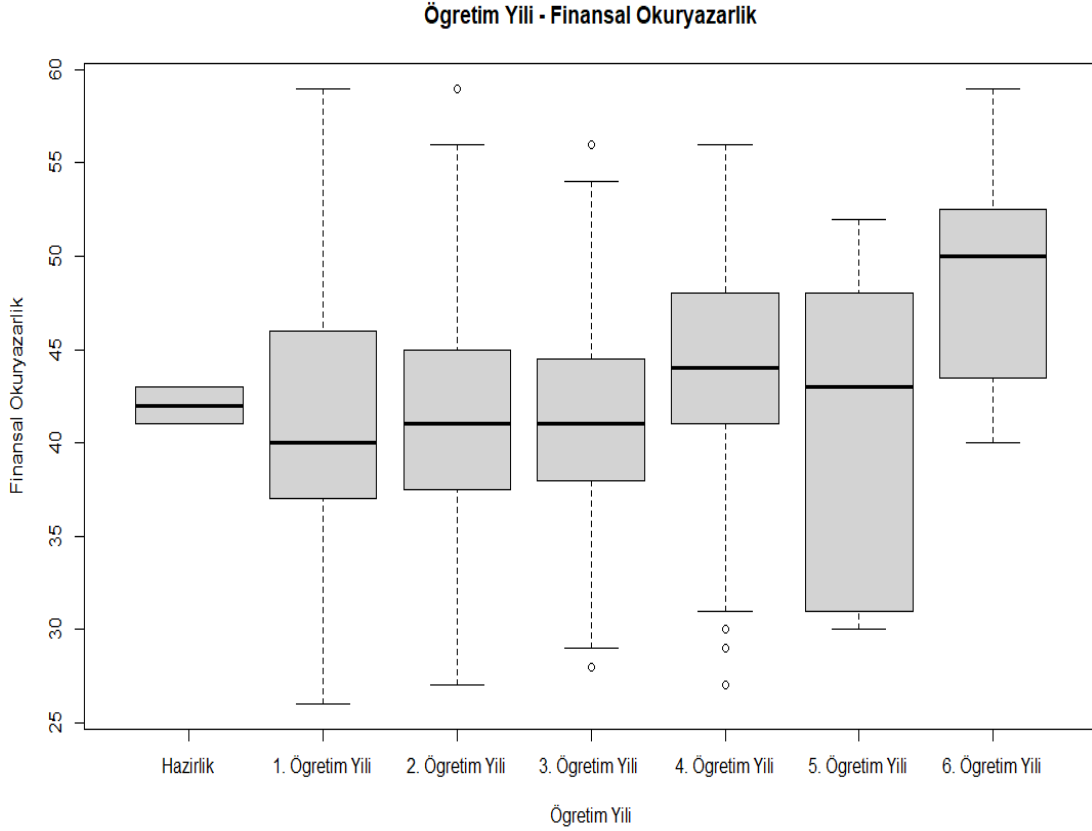
Levene testi p değeri .05 değerinden büyük olduğundan dağılımın eşit varyanslara sahip olduğunu varsayabilir ve ANOVA testi sonuçlarının geçerli olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.35).

Tablo 0.35. Levene Testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
Grup	Df	F value	Pr(>F)
	13	0.6774	0.7859
	446		

4.13.6 Öğretim Yılı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların öğretim yılı ve finansal okuryazarlık düzeyleri incelenmiştir. Ortalama ve standart sapma grafiği incelendiğinde dördüncü, beşinci ve altıncı öğretim yılı içerisinde olan öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin hazırlık, birinci, ikinci ve üçüncü öğretim yılı içerisinde olan öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Altıncı öğretim yılı içinde olan öğrencilerin en yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu yorumlanabilir (Şekil 4.15).

Şekil 0.15. Öğretim Yılı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcının bulunduğu öğretim yılı ve finansal okuryazarlık düzeyi arasında ANOVA testi p değeri .05 değerinden küçük olduğundan anlamlı değişiklik olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.36).

Tablo 0.36. Sınıf – Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Öğretim Yılı	6	862	143.73	3.774	0.00112
Artıklar	453	17254	38.09		

Signif. codes: 0 ‘***’ 0.001 ‘**’ 0.01 ‘*’ 0.05 ‘.’ 0.1 ‘ ’ 1

Bu farklılığın düzeylerini incelemek için Tukey testine başvurulmuştur (Tablo 4.37). Altıncı öğretim yılı içinde olan öğrencilerin, birinci, ikinci, üçüncü öğretim yılı içinde olan öğrenciler ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında sırası ile, 7.7, 7.3, 8.1 puan farkı olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 0.37. Öğretim Yılına Göre Finansal Okuryazarlık Düzey Değişimi

Sınıflar	diff	lwr	upr	p adj
6. Öğretim Yılı - 1. Öğretim Yılı	7.76264	1.01618	14.5091	0.01256
6. Öğretim Yılı - 2. Öğretim Yılı	7.37106	0.70837	14.0338	0.01931
6. Öğretim Yılı - 3. Öğretim Yılı	8.11122	1.44852	14.7739	0.00634

Levene testine p değeri .05 değerinden büyük olduğundan öğretim yılı dağılımı homojenlik sergilmektedir (Tablo 4.38). Bu nedenle finansal okuryazarlık düzeyi ile katılımcının bulunduğu öğretim yılı arasındaki farklılık ANOVA testi sonuçları geçerlidir diyebiliriz.

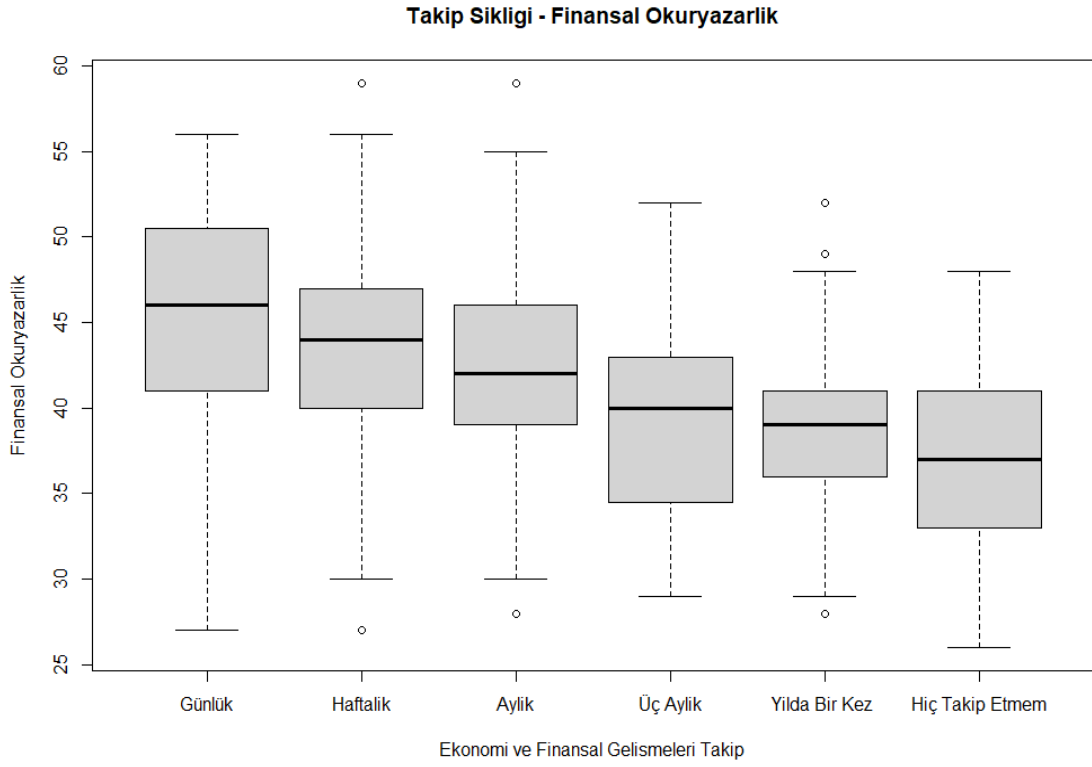
Tablo 0.38. Levene Testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
Grup	Df	F value	Pr(>F)
	6	1.1763	0.3177
	453		

4.13.7. Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklıkları ve finansal okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde, günlük olarak ekonomik ve finansal gelişmeleri takip eden katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. En düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip bireylerin ekonomik ve finansal gelişmeleri hiç takip etmeyen katılımcılarda olduğu görülmektedir (Şekil 4.16).

Ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı ve finansal okuryazarlık düzeyi arasında ANOVA p değeri baz alındığında .05 değerinden küçük olduğundan aralarında farklılık bulunduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.39).

Şekil 0.16. Ekonomik ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Tablo 0.39. Ekonomik Ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme Ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Ekonomik ve Finansal Gelişme Takip	5	3810	762	24.18	2e-16 ***
Artıklar	454	14306	31.5		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Katılımcıların ekonomik ve finansal gelişmeleri ve finansal okuryazarlık düzeyleri, günlük ve haftalık takip eden katılımcıların diğer katılımcılarla aralarında finansal okuryazarlık farkı Tukey testi ile incelenmiştir (Tablo 4.40). Finansal okuryazarlık düzeyinde en çok fark yaratan günlük takip etme ile hiç takip etmeme arasında olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 0.40. Ekonomik Ve Finansal Gelişmeleri Takip sıklığına göre finansal okuryazarlık düzeyi değişimi

Takip Sıklığı	diff	lwr	upr	p adj
Aylık - Günlük	-3.1403	-5.634	-0.6466	0.00466
Üç Aylık - Günlük	-6.246	-9.6971	-2.7948	5E-06
Yılda Bir kez - Günlük	-6.475	-9.4325	-3.5175	0
Hiç takip etmem - Günlük	-8.4024	-11.071	-5.734	0
Üç Aylık - Haftalık	-4.643	-7.8405	-1.4456	0.00055
Yılda Bir kez - Haftalık	-4.8721	-7.5291	-2.215	3.5E-06
Hiç takip etmem - Haftalık	-6.7995	-9.1304	-4.4685	0
Aylık - Yılda bir Kez	-3.3347	-6.1268	-0.5426	0.00894
Aylık - Hiç takip etmem	-5.2621	-7.7459	-2.7783	0

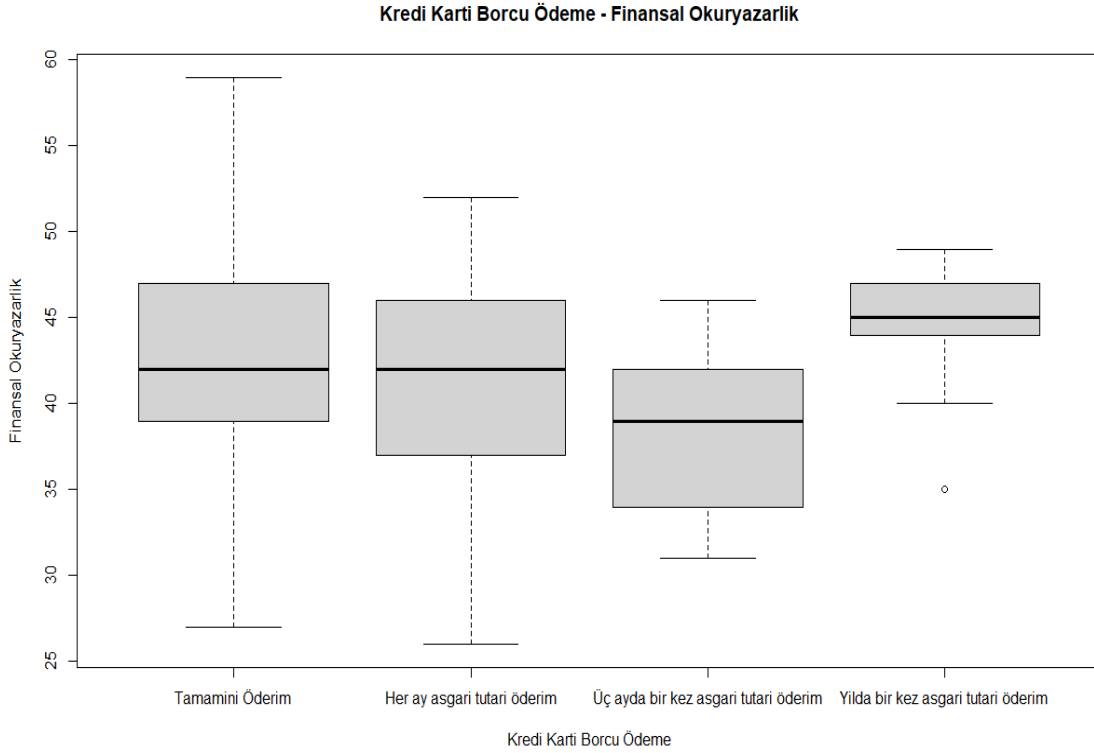
Katılımcıların ekonomik ve finansal gelişmeleri dağılımı Levene testi p değeri 0,5 değerinden büyük olduğundan dağılım homojenlik göstermektedir diyebiliriz (Tablo 4.41). Bu bakımdan ANOVA testinin sonuçları geçerlidir.

Tablo 0.41. Levene testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
	Df	F value	Pr(>F)
Grup	5	1.7975	0.1119
	454		

4.13.8. Kredi Kartı Borç Ödeme Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların kredi kartı borç ödeme sıklığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri karşılaştırıldığında borcunun tamamını ödeyen ve yılda bir kez asgari borcunu ödeyenlerin diğer katılımcılara göre daha yüksek finansal okuryazarlık seviyesinde olduğu ortalama ve standart sapma grafiği üzerinde görülmektedir (Şekil 4.17).

Şekil 0.17. Kredi Kartı Borç Ödeme Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Kredi kartı borç ödeme sıklığı ve finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki ANOVA testi ile incelenmiştir. P değeri .05 değerinden büyüktür (Tablo 4.42). İstatistiksel olarak Kredi kartı borcu ödeme sıklığı ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğunu söyleyemeyiz.

Tablo 0.42. Kredi Kartı Borç Ödeme Sıklığı Ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Kredi Kartı Borç Ödeme	3	244	81.4	2.037	0.109
Artıklar	241	9632	39.97		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

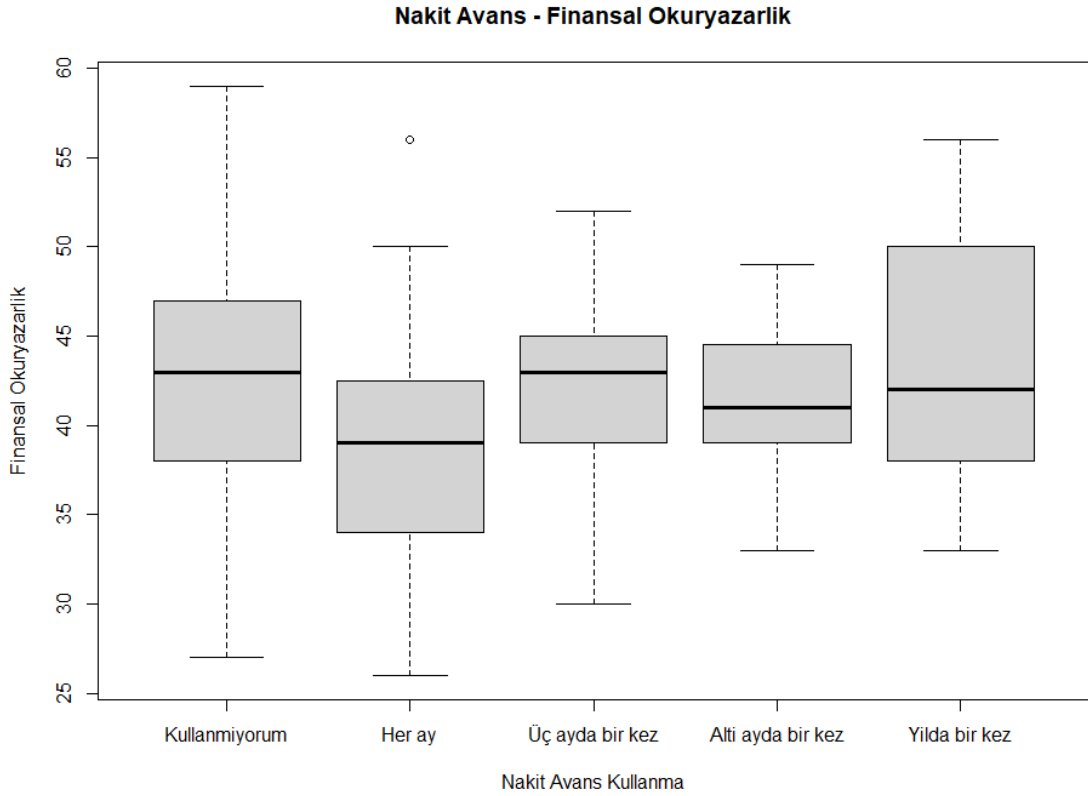
Homojenliğin testi için Levene testi uygulanmıştır. P değeri .05 değerinden büyüktür (Tablo 4.43). Anova testi sonuçları geçerli ve homojen dağılım vardır diyebiliriz.

Tablo 0.43. Levene Testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)		Df	F value	Pr(>F)
Grup		3	1.1122	0.3448
		241		

4.13.9. Nakit Avans Kullanma Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların nakit avans kullanım sıklığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri ortalama ve standart sapma grafiğinde incelenmiştir. Nakit avans kullanmayan ve yılda bir kez nakit avans kullanan kullanıcıların diğer kullanıcılara göre daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu söyleyebiliriz (Şekil 4.18).

Şekil 0.18. Nakit Avans Kullanma Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların nakit avans kullanım sıklığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki fark ANOVA testi ile incelenmiştir. P değeri .05 değerinden küçüktür (Tablo 4.44). Nakit avans kullanım sıklığı ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında farklılık olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 0.44. Nakit Avans Kullanma Sıklığı ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Nakit Avans Kullanımı	4	1259	314.63	8.492	1.29e-06 ***
Artıklar	455	16858	37.05		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Farklılığın düzeyine incelemek için Tüker testine başvurulmuştur (Tablo 4.45). En büyük farklılık her ay nakit avans kullanan katılımcılar ile nakit avans kullanmayan katılımcılar ile yılda bir kez nakit avans kullanan katılımcılar ile her ay nakit avans kullanan katılımcılar arasındadır.

Tablo 0.45. Nakit Avans Kullanım Sıklığına Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi Değişimi

Nakit Avans Kullanma Sıklığı	diff	lwr	upr	p adj
Her ay - Kullanmıyorum	-4.01	-5.93	-2.09	0.00
Üç ayda bir kez - Kullanmıyorum	-0.69	-3.25	1.87	0.95
Altı ayda bir kez - Kullanmıyorum	-1.52	-6.43	3.39	0.92
Yılda bir kez - Kullanmıyorum	0.62	-4.11	5.34	1.00
Üç ayda bir kez - Her ay	3.32	0.45	6.20	0.01
Altı ayda bir kez - Her ay	2.49	-2.59	7.58	0.66
Yılda bir kez - Her ay	4.63	-0.28	9.53	0.08
Altı ayda bir kez - Üç ayda bir kez	-0.83	-6.19	4.53	0.99
Yılda bir kez - Üç ayda bir kez	1.30	-3.89	6.49	0.96
Yılda bir kez - Altı ayda bir kez	2.13	-4.54	8.81	0.91

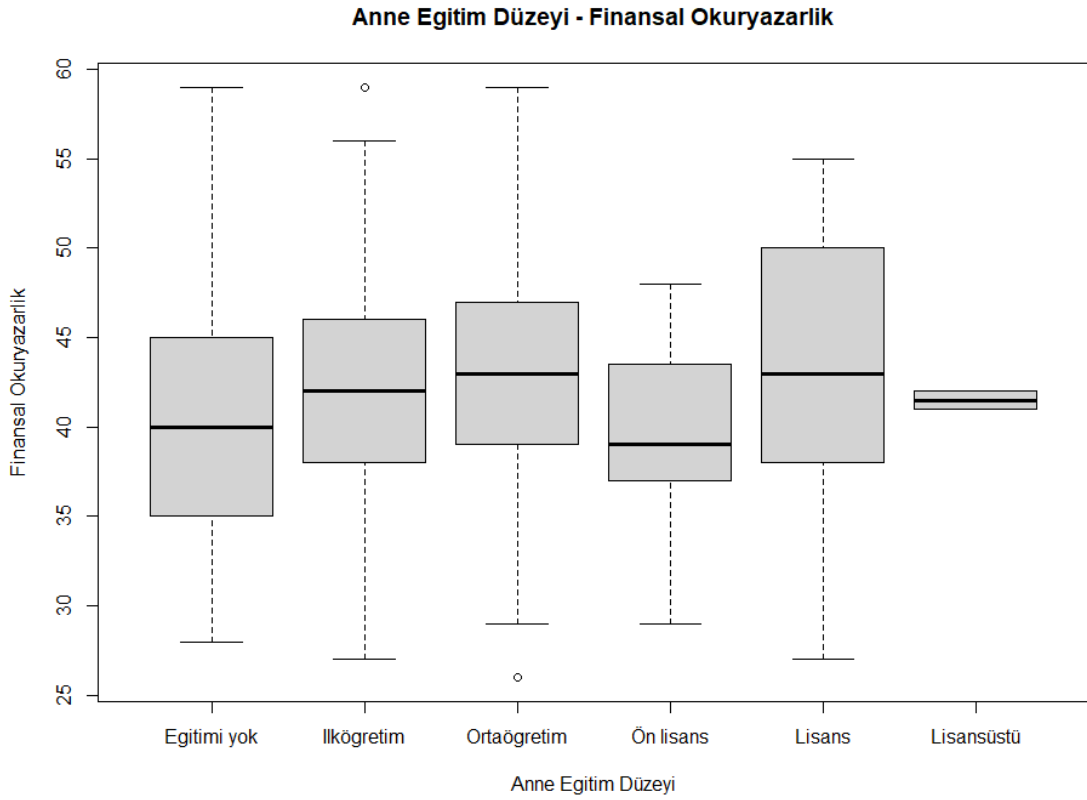
Dağılımın homojenliğini test etmek amacıyla Levene testi uygulanmıştır. P değeri .05 değerinden büyüktür (Tablo 4.46). Dağılımın homojen olduğunu ve ANOVA testi sonuçlarının geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 0.46. Levene testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
	Df	F value	Pr(>F)
Grup	3	1.1122	0.3448
	241		

4.13.10. Anne Eğitim Düzeyi, Baba Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların anne ve baba eğitim düzeyleri ile finansal okuryazarlık ilişkisi incelenmiştir. Annesi lisans eğitim düzeyinde olan katılımcıların, ortalama standart sapma grafiğine göre, finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir diyebiliriz (Şekil 4.19).

Şekil 0.19. Anne Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Anne eğitim düzeyi ve finansal okuryazarlık arasında ANOVA testi sonucu p değeri .05 değerinden küçük olduğundan anlamlı bir farklılık vardır diyebiliriz (Tablo 4.47).

Tablo 0.47. Anne Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Anne Eğitim Düzeyi	5	660	131.97	3.432	0.00469 **
Artıklar	454	17457	38.45		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Farklılığın yönü ve büyüklüğünü ölçebilmek için Tukey testi uygulanmıştır (Tablo 4.48). Analizde dikkat çeken annesi ön lisans eğitimini düzeyine sahip katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi, annesi ilköğretim ve ortaöğretim eğitim düzeyine sahip katılımcılardan daha düşük olmasıdır.

Tablo 0.48. Anne Eğitim Düzeyine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi Değişimi

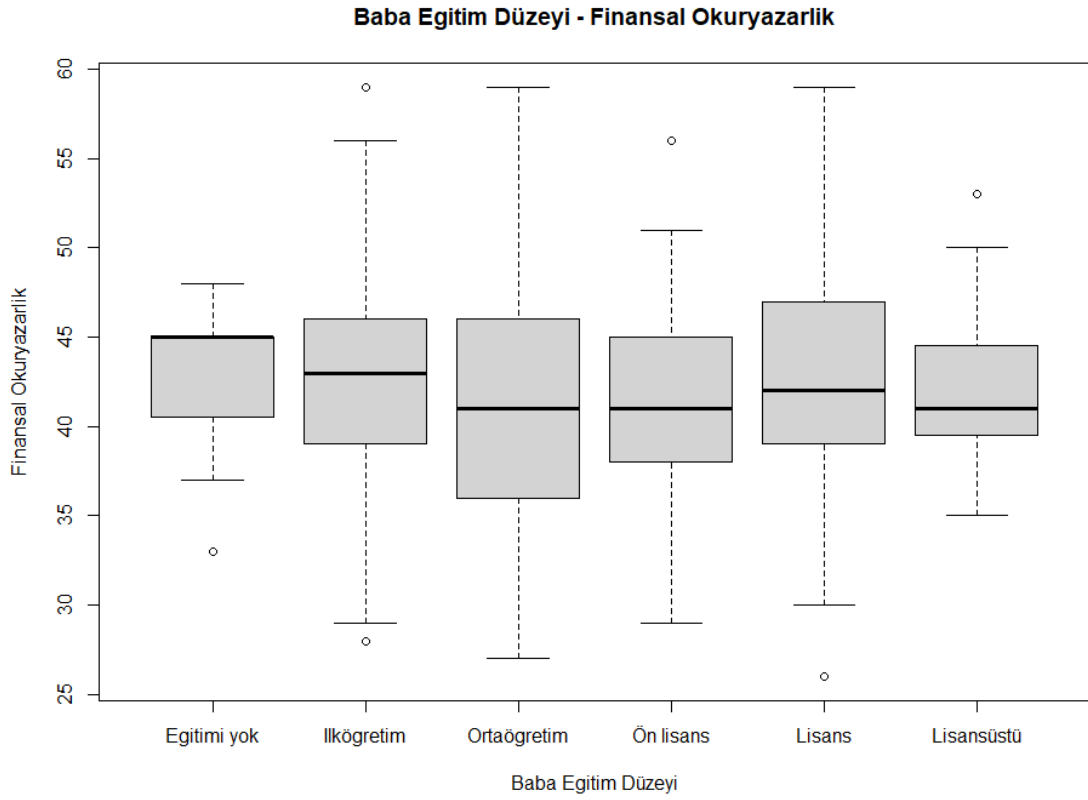
Anne Eğitim Düzeyi	diff	lwr	upr	p adj
İlköğretim -Eğitimi Yok	2.24683	0.03204	4.46161	0.04452
Ortaöğretim - Eğitimi yok	3.20111	0.62261	5.77961	0.0056
Lisans - Eğitimi yok	3.31825	-0.5219	7.15844	0.13437
Ön lisans - İlköğretim	-2.6607	-7.253	1.93162	0.56031
Ön lisans - Ortaöğretim	-3.615	-8.3934	1.16338	0.25628
Lisans - Ön lisans	3.73214	-1.8294	9.29374	0.39087

Dağılımı homojenliğini incelemek üzere Levene testi uygulanmıştır. P değeri .05 değerinden büyük bulunmuştur (Tablo 4.49). Bu durumda anne eğitim düzeyi ve finansal okuryazarlık ANOVA testi sonuçları geçerlidir ve dağılım homojendir diyebiliriz. Kocabıyık ve Teker (2018), yapmış oldukları çalışmada benzer bulgular elde etmişlerdir.

Tablo 0.49. Levene testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
	Df	F value	Pr(>F)
Grup	5	2.0138	0.07547
	454		

Katılımcıların baba eğitim düzeyi ve finansal okuryazarlık ilişkisi incelendiğinde ise ortalama ve standart dağılım grafiğinde göze çarpan bir farklılık yoktur diyebiliriz (Şekil 4.20).

Şekil 0.20. Baba Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcının baba eğitim düzeyi ve finansal okuryazarlık ilişkisi ANOVA testi ile incelendiğinde, p değeri .05 değerinden büyük elde edilmiştir (Tablo 4.50). İki değişken arasında istatistiksel olarak fark olmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 0.50. Baba Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Baba Eğitim Düzeyi	5	86	17.28	0.435	0.824
Artıklar	454	18030	39.71		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

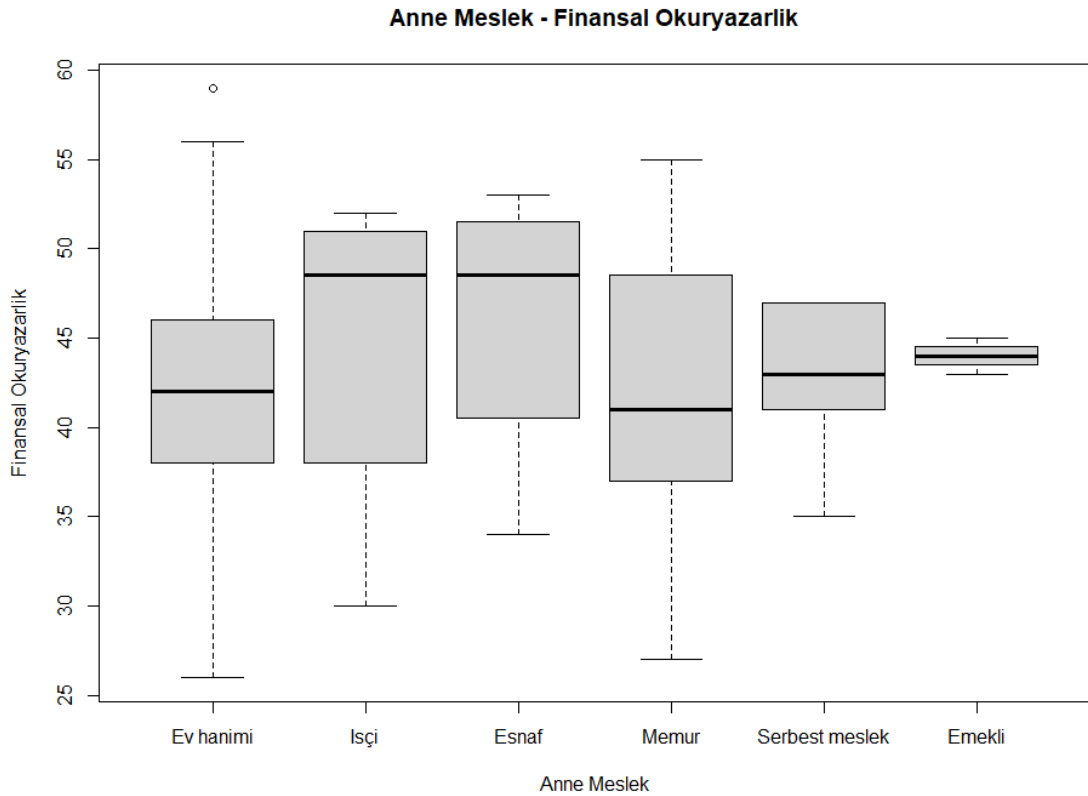
Dağılımın homojenlik testi için Levene testine başvurulmuştur (Tablo 4.51). P değeri .05 değerinden büyüktür. Bu nedenle dağılım homojendir ve ANOVA testi sonuçları geçerlidir diyebiliriz.

Tablo 0.51. Levene Testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
	Df	F value	Pr(>F)
Grup	5	1.5255	0.1804
	454		

4.13.11. Anne Mesleği, Baba Mesleği ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların anne ve babalarının meslekleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılık incelenmiştir. Anne meslek ortalama ve standart sapma grafiği incelendiğinde, en yüksek finansal okuryazarlık düzeyine annesi esnaf olan katılımcılar olduğunu söyleyebiliriz (Şekil 4.21).

Şekil 0.21. Anne Mesleği ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Anne mesleği ve finansal okuryazarlık arasındaki istatistiksel anlamlılığı ölçmek için ANOVA testi uygulanmıştır (Tablo 4.52). Elde edilen P değeri .05 değerinden küçük ama yakınsamaktadır. Test sonucu anlamlılık düzeyi “1” olduğundan anne mesleği ve finansal okuryazarlık düzeyi arasında fark olmadığını söyleyebiliriz. Anne eğitim düzeyi katılımcının finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde farklılaşmasına karşın anne mesleğinin farklılık oluşturmaması dikkat çekicidir.

Tablo 0.52. Anne Mesleği ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Anne Meslek	5	177	35.45	0.897	0.483
Artıklar	454	18030	39.71		

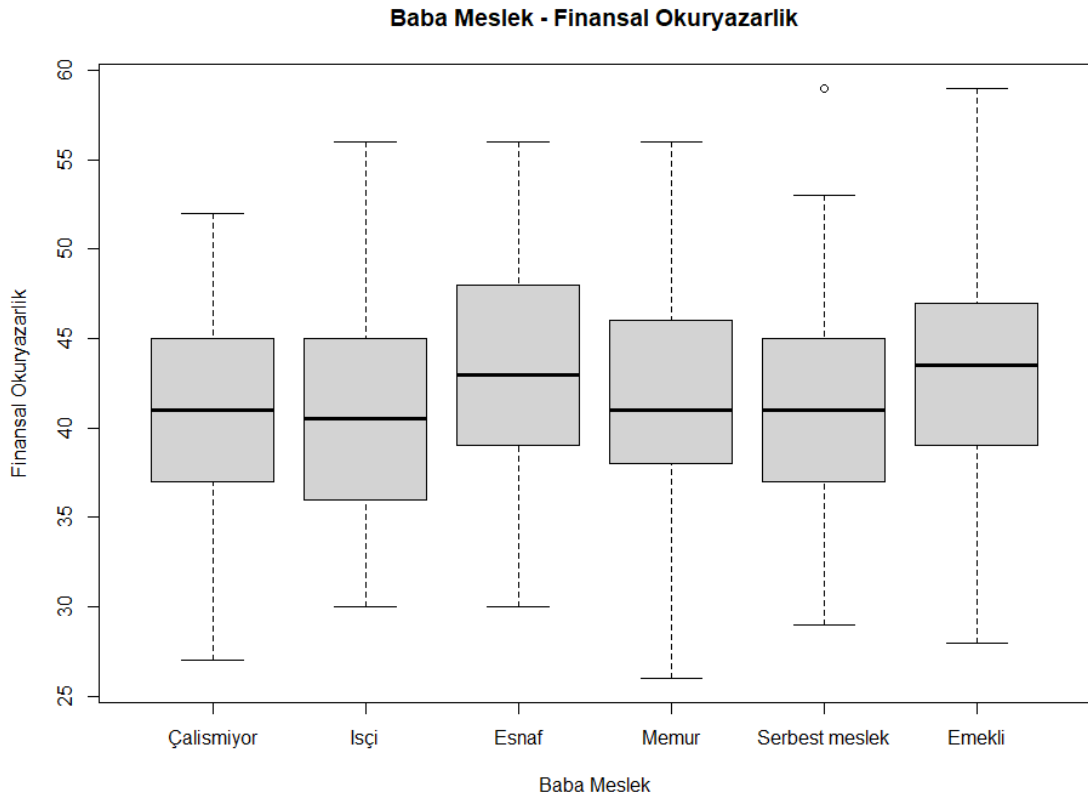
Signif. codes: 0 ‘***’ 0.001 ‘**’ 0.01 ‘*’ 0.05 ‘.’ 0.1 ‘ ’ 1

Dağılım homojenliğin testi için Levene Testine başvurulmuştur (Tablo 4.53). P değeri anlamlı düzeydedir. Homojen dağılım vardır ve ANOVA testi sonuçları geçerlidir diyebiliriz.

Tablo 0.53. Levene Testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
Grup	Df	F value	Pr(>F)
	5	2.225	0.05084
	454		

Katılımcıların baba meslek ve finansal okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde ise, oluşturulan ortalama ve standart sapma grafiğinden, baba mesleği esnaf ve emekli olan katılımcıları finansal okuryazarlık düzeylerinin diğer katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz (Şekil 4.22).

Şekil 0.22. Baba Mesleği ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların baba mesleği ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki farkı gözlemek için ANOVA testi uygulanmıştır (Tablo 4.54). P değeri .05 değerinden küçük olduğundan istatistiksel olarak fark vardır diyebiliriz.

Tablo 0.54. Baba Mesleği ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Baba Meslek	5	455	91.09	2.341	0.0407 *
Artıklar	454	17661	38.9		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Katılımcının baba mesleği ve finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki farkın yönü ve boyutunu incelemek için Tüker testi uygulanmıştır (Tablo 4.55). Ortalama ve standart sapma grafiğinde de yorumladığımız üzere baba mesleği esnaf ve emekli grubunda olan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılardan farklıdır. Baba meslek esnaf olan katılımcılar baba meslek emekli olan katılımcılardan yaklaşık iki puan fazla

finansal okuryazarlık düzeyine sahiptirler yorumunu yapabiliriz. Baba eğitim düzeyi katılımcının finansal okuryazarlık düzeyinde farklılık oluşturmazken, baba mesleğinin katılımcının finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde farklılık ortaya çıkardığını söyleyebiliriz.

Tablo 0.55. Baba Mesleğine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi Değişimi

Baba Meslek	diff	lwr	upr	p adj
Esnaf - Çalışmıyor	2.58537	-1.4073	6.57801	0.43268
Emekli - Çalışmıyor	2.5463	-0.6569	5.74952	0.20647
Esnaf - İşçi	2.24324	-1.2888	5.77533	0.45537
Emekli - İşçi	2.20418	-0.4025	4.8109	0.15149
Emekli - Esnaf	-2.0667	-5.4887	1.35534	0.51364
Emekli - Serbest meslek	2.0276	-0.4279	4.48312	0.17159

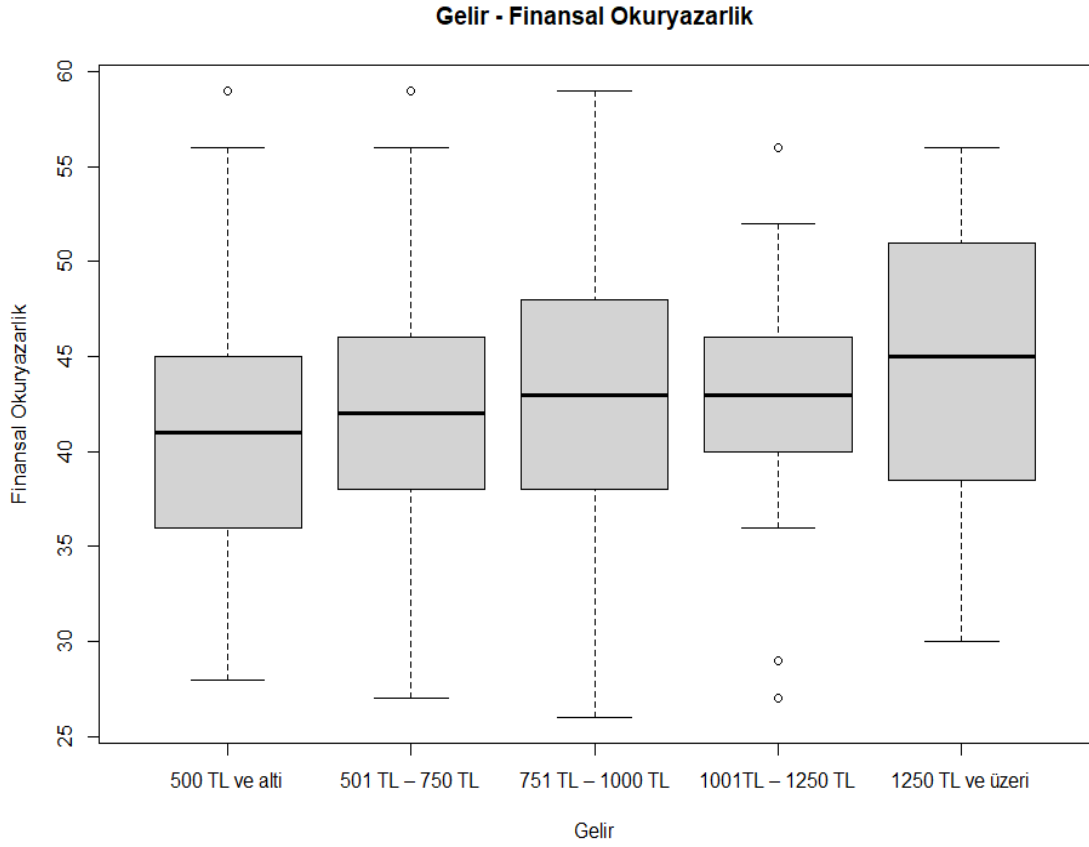
Dağılım homojenliği Leven testine göre, dağılımın homojen olduğunu ve ANOVA testi sonuçlarının geçerli olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.56).

Tablo 0.56. Levene Testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
Grup	Df	F value	Pr(>F)
	5	0.1261	0.9865
	454		

4.13.12. Gelir ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların ailelerinden finansal olarak ne kadar bağımsız olduklarını ve bu durumu nasıl yönettikleri gözleyebilmek için aylık gelirlerini belirtmeleri istenmiştir. Gelir ve finansal okuryazarlık ortalama ve standart sapma grafiği oluşturulmuştur. 1250 TL ve üzeri gelir grubunda bulunan katılımcıların grafiği inceleyerek diğer katılımcılara kıyasla daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu söyleyebiliriz (Şekil 4.23).

Şekil 0.23. Gelir ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Gelir ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişki ANOVA testi yardımıyla incelenmiştir (Tablo 4.57). P değeri anlamlı farklılık olduğu yönündedir.

Tablo 0.57. Gelir ve Finansal Okuryazarlık ANOVA Testi

	Df	Sum Sq	Mean Sq	F value	Pr(>F)
Net Gelir	4	545	136.3	3.529	0.00751 **
Artıklar	455	17571	38.62		

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Farklılığı incelemek üzere Tüker testine başvurulmuştur (Tablo 4.58). En yüksek gelir grubu ile en düşük gelir grubu arasında finansal okuryazarlık düzeyinde 3 puan fark vardır yorumunu yapabiliriz.

Tablo 0.58. Gelir düzeyine göre finansal okuryazarlık düzeyi değişimi

Gelir Düzeyi	diff	lwr	upr	p adj
751 TL -1000 TL - 500 TL ve altı	2.19994	-0.5963	4.99618	0.19908
1001 TL - 1250 TL - 500 TL ve altı	2.30431	-1.6481	6.2567	0.50022
1250 TL ve üstü - 500 TL ve altı	3.45886	0.68011	6.23761	0.00635
1250 TL ve üstü - 501 TL - 750 TL	2.51581	-0.0609	5.09253	0.05944

Levene testine göre dağılım normal, homojen ve ANOVA testi sonuçları geçerlidir diyebiliriz (Tablo 4.59).

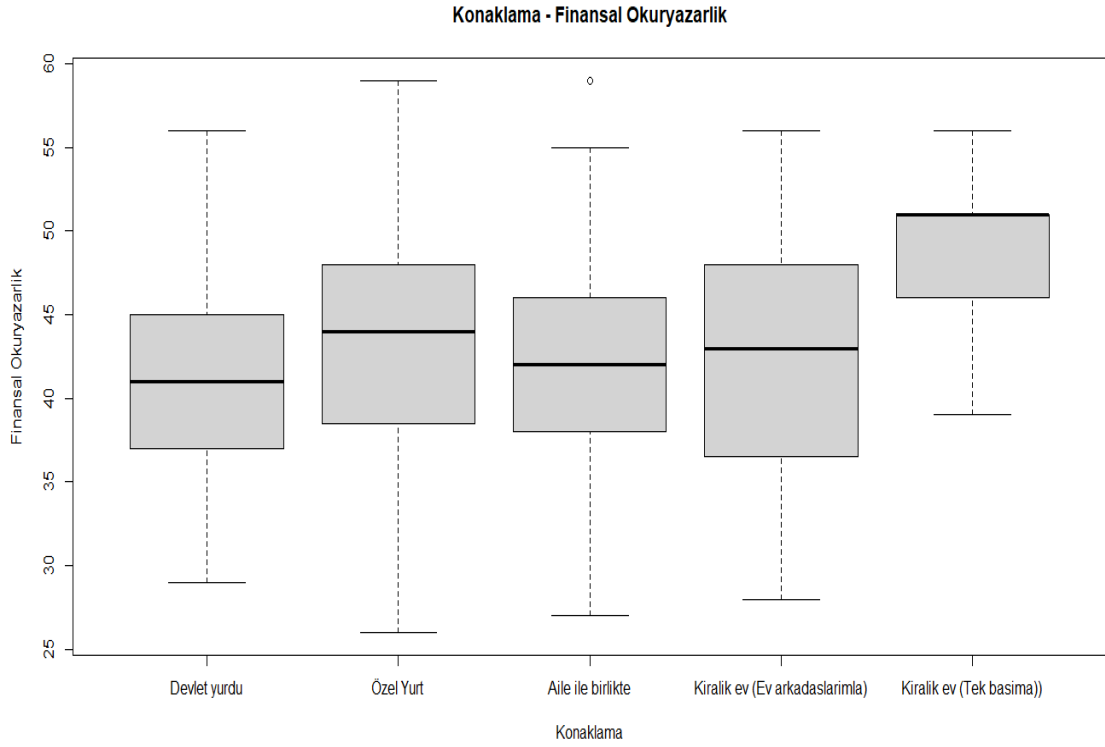
Tablo 0.59. Levene Testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
	Df	F value	Pr(>F)
Grup	4	1.3062	0.2668
	455		

4.13.13. Öğrenim Süresince Konaklama ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Araştırmanın konusu olan üniversite öğrencilerinin öğrenimleri süresince konakladıkları yer ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında fark olup olmadığı araştırılmıştır. Konaklama ve finansal okuryazarlık düzeyi ortalama ve standart sapma grafiği oluşturulmuştur. Grafik incelendiğinde kiralık evde tek başına kalan yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılara görece daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz (Şekil 4.24).

Levene testi uygulanarak dağılımın homojenliği test edilmiştir. P değeri .05 değerinden küçük olduğundan dağılımın homojenliğinden söz edemeyiz (Tablo 4.60). Bu nedenle varyansların eşit olmadığını varsayımı ile Welch ANOVA testine başvurulmuştur.

Şekil 0.24. Öğrenim Süresince Konaklama ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Tablo 0.60. Levene Testi

Varyans Homojenliği Levene Testi (Merkez = Medyan)			
Grup	Df	F value	Pr(>F)
	4	2.5999	0.03559 *
	455		

Welch testi P değeri incelendiğinde 0.05 değerinin altındadır. Konaklama ile finansal okuryazarlık arasında farklılık olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 4.61).

Tablo 0.61. Konaklama ve Finansal Okuryazarlık Welch ANOVA Testi

Ortalamaların Tek Yönlü Analizi (Varyansların eşit olmadığı varsayımı altında)			
F	num df	denom df	p-value
7.6856	4.00	50.746	6.38e-05

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde ölçek analizlerinden elde edilen bulgular tartışılmaktadır. Uygulanan ANOVA ve t testi sonuçları literatür bulguları ile karşılaştırılıp yorumlanmaktadır.

5.1. Finansal Okuryazarlık Düzeylerinde Farklılık Gösteren Değişkenler

Araştırmanın önceki bölümlerinde gösterildiği gibi katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri incelenmiştir. Bu kapsamda finansal okuryazarlık düzeyine etki eden değişkenlerin; cinsiyet, ekonomi ve/veya finans dersi alıp almama, katılımcının annesinin muhasebe ve/veya finans eğitiminin olup olmaması, katılımcının ailesinden gelir desteği alıp almaması, katılımcının kendini değerlendirdiği subjektif finansal okuryazarlık düzeyi, yaş, öğrenim gördüğü fakülte, öğretim yılı, ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı, nakit avans kullanım sıklığı, katılımcının annesinin eğitim düzeyi, katılımcının babasının mesleği, gelir düzeyi ve katılımcının öğrenimi süresince konakladığı yere göre finansal okuryazarlık düzeylerinin farklılık gösterdiği görülmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre kadın katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri erkek katılımcılara göre daha düşüktür. Puanlama sonucunda en yüksek puanı alan üç katılımcı bulunmaktadır. Bunlardan iki katılımcı erkek ve bir katılımcı kadındır. En düşük puanı alan üç katılımcının üçü de kadındır. Bulgular literatür ile paralellik göstermektedir (Mandell, 2008; Hung vd.,2009; Er vd., 2014; Ravesloot vd., 2015, Kılıç vd.,2015; Tetik, 2018). Cinsiyet ve finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki farklılık literatürde ergenler (Lührmann vd., 2015; Driva vd., 2016), genç yetişkinler (Agnew ve Harrison, 2015), yetişkinler (Bannier ve Neubert, 2016) ve yaşlı bireylerde (Lusardi ve Mitchell, 2008) gözlemlenen ortak bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcıların yaş değişkeni ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel farklılık olduğu tespit edilmiştir. 25 ve üzeri yaş grubunda bulunan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılara göre daha yüksektir. 25 yaş ve üzeri katılımcılar ile 18 yaş ve altı katılımcıların finansal okuryazarlık

düzeyleri arasında %10.80 fark bulunmuştur. Henager ve Cude (2016), çalışmalarında 18 – 24 yaş aralığındaki bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin 25 ve üzeri yaş aralığındaki bireylere göre daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. 18 – 24 yaş aralığındaki bireylerin aileleri ile birlikte yaşama oranlarının fazla olması ve aile ile birlikte yaşadıklarından finansal sorumluluk alma oranlarının düşük olduğundan bahsetmektedir. Üniversite öğrencilerinin yaş ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılık literatürde yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (Güvemli ve Meydan,2019; Başarır ve Sarıhan,2017).

Araştırmanın öne çıkardığı başka bir nokta, katılımcıların gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki olarak belirtilebilir. Bu bağlamda, gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında istatistiksel farklılık bulunmuştur. Şöyle ki gelir düzeyi 1250 TL ve üzerindeki katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Aksoylu vd. (2017) çalışmalarında benzer sonuçlar elde etmişlerdir. OECD (2018) gelir düzeyi düşük bireylerin faturaları zamanında ödeme, ay sonunu getirebilme ve tasarruf yapma gibi davranışlarda olumsuz yönde hareket sergilediklerini belirtmektedir. Çalışmamızın örneklemini incelendiğinde katılımcıların %45.9'u 501 TL – 750 TL gelir aralığındadır. Bu katılımcı grubu içerisinde %55.92'si kredi kartı kullandığını ve %22.75'i her ay kredi kartı borçlarının asgari tutarını ödediklerini belirtmişlerdir. Aynı katılımcı grubu içerisinde yine %22.75'i her ay bankamatik kartlarından nakit avans kullandıklarını belirtmişlerdir. Buradan yola çıkarak, düşük gelir düzeyinin, düşük finansal okuryazarlık düzeyi ve olumsuz finansal davranışların tetikleyicisi olduğu yorumunda bulunabiliriz.

Katılımcıların nakit avans kullanma sıklığı ve finansal okuryazarlık düzeyi ilişkisi incelendiğinde, aralarında istatistiksel farklılık bulunduğu görülmektedir. Her ay nakit avans kullandığını belirten katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Her ay nakit avans kullandığını belirten katılımcıların oranı %22.4'tür. Bu grubun %82.52'lik kısmı 500 TL ve altı ve 501 TL – 750 TL gelire sahip katılımcılardan oluşmaktadır. Xiao vd. (2014) nakit avans kullanımlarını riskli finansal davranışlar olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin üniversite eğitimlerini finanse etmekte yeterli finansal kaynağa sahip olmadıklarını düşünebiliriz. Nakit avans kullanma gibi eylemlerin tam sonuçlarını anlamadıklarından öğrencilerin daha riskli olan borçlanma yöntemlerini kullanmayı tercih ettiklerini düşünebiliriz.

Öğrenimleri süresince en az bir kere ekonomi ve/veya finans dersi alan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Bulgular literatürde finansal eğitimin çıktıklarına değinen çalışmalar ile paralellik göstermektedir (DeLaune vd., 2010; Chlouba vd., 2011). Atkinson ve Messy (2012) finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyini arttıracığını ön görmektedirler, çalışmamızın bulguları bu görüşü desteklemektedir. Aynı doğrultuda katılımcıların öğrenim gördükleri fakülte ile finansal okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde, değişken ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında istatistiksel farklılık olduğu tespit edilmiştir. Mühendislik fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültelerinden olan katılımcıların diğer katılımcılara göre finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Mühendislik fakültesi müfredatında bulunan sayısal ağırlık dersler ve iktisadi ve idari bilimler fakültesi müfredatında bulunan, ekonomi, finans ve sayısal derslerin yüksek düzey finansal okuryazarlık üzerinde etken olduğu yorumunu yapabiliriz. Katılımcıların eğitim gördükleri fakülte ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılık literatür ile aynı doğrultudadır (ER vd., 2014; Kılıç vd.,2015; Tetik, 2018, Ergün vd., 2019). Hornyak (2018) da, öğrenim görülen fakülte ve finansal okuryazarlık düzeyi ilişkisini vurgulamıştır. Yine katılımcıların öğretim yılı ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır. Altıncı öğretim yılı içerisinde olan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Bulgular Çinko vd. (2017), Başarır ve Sarıhan (2017) bulguları ile paraleldir. Pavkovic vd. (2018) çalışmalarında üniversite öğrencileri arasında öğretim yılı değişkeninin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde farklılaştığı sonucuna ulaşmışlardır. Üniversite öğrencilerinin bulunduğu fakülte ve öğretim sürelerindeki artış ile uzmanlaşmalarının artması finansal okuryazarlık düzeylerinin yükselmesinde etken olabilir.

Finansal eğitimden hareket ile katılımcının annesinin muhasebe ve/veya finansal eğitimi olup olmaması ile katılımcının finansal okuryazarlık düzeyi incelendiğinde, annesinin muhasebe ve/veya finans eğitimi olan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. Katılımcının annesinin eğitim düzeyi aynı doğrultuda farklılık sağlamaktadır. Annesi lisans düzeyinde eğitime sahip olan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi diğer katılımcılardan yüksektir. Ergün (2018), çalışmasında annelerin üniversite öğrencilerinin finansal bilgilerini etkilemede önemli bir rol oynadığı sonucuna varmıştır. Webley ve

Nyhus (2006), ebeveynlerin eğitim düzeyinin çocukların finansal davranışları üzerinde etkisi olduğu vurgulamışlardır. Fakat çalışma hangi ebeveynin daha çok etkili olduğunu bildirmemektedir. İlk bulguda tartıştığımız cinsiyet ve finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki farklılığı göz önüne aldığımızda kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu çalışma bulgularında ve literatürde belirlemiştik. Jorgensen ve Salva (2010), finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki ebeveyn etkisini doğrudan ve dolaylı etkiler olarak açıklamaktadır. Finansal tutumlar üzerinde ebeveynin doğrudan etkisi bulunduğunu, finansal davranışlar üzerinde dolaylı etkisinin bulunduğunu fakat finansal bilgi düzeyi üzerinde ebeveyn etkisinin bulunmadığını belirtmişlerdir. Annesi muhasebe ve/veya finans eğitimine sahip olan ve annesi lisans düzeyinde olan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu bu durumda, direk cinsiyetler arası finansal okuryazarlık düzeyi farkının kapatılmasını hedef alan politikaların çıktılarını ile finansal okuryazarlık düzeylerinin hem doğrudan hem de dolaylı olarak artacağı varsayılabilir. Çalışma bulgularında katılımcıların babalarının meslekleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında da farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Babası esnaf olan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılara daha yüksektir. Ayrıca ailesinden gelir desteği alan katılımcıların ailesinden gelir desteği almayan katılımcılara göre finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir. Annesinin muhasebe ve/veya finans eğitimi olup olmaması, anne eğitim düzeyi, babasının mesleği ve katılımcının ailesinden gelir desteği alıp almama durumları birlikte değerlendirildiğinde, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde ebeveynlerinin etkisi vardır.

Ebeveynlerin katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri üzerindeki etkilerinin yanı sıra, katılımcıların öğrenimleri süresince konakladıkları yer ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılık da araştırılmıştır. Katılımcıların konakladığı yer ile finansal okuryazarlık düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Çinko vd. (2017) çalışmalarında benzer bulgular elde etmişlerdir. Çalışmamızda kiralık evde tek başına yaşayan katılımcıların diğer katılımcılara göre finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Tek başına yaşayan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha fazla finansal sorumluluk aldıklarından finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu yorumu yapılabilir.

Diğer öne çıkan bir nokta da katılımcıların ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkidir. Söz konusu değişkenler arasında istatistiksel farklılık bulunmuştur. Ekonomik ve finansal gelişmeleri günlük takip eden katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılardan daha yüksektir. Tetik (2018) çalışmasında, finansal gelişmeleri her gün takip eden bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla ekonomik ve finansal gelişmeleri günlük takip etmek finansal bilgiyi arttırmaktadır.

Katılımcılara finansal okuryazarlık ölçeğine başlamadan önce kendi finansal okuryazarlık düzeylerini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların subjektif finansal okuryazarlık düzeyleri ve ölçek sonucunda elde ettikleri finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık olduğu bulgusu elde edilmiştir. Yuan (2019) menkul kıymetler borsasına katılım ve subjektif – objektif finansal okuryazarlık ilişkisini incelediği çalışmasında katılımcıların kendilerini değerlendirdikleri puan ile finansal okuryazarlık puanları arasında farklılık olduğu sonucuna varmıştır. Katılımcıların hangi düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduklarını bilmedikleri yorumunu yapabiliriz. Porto ve Xiao (2016) çalışmalarında subjektif ve objektif finansal okuryazarlık düzeyleri arasında oluşan farklılığı aşırı finansal özgüven olarak açıklamışlardır. Genellikle genç ve gelir düzeyi düşük bireylerde aşırı finansal özgüven olduğunu belirtmişlerdir. Aşırı finansal özgüvene sahip bireylerin finansal refahlarına zarar verecek davranışlara ve seçimlere yönelmelerine neden olacağını belirtmektedirler. Aynı doğrultuda düşük finansal özgüvenin de finansal refahı olumlu yönde etkileyecek davranışların ve seçimlerin ertelenmesine neden olacağı öngörülebilir.

5.2. Finansal Okuryazarlık Düzeylerinde Farklılık Göstermeyen Değişkenler

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri ile karşılatırlan sosyo-demeografik ve sosyo-ekonomik değişkenlerden kredi kartı sahipliği, kredi kartı borç ödeme sıklığı, katılımcının babasının muhasebe ve/veya finans eğitiminin olup olmaması, katılımcının babasının eğitim düzeyi ve katılımcının annesinin mesleği ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında istatistiksel farklılık tespit edilmemiştir.

Çalışmamıza katılanlardan %53.48'i kredi kartı kullandığını belirtmiştir. Kredi kartı kullanan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi ile kredi kartı kullanmayan

katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri arasında istatistiksel farklılık bulunmamaktadır. Karakulle ve Tan (2018), yaptıkları çalışmada benzer bulgular elde etmişlerdir. Bulguların literatürle uyduğu söylenebilir (Başarır ve Sarıhan,2017). Kredi kartına sahip katılımcıların kredi kartı borçlarını ödeme sıklıkları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Söz konusu değişkenler arasında istatistiksel bir farklılık tespit edilememiştir. Kredi kartına sahip katılımcılar arasında 143 katılımcı kredi kartı borcunun tamamını her ay ödediğini belirtirken, 88 katılımcı her ay kredi kartı borcunun asgari tutarını ödediğini belirtmiştir. Bu iki katılımcı grubunun bulgular doğrultusunda finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık olmadığını varsayarak, katılımcıların her ay asgari tutarı ödeyerek borç faizine bilerek maruz kaldıkları yorumunu yapabiliriz. Mottola (2013), çalışmasında kadınların erkeklere göre maliyeti yüksek kredi kartı davranışları sergilediklerini bulgulamıştır. Çalışma örneklemini incelediğimizde kredi kartı borcunun her ay asgari tutarını ödeyen 88 katılımcıdan 69'u kadın katılımcılardır. Ölçeğin finansal bilgi faktörü altında araştırılan “Geciken kredi ve borç ödemelerimin kredi notum üzerinde bir etkisi yoktur.” maddesine 313 katılımcı “Hayır” cevabını vererek doğru yanıtlamıştır. “Hayır” cevabını veren katılımcılar incelendiğinde ise her ay kredi kartı borcunu asgari tutarını ödeyen ve kadın olan katılımcıların sayısı 51’dir. Her ay kredi kartı borcunun asgarisini ödeyen 69 kadın katılımcıdan 51’inin sonuçlarını bilerek kredi kartı borç faizini ödemeyi kabul ettikleri yorumunda bulunabiliriz.

Bir önceki finansal okuryazarlık düzeylerinde farklılık gösteren değişkenler bölümünde, katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri üzerindeki ebeveny etkisinden bahsetmiştik. Aynı doğrultuda katılımcıların babasının muhasebe ve/veya finans eğitiminin olup olmaması, katılımcının babasının eğitim düzeyi ve katılımcının annesinin mesleği ile finansal okuryazarlık düzeyleri incelediğinde istatistiksel bir farklılığa rastlanmamıştır. Katılımcıların annelerinin mesleği sorulduğunda 418 katılımcı annesinin ev hanımı olduğunu bildirmektedir. Yani anneleri çalışmamaktadır. Buna karşın sadece 41 katılımcı babalarının çalışmadığını belirtmiştir. Bu iki veri ışığında katılımcıların anneleri ile daha çok zaman geçirdiklerini varsayabiliriz. Bu sebeple katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri annelerinin eğitim düzeyinden etkilenirken, mesleklerinden etkilenmemektedir yorumunda bulunabiliriz. Yine evin geçimini ve idaresinin babalarının sağladığı varsayımı ile katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri

babalarının mesleğinden etkilenirken, babalarının eğitim durumundan etkilenmemektedir demek yanlış olmaz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz toplumunda finans günlük hayat ile iç içe girmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin belirli bir gelir düzeyinde olduğunu varsaydığımız günümüz konjonktürü, bireyleri, kazandıkları geliri değerlendirme konusunda sorumluluk almaya yönlendirmektedir. Elde edilen gelirin nasıl değerlendirileceği; gelirin tamamı mı harcanacak, gelirin tamamı mı tasarruf edilecek ve gelecek ile ilgili yatırımlar bireyin sahip olduğu finansal bilgi doğrultusunda şekillenip, sonuçlanmaktadır. Gelişmiş ve Gelişmekte olan ülkelerde araştırmacıların ve karar vericilerin toplumun hangi düzeyde bu bilgilere vakıf olduğu sorusu, finansal okuryazarlık kavramını karşımıza çıkarmaktadır. Düşük düzey finansal okuryazarlık etkilerinin bireyselden daha çok topluma yansıtacağı görüşü ön plana çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyini geliştirmek adına ulusal ve uluslararası düzeyde çalıştaylar, eğitim programlar eğitim programları düzenlenmektedir. Bu bağlamda finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi önem arz etmekte ve politika ve eğitim programlarının finansal okuryazarlık ölçüm çalışmaları çıktılarına göre şekillenmektedir.

Çalışmamızın amacı İnönü Üniversitesi lisans düzeyi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek amaçlı bir ölçek geliştirmek ve ölçeği lisans düzeyi öğrencilerine uygulamaktır. Bu amaç doğrultusunda literatür taramasına müteakip madde havuzu oluşturulmuş, madde havuzundan ilgili maddeler seçilerek uzman görüşüne başvurulmuştur. Ardından 34 maddeden meydana gelen ölçeğin pilot çalışması 400 lisans öğrencisi örnekleme ile analiz edilmiştir. Açıklayıcı faktör analiz tekniğine başvurulmuştur. Ölçeğin üç faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Faktör yükleri 0.30 değerinin altında olan maddeler ölçekten çıkarılmış. Ölçek 23 madde ve finansal bilgi, finansal ihtiyat ve borçlanma tutumu isimleri verilen üç faktörden oluşmaktadır. Ölçek 0.76 alfa güvenilirlik katsayısı düzeyindedir. Pilot çalışmadan alınan olumlu bulgular sonucunda ölçek uygulanmak üzere sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik düzeyleri de belirleyen 19 madde ile bir araya getirilerek toplamda 42 madde olarak ikincil bir 460 lisans öğrencisinden oluşan örneklem uygulanmıştır.

Doğrulamalı faktör analizi tekniği ile ölçeğin yapısı analiz edilmiştir. İlk olarak bütün maddelerin tek bir faktör altında toplandığı varsayılan model analiz edilmiştir. İlk analizin sonuçları istenilen düzeyde değildir. Bu sebeple açıklayıcı faktör analizi sonucu

ortaya çıkan üç faktörü temsil yeteneğinin ölçülmesi için üç faktörlü model analiz edilmiştir. İkinci modelin sonuçları ilk modele kıyasla yüksek düzeydedir. Model 1 χ^2 değeri 950.413 ve serbestlik derecesi 230'dur. Model 2 χ^2 değeri 535.319 ve serbestlik derecesi 224'tür. Üç faktörlü model incelendiğinde S34 nolu maddenin -0.11 faktör yükünü aldığı gözlenmiştir. Modeli iyileştirmek amacıyla S34 nolu madde ölçekten çıkarılarak, ikinci dereceden üç faktörlü üçüncü bir model kurulup analiz edilmiştir. Model 2 ve Model 3 ANOVA testi ile analiz edilmiş ve iki modelin birbirinden farklı olduğu sonucu elde edilmiştir ($p < 0.05$). Modellerin χ^2 değerleri karşılaştırıldığında Model 3'ün 472.514 χ^2 ve 204 serbestlik derecesinde olduğu görülmektedir. Model 3 için uyum endeksleri RMSEA 0.53, RMR 0.031, SRMR 0.06 ve GFI 0.993 olarak analiz sonuçlarına yansımıştır. Ölçeğin güvenirliliği alfa ve omega katsayıları üzerinden hesaplanmıştır. Alfa katsayısı 0.71 ve omega katsayısı 0.74 olarak elde edilmiştir. Ölçek geçeri ve güvenilir kabul edilerek analizlere devam edilmiştir. Ölçek S34 nolu madde çıkarılarak 22 madde ve sosyo-demografik, sosyo-ekonomik, değişkenlerin içeren 19 madde ile toplam 41 madde üzerinden değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik değişkenleri ile finansal okuryazarlık düzeylerini araştırmak için t-testi, ANOVA testi ve Welch ANOVA testleri uygulanmıştır. İlk olarak cinsiyet değişkeni ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyleri olduğu belirlenmiştir. Başarı ortalaması %70.79 olan ölçekten kadın öğrencilerin ortalaması %69.46 iken erkek öğrencilerin ortalaması %74'tür. Bulgular üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyine belirleyen çalışmalarla tutarlıdır (Mandell,2008;Hung vd.,2009; Er vd., 2014; Ravesloot vd., 2015, Kılıç vd.,2015; Tetik, 2018). Öğrencilerin kredi kartına sahip olup olmaması finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde bir etken değilken, muhasebe ve/veya finans dersi alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek sonucu ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların anne ve babalarının muhasebe ve/veya finans eğitimi olup olmadığı, anne ve baba eğitim düzeyi ve anne ve baba mesleğinin finansal okuryazarlık üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Annesi muhasebe ve/veya finans eğitimi olan, lisans eğitim düzeyinde olan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Anne mesleğinin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde bir etkisi bulunamamıştır. Babaları esnaf ve emekli olan öğrencilerin finansal okuryazarlık

düzeyleri daha yüksektir. Baba muhasebe ve/veya finans eğitimi olup olmama ve baba eğitim düzeyi finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkisi bulunmamıştır. Ayrıca ailesinden gelir desteği sağlayan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Literatürde, anne, baba eğitim düzeyi ve anne, baba mesleği (parental influence), genç yetişkinlerin finansal okuryazarlık düzeylerine etki eden faktörler arasında gösterilmektedir (Moreno-Herrero vd., 2018; Jorgensen ve Savla, 2010). Çalışma bulgularına göre bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde ebeveynlerin etkisinin olduğunu söyleyebiliriz.

Öğrencilerin yaşı, öğrenim gördüğü fakülte ve sınıfı, finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde farklılık yaratan değişkenler olarak belirlenmiştir. 25 yaş ve üzeri öğrencilerin, Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin ve son sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir. Öğrencilerin öğrenim süreleri boyunca konakladığı yer, gelir düzeyi, ekonomik ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı da finansal okuryazarlık düzeylerini farklılaştırdığı bir diğer bulgudur. Buna göre kiralık evde tek başına kalan, geliri 1250 TL ve üzeri olan ve ekonomik ve finansal gelişmeleri günlük takip eden katılımcıların daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Kredi kartı borç ödeme sıklığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasında bir farklılık tespit edilememiştir. 246 öğrenci kredi kartına sahip olduğunu belirtmiştir. Kredi kartı kullanan katılımcıların %58.13'ü kredi kartını borcunu her ay ödediğini belirtmiştir. Öğrencilerin banka kartlarında nakit avans kullanım sıklığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır. Nakit avans kullanmayan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir.

Genel olarak öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri değerlendirildiğinde %70.79 başarı ortalaması elde edilmiştir. Er vd., (2014), Güvemli ve Meydan (2019) yaptıkları çalışmada benzer başarı düzeyi elde etmişlerdir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini iyi olarak yorumlayabiliriz. Diğer taraftan üniversite öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik diğer çalışmalara göre finansal okuryazarlık düzeyinin orta düzeyde olduğunu söylemek mümkündür (Tetik,2019; Coşkun, 2016; Aksoylu vd., 2017).

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında ileride yapılacak çalışmalar ve düzenlenebilecek uygulamalara ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Bunlar;

1. Türkiye’de yapılan finansal okuryazarlık çalışmalarını değerlendirmek için geliştirilmiş bir finansal okuryazarlık endeksi bulunmamaktadır. Çalışmaların değerlendirilmesi ve karşılaştırmaların tutarlı sonuçlar verebilmesi bakımından finansal okuryazarlık endeksinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.
2. Finansal okuryazarlığın belirleyici öncül ve ardıl faktörleri ile ilgili yurtiçi literatürde daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.
3. Öğrenci finansmanı ve finansal okuryazarlık ilişkisini kuran çalışmalar yapılarak, üniversite öğrencilerinin riskli borçlanma araçlarına başvurma nedenleri araştırılmalıdır.
4. Genç yetişkinlerin hayata başlamadan önce son durakları olan üniversitelerde sivil toplum kuruluşları tarafından daha fazla finansal eğitim seminerlerinin düzenlenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Agarwal, S., G. Amromin, I. Ben-David, vd., "Financial Literacy And Financial Planning: Evidence From India", *Journal Of Housing Economics*, 2015, (27), ss. 4-21.
- Agarwalla, S., S. Barua, J. Jakop, vd., "Financial Literacy Among Working Young in Urban India", *World Development*, 2015, (Vol. 67), ss. 101-109.
- Agnew, S., N. Harrison, "Financial Literacy And Student Attitudes To Debt: A Cross National Study Examining The Influence Of Gender On Personal Finance Concepts", *Journal Of Retailing And Consumer Services*, 2015, (25), ss. 122-129.
- Akbulak, S., (2008) "Türkiye'ye Yönelen Yabancı Yatırımlar Ve Kar Transferleri", Sermaye Piyasası Kurulu.
- Akerlof, G., R. Shiller, (2010) *Animal Spirits How Human Psychology Drives The Economy, Why It Matters To Global Capitalism*, Princeton University Press, America.
- Aksoylu, S., D. Boztosun, F. Altınışık, vd., "A Baseline Investigation Of Financial Literacy Levels: The Case Of Kayseri Province", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2017, ss. 229-246.
- Almenberg, J., A. Dreber, "Gender, Stock Market Participation And Financial Literacy", *Economics Letters*, 2015, (137), ss. 140-142.
- Altman, M., "Implications Of Behavioural Economics For Financial Literacy And Public Policy", *The Journal Of Socio-Economics*, 2012, (41), ss. 677-690.
- Anderson, J., D. Gerbing, "The Effect Of Sampling Error On Convergence, Improper Solutions, And Goodness-Of-Fit Indices For Maximum Likelihood Confirmatory Factor Analysis", *Psychometrika*, 1984, 49(2), ss. 155-173.
- Arceo-Gomez, E., F., Villagomez, "Financial Literacy Among Mexican High School Teenagers", *International Review Of Economics Education*, 2017, (24), ss. 1-17.
- Arıkan, R., (2013) *Anketler Ve Anket Soruları*, (1. Baskı), Nobel Yayınları, Ankara.
- Arsham, H., M. Lovric, "Bartlett's Test", 2011, *International Encyclopedia Of Statistical Science*.

- Aşıcı, M., Kişisel Ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık, Değerler Eğitimi Dergisi, 7(17), 2009, ss. 9-26.
- Atkinson, A., F. Messy, "Measuring Financial Literacy: Results Of The OECD/International Network On Financial Education (INFE) Pilot Study", 2012, Working Paper No. 15, OECD Working Papers On Finance, Insurance And Private Pensions, OECD Publishing, Paris.
- Avusturalya Hükümeti Finansal Okuryazarlık Vakfı (AGFLF), (2007), Australians Understanding Money. <Www.Understandingmoney.Gov.Au>
- Ayhan, B., Constituting Financialized Subjectivities: Cultural Political Economy Of Financial Literacy İn Turkey, (2019), Turkish Studies, 20(5), ss. 680-707.
- Badanes-Ribera, L., N. Silver, E. Pedroli, "Editorial: Scale Development And Score Validation.", Frontiers İn Psychology, 2020, 11(779), ss. 1-4.
- Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurulu, Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi, 2014.
- Bannier, C., M., Nuebert, "Gender Differences İn Financial Risk Taking: The Role Of Financial Literacy And Risk Tolerance", Economics Letters, 2016, (145), ss. 130-135.
- Başarır, Ç., A. Sarıhan, "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlıklarının Belirlenmesi: Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Örneği", Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2017, 1(1), ss. 143-162.
- Baştürk, S., Taştepe, M. (2013). Evren ve Örneklem, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Vize Yayıncılık.
- Bentler, P., (2006), EQS 6Structural Equations Program Manual, (6. Baskı), Encino, CA, ABD.
- Biçer, B., Altan, F., Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık İle İlgili Tutum Ve Davranışlarının Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016, 20(4), ss. 1501-1517
- Blue, L., P., Grootenboer, M., Brimble, "Financial Literacy Education İn The Curriculum: Making The Grade Or Missing The Mark?", International Review Of Economics Education, 2014, (16), ss. 551-62.

- Boehnke, M., S., Pokharel, E., Nyberg, vd., "Financial Education For Radiology Residents: Significant Improvement In Measured Financial Literacy After A Targeted Intervention", *Case Studies In Training And Education*, 2018, (18), ss. 97-99.
- Bozkurt, E., Toktaş, Y., Altınır, A., "Türkiye'de Tasarruf Ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Bir Araştırma", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (72), 2019, ss. 1580-1605.
- Bönte, W., U., Filipiak, "Financial Literacy, Information Flows, And Caste Affiliation: Empirical Evidence From India", *Journal Of Banking & Finance*, 2012, (36), ss. 3399-3414.
- Calcagno, R., C., Monticone, "Financial Literacy And The Demand For Financial Advice", 2015, (50), ss. 363-380.
- Cameron, M., R., Calderwood, A., Cox, vd., "Factors Associated With Financial Literacy Among High School Students In New Zealand", *International Reviews Of Economics Education*, 2014, (16), ss. 12-21.
- Carlin, B., D., Robinson, "What Does Financial Literacy Training Teach Us?", *Nber Working Papers*, 2010 (16271).
- Cheung, G., R. Rensvold, "Evaluating Goodness-Of-Fit Indexes For Testing Measurement Invariance", *Structural Equation Modeling*, 2002, 9(2), ss. 233-255.
- Chlouba, T., M., Simkova, Z., Nemcova, "Application For Education Of Financial Literacy", *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 2011, (28), ss. 370-373.
- Ciemleja, G., N., Lace, J., Titko, "Towards The Practical Evaluation Of Financial Literacy: Latvian Survey", *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 2014, (156), ss. 13-17.
- Collins, M., "Financial Advice: A Substitute For Financial Literacy?", *Financial Services Review*, 2012, (21), ss. 307-322.
- Coşkun, S., "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Davranış Ve Tutumlarının Belirlenmesi: Finansal Okuryazarlık Algıları Üzerine Bir Araştırma", 2016, 5(7), ss. 2247-2258.
- Cucinelli, D., Trivellato, P., Zenga, M., "Financial Literacy: The Role Of The Local Context", *The Journal Of Consumer Affairs*, 2019, ss. 1874-1919.
- Cull, M., D. Whitton, "University Students' Financial Literacy Levels: Obstacles And Aids", *The Economic And Labour Relations Review*, 2011, 22(1), ss. 99-114.

- Çanakçı, E, (2007) "Küresel Borsalarda 2006 Ve 2007 Yılı Dalgalanmaları Ve Türkiye", Sermaye Piyasası Kurulu.
- Çinko. M., E. Avcı, S. Ergun, vd., "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri: Marmara Üniversitesi Örneği", Marmara Business Review, 2017, 2(1), ss. 25-50.
- Delaune, D., J., Rakow, K., Rakow, "Teaching Financial Literacy In A Co-Curricular Service-Learning Model", Journal Of Accounting Education, 2010, (28), ss. 103-113.
- Demirguc-Kunt, A., L .Klapper, D. Singer, vd., (2015) The Global Findex Database 2014 Measuring Financial Inclusion Around The World, World Bank Group
- Demirgüç_Kunt, A., vd., Measuring Financial Inclusion And The Fintech Revulotion, 2018, World Bank Group.
- Deuflhard, F., Inderst, R., Georgarakos, D., Financial Literacy And Savings Account Returns, Journal Of The European Economic Association, 2019, 17(1), ss. 131-164.
- Devellis, R., (2017) Scale Development Theory And Applications, (4. Baskı), Sage, Los Angeles, ABD.
- Disney, R., J., Gathergood, "Financial Literacy And Consumer Credit Portfolios", Journal Of Banking & Finance, 2013, (37), ss. 2246-2254.
- Driva, A., M., Lührmann, J., Winter, "Gender Differences And Stereotypes İn Financial Literacy: Off To An Early Start", Economics Letters, 2016, (146), ss. 143-146.
- Drovak, T., H.Hanley, "Financial Literacy And The Design Of Retirement Plans", The Journal Of Socio-Economics, 2010, (39), ss. 645–652.
- Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü (OECD), (2012) , Education At A Glance 2012: Highlights, OECD Publishing.
- Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü (OECD), (2017) , Education At A Glance 2017: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris,
- Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü (OECD), (2017) Uluslar Arası Finansal Eğitim Ağı Raporu, OECD, Hamburg.
- Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü (OECD), (2018) Levels of Financial Literacy in Eurasia, < <https://www.oecd.org/education/financial-education-cis.htm>>.

- Er, B., M. Çetintaş, "İşçilerde Finansal Okuryazarlık: Finansal Bilgi, Tutum Ve Davranış Eksenli Bir Araştırma", Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü E-Dergi, 2018, 1(2), ss. 61-71.
- Er, F., F. Temizel, A. Özdemir, vd., "Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2014, 14(4), ss. 113-126.
- Eren, A., M. Saraçoğlu, "Kapitalizmin Tarihinde Finansal Krizler: Tarihtekerrür Mü Ediyor?", Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2017, 10(1), ss. 87-97.
- Ergün, K, Serel, A., Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Balıkesir Üniversitesi Örneği, İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2019, 8 (2), ss. 1385-1410.
- Ergün, K., (2018), "Parental Influence on Financial Knowledge of University Students", K. Jajuga et al. (ed.), Contemporary Trends and Challenges in Finance, Springer Proceedings in Business and Economics, Springer International Publishing AG, <https://doi.org/10.1007/978-3-319-76228-9_22>.
- Erkuş, A., (2016) Psikolojide Ölçme Ve Ölçek Geliştirme, (3. Baskı), Pegem Akadaemi, Ankara.
- Farias, P., "Determinants Of Knowledge Of Personal Loans' Total Costs: How Price Consciousness, Financial Literacy, Purchase Recency And Frequency Work Together", Journal Of Business Research, 2018.
- Faulkner, A., "A Systematic Review Of Financial Literacy As A Termed Concept: More Questions Than Answers", Journal Of Business & Finance Librarianship, 2015 (20: 7-26).
- Fernandes, D., J. Lynch, R. Netemeyer, "Financial Literacy, Financial Education And Downstream Financial Behaviors", Forthcoming In Management Science, 2014, 1-103; <https://Papers.Ssrn.Com/Sol3/Papers.Cfm?Abstract_Id=2333898>.
- Finansal Okuryazarlık Ve Erişim Derneği (FODER), <https://www.fo-der.org/foder-hakkinda/>, (26.05.2020).

- Fonseca, R., K Mullen, G. Zamarro, vd., "What Explains The Gender Gap İn Financial Literacy? The Role Of Household Decision Making", *The Journal Of Consumer Affairs*, Spring 2012, ss. 90-106.
- Gatherhood, J., "Self-Control, Financial Literacy And Consumer Over-Indebtedness", *Journal Of Economic Psychology*, 2012, (33), ss. 590-602.
- Gerbing, D., J. Anderson, "Monte Carlo Evaluations Of Goodness Of Fit Indices For Structural Equation Models", *Sociological Methods & Research*, 1992, 21(2), ss. 132-160.
- Gerek, S., A. Kurt, "Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması", *Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2011, 1 , ss. 59-73.
- Ghasemi, A., S. Zahediasl, "Normality Tests For Statistical Analysis: A Guide For Non-Statisticians", *International Journal Of Endocrinology & Metabolism*, 2012, 10(2), ss. 486-489.
- Gilovich, T., vd., (2002) *Heuristics And Biases The Psychology Of Intuitive Judgements*, (1. Baskı), Cambridge University Press, Cambridge.
- Gorbatov, S., S. Khapova, J. Oostrom, vd., "Personal Brand Equity: Scale Development And Validation", *Personnel Psychology*, 2020, 73(2) ss. 1-50.<Doi: 10.1111/Peps.12412>06.06.2020.
- Grable, J., Rabbani, A., Are Amricans Financially Illiterate?, *Journal Of Financial Service Professionals*, 2020, 74(1), ss. 11-14.
- Güneş, D., "Türkiye'de Ekonomik Aktivitenin Finansal Strese Duyarlılığı", (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2016, Ankara.
- Güvemli, B., S. Meydan, "Financial Attitudes And Behaviors Of College Students: Evidence From Trakya University", *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, Ağustos 2019, ss. 171-184.
- Güvenç, H., "Lise Öğrencileri İçin Finansal Okuryazarlık Ölçeği Geliştirme Çalışması", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2016, 16(3), ss. 847- 863.
- Hair, J., vd., (2009) *Multivariate Data Analysis*, (7. Baskı), Springer, ABD.

- Hastings, J., B. Madrian, W. Skimmyhorn, "Financial Literacy, Financial Education And Economic Outcomes", Nber Working Papers, 2012 (18412).
- Hegener, R., B. Cude, "Financial Literacy and Long- and Short-Term Financial Behavior in Different Age Groups" *Journal of Financial Counseling and Planning*, 2016, 27 (1), ss. 3-19.
- Hill, B., (2011), *The Sequential Kaiser-Meyer-Olkin Procedure As An Alternative For Determining The Number Of Factors In Common-Factor Analysis: A Monte Carlo Simulation*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Oklahoma State University, Felsefe Bölümü, Oklohoma, ABD.
- Hornyak, A., "Components Of Financial Literacy Of Yung People", *Acta University Sapientiae, Eoomics And Business*, 2018, 6, ss. 5-19.
- Hoyle, R., (2012) *Handbook Of Structural Equation Modelling*, Gilford Press, New York, ABD.
- Hsiao, Y., W. Tsai, "Financial Literacy And Participation İn The Derivatives Markets", *Journal Of Banking And Finance*, 2018, (88), ss. 15-29.
- Hu, L., P. Bentler, "Cutoff Criteria For Fit İndexes İn Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives", *Structural Equation Modeling*, 1999, 6(1), ss. 1-55.
- Hung, A., A. Parker, J. Yoong, "Defining And Measuring Financial Literacy", 2009, Working Paper No 708, Social Science Research Network, RAND Corporation, Santa Monica, CA.
- Huston, S., "Measuring Financial Literacy", *The Journal Of Consumer Affairs*, 2010, 44(2), ss. 296-316.
- ING Türkiye, Türkiye'nin Tasarruf Eğilimleri Araştırması, 2019 4. Çeyrek Raporu.
- Ishmuhametov, I., I., Kuzmina-Merlino, "What Motivates A Learner Manager Of A Logistic Company To Achieve Financial Literacy?", *Procedia Engineering*, 2017, (178), ss. 76-84.
- Jang, K., J., Hahn, H., Park, "Comparison Of Financial Literacy Between Korean Ad U.S. High School Student", *International Review Of Economicseducation*, 2014, (16), ss. 22-38.

- Jappelli, T., M., Padula, "Investment In Financial Literacy And Saving Decisions", Journal Of Banking & Finance, 2013, (37), ss. 2779-2792.
- Johnson, R., L., Ve Morgan, G., B., Survey Scales A Guide To Development, Analysis, And Reporting, 2016, The Guilford Press, New York.
- Jorgensen, B., J. Savla, "Financial Literacy Of Young Adults: The Importance Of Parental Socialization", Family Relations Interdisciplinary Of Applied Family Studies, 2010, 59, ss. 465-478.
- Kahneman, D., vd., (1982) Judgment Under Uncertainty: Heuristics And Biases, (17. Baskı), Cambridge University Press, Cambridge.
- Karadeniz, E., Koşan, L., Geçgin, E., Beyazgül, M., Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Analizi: Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Kampüsünde Bir Araştırma, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 17(2), 2019, ss. 325-345.
- Karakoç, M., Yelişdağ, E., Uygulamalı Bilimler Yükseköklü Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Tesbit Etmeye Yönelik Bir Alan Araştırması: Ege Bölgesi'nde Bir Uygulama, Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 12 (3), 2019, ss. 511-531.
- Karakulle, İ., F. Tan, "Finansal Okuryazarlık İle Kredi Kartı Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", 2018, 6(69), ss. 461-477.
- Keyser, N., Duvenhage, C., Construct Validity Of A Financial Literacy Instrument, Journal Of Psychology In Africa, 2019, 29(5), ss. 460-465.
- Kılcan, B., Ş. Ergür, "Finansal Tutum Ölçeğinin (FTÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları", Gelecek Vizyonlar Dergisi, 2019, 3(3), ss. 59-68.
- Kılıç, Y., H. Ata, İ. Seyrek, "Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", Muhasebe Ve Finansman Dergisi, 2015 Nisan, ss. 129-150.
- Klapper, L., A. Lusardi, P. Van Oudheusden, Financial Literacy Around The World: Insights From The Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey, 2015, <https://Responsiblefinanceforum.Org/Wp-Content/Uploads/2015/12/2015-Finlit_Paper_17_F3_SINGLES.Pdf>.

- Klapper, L., A., Lusardi, G., Pantos, "Financial Literacy And Its Consequences: Evidence From Russia During The Financial Crisis", *Journal Of Banking & Finance*, 2013, (37), ss. 3904-3923.
- Kocabıyık, T., T. Teker, "Finansal Okuryazarlık: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", *Stratejik Ve Sosyal Araştırma Dergisi*, 2018, 2(2), ss. 117-144.
- Krische, S., Investment Experience, Financial Literacy, And Investment-Related Judgments, *Contemporary Accounting Research*, 2019, 36(3), ss. 1634-1668.
- Kurudayıoğlu, M., Tüzeş, S., 21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı Ve Türkçe Eğitimi, *TÜBAR*, (27), 2010, ss. 283-298.
- Leys, C., O. Klein, Y. Dominicy, vd., "Detecting Multivariate Outliers: Use A Robust Variant Of The Mahalanobis Distance", *Journal Of Experimental Social Psychology*, 2018, 74, ss. 150-156.
- Lucic, A., "Measuring Sustainable Marketing Orientation—Scale Development Process", *Sustainability*, 2020, 12/1734, (Doi:10.3390/Su12051734) ss. 1-23. <<https://www.mdpi.com/2071-1050/12/5/1734>> 06.06.2020.
- Lusardi Ve Mitchell, "The Economic Importance Of Financial Literacy: Theory And Evidence", *Journal Of Economic Literature*, 2014, 52(1), ss. 5-44.
- Lusardi, A., O., Mitchell, "Financial Literacy And Retirement Planning In The United States", Cambridge University Press, 2011, (Pef 10 4), ss. 509-525.
- Lusardi, A., O., Mitchell, "Financial Literacy Around The World: An Overview", Cambridge University Press, 2011, (Pef 10 4), ss. 497-508.
- Lusardi, A., O., Mitchell, "Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare?" Nber Working Paper No. 13750, 2008, <<http://www.nber.org/papers/w13750>>.
- Lusardi, A., O., Mitchell, V., Curto, "Financial Literacy Among The Young", *The Journal Of Consumer Affairs*, 2010, (Vol.44 No.2), ss. 358-380.
- Lührmann, M., M. Serra-Garcia, J. Winter, "Teaching Teenagers in Finance: Does It Work?" *Journal of Banking & Finance*, 2014, <<http://dx.doi.org/10.1016/j.jbankfin.2014.11.009>>.
- Mandell, L., (2008), *The Financial Literacy Of Young American Adults*, The Jumpstart Coalition For Personal Financial Literacy, Washington, ABD.

- McDonald, R., "An Index Of Goodness-Of-Fit Based On Noncentrality", *Journal Of Classification*, 1989, 6, ss. 97-103.
- Meier, S., C., Sprenger, "Discounting Financial Literacy: Time Preferences And Participation In Financial Education Programs", *Journal Of Economic Behavior & Organization*, 2013, (95), ss. 159-174.
- Opletova, E., "Financial Education And Financial Literacy In The Czech Education System", *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 2015, (171), ss. 1176-1184.
- Özdemir, A., F. Temizel, H. Sönmez, vd., "Financial Literacy Of University Students: A Case Study For Anadolu University, Turkey"., *Int. Journal Of Management Economics And Business*, 2015, 11(24), ss. 97-110.
- Panos, G., Wilson, J., *Financial Literacy And Responsible Finance In The Fintech Era: Capabilities And Challenges*, *The European Journal Of Finance*, 2020, 26 (4-5), ss. 297-301.
- Pavkovic, A., M. Andelinovic, D. Misevic, "Measuring Financial Literacy Of University Students", *Croatian Operational Research Review*, 2018, 9, ss. 87-97.
- Peters, G., "The Alpha And The Omega Of Scale Reliability And Validity", *The European Health Psychologist*, 2014, 16(2), ss. 56-69.
- Philippas, N., Avdoulas, C., *Financial Literacy And Financial Well-Being Among Generation-Z University Students: Evidence From Greece*, *The European Journal Of Finance*, 2020, 26(4-5), ss. 360-381.
- Porto, N., J. Xiao, "Financial Literacy Overconfidence and Financial Advice Seeking" *Journal Of Financial Service Professionals*, 2016, 70(4), ss. 78-88.
- Potrich, A., K., Vieira, D., Coronel, vd., "Financial Literacy In Southern Brazil: Modeling And Invariance Between Genders", *Journal Of Behavioral And Experimental Finance*, 2015, (6), ss. 1-12.
- Potrich, A., K., Vieira, G., Kirch, "How Well Do Women Do When It Comes To Financial Literacy? Proposition Of An Indicator And Analysis Of Gender Differences", *Journal Of Behavioral And Experimental Finance*, 2018, (17), ss. 28-41.

- Rai, K., Dua, S., Yadav, M., Association Of Financial Attitude, Financial Behaviour And Fianacial Knowledge Towards Financial Literacy: A Structural Equation Modeling Approach, Fortune Institute Of International Business, 2019, 8 (1), ss. 51-60,
- Remund, D., "Financial Literacy Explicated: The Case For A Clearer Definition İn An Increasingly Complex Economy", The Journal Of Consumer Affairs, 2010 (Vol.44 No.2), ss. 276-295.
- Revelle, W., R. Zinbarg, "Coefficients Alpha, Beta, Omega, And The Glb: Comments On Sijtsma", Psychometrika, 2009, 71(1), ss. 145-154.
- Rosacker, K., R., Rosacker, "An Exploratory Study Of Financial Literacy Training For Accounting And Business Majors", The International Journal Of Management Education, 2016, (14), ss. 1-7.
- Sarıgül, H, "Finansal Okuryazarlık Tutum Ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlilik Ve Güvenirlilik", Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Ocak 2015, 13(1), ss. 200-2018.
- Serneels, S., T. Verdonck, "Principal Component Analysis For Data Containing Outliers And Missing Elements", Computational Statistics & Data Analysis, 2008, 52, ss. 1712-1727.
- Sharma, A., A., Johri, "Learning And Empowerment: Designing A Financial Literacy Tool To Teach Long-Term Investing To Illiterate Women İn Rural India", Learning, Culture And Social Interaction, 2014, (3), ss. 21-33.
- Smith, C., K. Eschenfelder, "Public Libraries in An Age Of Financial Complexity: Toward Enhancing Community Financial Literacy", Library Quarterly: Information, Community, Policy, 2013, 83(4), ss. 299-320.
- Sohn, S., S., Joo, J., Grable, "Adolescents' Financial Literacy: The Role Of Financial Socialization Agents, Financial Experiences, And Money Attitudes İn Shaping Financial Literacy Among South Korean Youth, Journal Of Adolescence, 2012, (35), ss. 969-980.
- Sümer, N., "Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar Ve Örnek Uygulamala, Türk Psikoloji Yazılar, 2000, 3(6), ss. 49-74.
- T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Strateji Ve Eylem Planları, 2014, Ankara.

- Tavşamcıl, E., (2006) Tutumların Ölçülmesi Ve SPSS İle Veri Analizi, (3. Baskı), Nobel Yayınları, Ankara.
- Tay, L., A. Jebb, "Scale Development", The SAGE Encyclopedia Of Industrial And Organizational Psychology, 2017, (DOI:Http://Dx.Doi.Org/10.4135/9781483386874). <<http://sk.sagepub.com/reference/the-sage-encyclopedia-of-industrial-and-organizational-psychology-2nd-edition/>>
- Tetik, N., (2018), Finansal Okuryazarlık Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, (1. Baskı), Akademisyen Kitabevi, Ankara.
- Tetik, N., "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi: İnönü Üniversitesi Örneği", Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2019, 8(3): 2755-2774.
- Tetik, N., Türkiye'nin Finansal Okuryazarlık Düzeyi: Literatür Taraması Ve Sonuçların Değerlendirilmesi, Turkish Studies, 14(6), 2019, ss. 3505-3524.
- Thaler, R., Sunstein, C., (2008) Nudge Improving Desicions About Health, Wealth, And Happiness, (1. Baskı), Yale University Press, New Haven.
- Titko, J., G., Ciemleja, N., Lece, "Financial Literacy Of Latvian Citizens: Preliminary Survey Results", Procedia - Social And Behavioral Sciences, 2015, (213), ss. 12-17.
- Tomaskova, H., H., Mohelska, Z., Nemcova, "Issues Of Financial Literacy Education", Procedia - Social And Behavioral Sciences, 2011, (28), ss. 365-369.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/banka+hakkinda/egitim-akademik/terimler+sozlugu/>, (22.04.2020).
- Van Rooij, M., A., Lusardi, R., Alessie, "Financial Literacy And Retirement Planning İn The Netherlands", Journal Of Economic Psychology, 2011, (32), ss. 593-608.
- Van Rooij, M., A., Lusardi, R., Alessie, "Financial Literacy And Stock Market Participation", Journal Of Financialeconomics, 2011, (101), ss. 449-472.
- Van Teijlingen, E., V. Hundley, "The Importance Of Pilot Studies", 2001, Social Research Update, 35.

- Ward, A., Lynch Jr., J., On A Need-To-Know Basis: How The Distribution Of Responsibility Between Couples Shapes Financial Literacy And Financial Outcomes, Oxford University Press, 2019, 45, ss. 1013-1036.
- Watkins, M., "The Reliability Of Multidimensional Neuropsychological Measures: From Alpha To Omega" The Clinical Neuropsychologist, 2017, 31(6-7), ss. 1113-1126.
- Webley, P., E. Nyhus, "Parents İnfluence On Children S Future Orientation And Saving", Journal Of Economic Psychology, 2006, 27, ss. 140-164.
- Wickham, H., (2016) ggplot2: Elegant Graphics for Data Analysis. Springer-Verlag New York.
- Xiao, J., S. Ahn, J. Serido, vd., "Earlier Financial Literacy And Later Financial Behaviour Of College Students" International Journal of Consumer Studies, 2014, 38, ss. 593-601.
- Yamaç, A., "Yeni Okuryazarlığa Genel Bir Bakış: Karar Alıcılar, Araştırmacılar Ve Öğretmenler İçin Bazı Öneriler", Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 2018, 11(3), ss. 383-410.
- Yatbaz, A., Çatıkkaş, Ö., Accounting And Finance Literacy: A Comparative Study, Muhasebe Ve Finansman Dergisi, 2019, ss. 161-170.
- Yuan, Y., The Role Of Objective And Subjective Financial Literacy İn Stock Market Participation: The SCF Evidence, Journal Of Accounting And Finance, 2019, 18(10), ss. 154-164.
- Zinbarg, R., W. Revelle, I. Yovel, " Estimating Ω_h For Structures Containing Two Group Factors: Perils And Prospects", Applied Psychological Measurement, 2007, 31(2), ss. 135-157.
- Zvarikova, K., J., Majerova, "Financial Literacy İn The Slovak Republic", Procedia-Social And Behavial Science, 2014, (110), ss. 1106-1115.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.jstatsoft.org/v40/i01/>. (Erişim tarihi 16.05.2020)

<https://CRAN.R-project.org/package=dplyr> (Erişim tarihi 19.06.2020)

<https://CRAN.R-project.org/package=factoextra> (Erişim tarihi 18.06.2020)

<https://CRAN.R-project.org/package=paran> (Erişim tarihi 19.06.2020)

<https://CRAN.R-project.org/package=psych> Version = 1.9.12. (Erişim tarihi 06.05.2020)

<https://CRAN.R-project.org/package=rstatix> (Erişim tarihi 06.05.2020)

<https://CRAN.R-project.org/package=scales> (Erişim tarihi 16.06.2020)

<https://CRAN.R-project.org/package=semTools> (Erişim tarihi 16.06.2020)

<https://doi.org/10.21105/joss.01686> (Erişim tarihi 23.05.2020)

<https://socialsciences.mcmaster.ca/jfox/Books/Companion/> (Erişim tarihi 20.06.2020)

https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2075/Bireysel_Kredi_ve_Bireysel_Kredi_Karti_Borcunu_Odememis_Gercek_Kisi_Sayisi_2018.pdf (Erişim tarihi 19.12.2019)

https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2077/Bireysel_Kredi_ve_Bireysel_Kredi_Karti_Borcunu_Odememis_Gercek_Kisilerden_Borcu_Devam_Etmekte_Olan_Kisi_Sayisi-Ekim_2019.pdf (Erişim tarihi 19.12.2019)

<https://www.R-project.org/>.(Erişim tarihi 06.05.2020)

EKLER

Ek.1. Pilot Çalışma Finansal Okuryazarlık Ölçeği

1	Farz edelim ki bir ay sonra ödeme koşulu ile 100 TL borç almanız gerekiyor. Hangi durumda borç geri ödemeniz daha avantajlıdır? 100 TL+%3 105 TL () aylık faiz oranı (Bilmiyorum () Cevap vermek istemiyorum ())
2	Yıllık vadeli mevduat hesabınızda 100 lira olduğunu ve yıllık faiz oranının %10 olduğunu hayal edelim. Paranıza hiç dokunmamanız koşuluyla 5. yıl sonunda hesabınızda ne kadar para birikmiş olur? 150 TL Tam olarak 150 TL () 150 TL'nin altında () Bilmiyorum ()
3	Enflasyon paranın satın alma gücünü Arttırır () Azaltır () Bilmiyorum () Cevap vermek istemiyorum ()
4	Enflasyon ürün ve hizmetlerin fiyatını Arttırır () Azaltır () Bilmiyorum () Cevap vermek istemiyorum ()
5	Eğer enflasyon oranı banka faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır. Evet () Bilmiyorum () Hayır ()
6	2019 yılı Türkiye'de enflasyon oranı %10'un altındadır. Evet () Bilmiyorum () Hayır ()
7	Yatırım riski ve getiri arasında doğru yönlü bir ilişki vardır. Evet () Bilmiyorum () Hayır ()
8	Hisse senedi yatırımı yaparsanız faiz geliri elde edersiniz. Evet () Bilmiyorum () Hayır ()
9	Tahviller sahibine mülkiyet hakkı verir. Evet () Bilmiyorum () Hayır ()
10	Bütün bankaların işlem ücretleri aynıdır. Evet () Bilmiyorum () Hayır ()
11	IBAN uluslararası banka hesap numarasına verilen isimdir. Evet () Bilmiyorum () Hayır ()
12	Borsada işlem yapma riski, genellikle geniş bir yelpazede yatırım ve tasarruf araçlarına yönelerek düşürülebilir. Evet () Bilmiyorum () Hayır ()
13	Geciken kredi ve borç ödemelerimin kredi notum üzerinde bir etkisi yoktur. Evet () Bilmiyorum () Hayır ()
14	Elektronik uygulamaları kullanmak bütçemi takip etmemi kolaylaştırır. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()

15	Ailem finansal bir krizle karşı karşıya kalırsa, bu eğitimimi etkiler. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
16	Ay sonunu getirebilmek için borçlanırım. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
17	Bir ürünü veya hizmeti satınalmadan önce, ödeme gücümü göz önünde bulundurmam. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
18	Faturalarımı zamanında öderim. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
19	Kendime uzun dönem finansal hedefler koyarım ve bu hedeflere ulaşmaya çalışırım. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
20	Günlük hayatta masraflarımı düşürmenin yollarını ararım. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
21	Marketlerdeki ürünlerin birim fiyatını dikkate alarak, herhangi bir marka veya ambalaj boyutunun fiyatını kolayca karşılaştırabilirim. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
22	Para yönetimi ile ilgili haber ve makaleleri okurum. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
23	Borcum olduğunda bu borcu başka kaynaklardan tekrar borçlanarak öderim. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
24	İndirimde olan bir ürünü ihtiyacım olmasa dâhi satın alırım. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
25	Düzenli bir tasarruf alışkanlığım yoktur, elimde kalanı biriktirmeye çalışırım. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
26	Olağan dışı durumlar için belirli bir miktar tasarruf yaparım. Hiçbir zaman () Bazen () Genellikle () Her zaman ()
27	Uzun dönemde para harcamak tasarruf etmekten daha cazip gelir. Kesinlikle katılmıyorum () Katılmıyorum () Fikrim yok () Katılıyorum () Kesinlikle katılıyorum ()
28	Param ne kadar olursa olsun, israf olup olmadığına bakmamak beni sıkıntıya sokar.

	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()	
29	Para ile alakalı konular ilgimi çekmez ve sıkıcıdır.	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()
30	Para benim için mutluluğu bulmaya yarayan bir araçtır.	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()
31	Finansal ve ekonomik terimler ilgimi çekmez.	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()
32	Para harcarken kendimi önemli hissederim.	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()
33	Paramı değerlendirdiğim yöntem geleceğimi etkileyecektir.	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()
34	Finansal olarak kimseye muhtaç olmadıgımda kendimi daha mutlu ve özgür hissederim.	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()

Ek.2. Finansal Okuryazarlık Ölçeği

1	Farz edelim ki bir ay sonra ödeme koşulu ile 100 TL borç almanız gerekiyor. Hangi durumda borç geri ödemeniz daha avantajlıdır?
---	---

	105 TL ()	100 TL+%3 aylık faiz oranı ()	Bilmiyorum ()	Cevap vermek istemiyorum ()
2	Yıllık vadeli mevduat hesabınızda 100 lira olduğunu ve yıllık faiz oranının %10 olduğunu hayal edelim. Paranıza hiç dokunmamanız koşuluyla 5. yıl sonunda hesabınızda ne kadar para birikmiş olur?			
	150 TL üzerinde ()	Tam olarak 150 TL ()	150 TL'nin altında ()	Bilmiyorum ()
3	Enflasyon paranın satın alma gücünü			
	Arttırır ()	Azaltır ()	Bilmiyorum ()	Cevap vermek istemiyorum ()
4	Enflasyon ürün ve hizmetlerin fiyatını			
	Arttırır ()	Azaltır ()	Bilmiyorum ()	Cevap vermek istemiyorum ()
5	2019 yılı Türkiye'de enflasyon oranı %10'un altındadır.			
	Evet ()	Bilmiyorum ()	Hayır ()	
6	Yatırım riski ve getiri arasında doğru yönlü bir ilişki vardır.			
	Evet ()	Bilmiyorum ()	Hayır ()	
7	Hisse senedi yatırımı yaparsanız faiz geliri elde edersiniz.			
	Evet ()	Bilmiyorum ()	Hayır ()	
8	Bütün bankaların işlem ücretleri aynıdır.			
	Evet ()	Bilmiyorum ()	Hayır ()	
9	IBAN uluslararası banka hesap numarasına verilen isimdir.			
	Evet ()	Bilmiyorum ()	Hayır ()	
10	Borsada işlem yapma riski, genellikle geniş bir yelpazede yatırım ve tasarruf araçlarına yönelerek düşürülebilir.			
	Evet ()	Bilmiyorum ()	Hayır ()	
11	Geciken kredi ve borç ödemelerimin kredi notum üzerinde bir etkisi yoktur.			
	Evet ()	Bilmiyorum ()	Hayır ()	
12	Ay sonunu getirebilmek için borçlanırım.			
	Hiçbir zaman ()	Bazen ()	Genellikle ()	Her zaman ()
13	Faturalarımı zamanında öderim.			
	Hiçbir zaman ()	Bazen ()	Genellikle ()	Her zaman ()
14	Kendime uzun dönem finansal hedefler koyarım ve bu hedeflere ulaşmaya çalışırım.			
	Hiçbir zaman ()	Bazen ()	Genellikle ()	Her zaman ()
15	Günlük hayatta masraflarımı düşürmenin yollarını ararım.			
	Hiçbir zaman ()	Bazen ()	Genellikle ()	Her zaman ()

16	Marketlerdeki ürünlerin birim fiyatını dikkate alarak, herhangi bir marka veya ambalaj boyutunun fiyatını kolayca karşılaştırabilirim.				
	Hiçbir zaman ()	Bazen ()	Genellikle ()	Her zaman ()	
17	Para yönetimi ile ilgili haber ve makaleleri okurum.				
	Hiçbir zaman ()	Bazen ()	Genellikle ()	Her zaman ()	
18	Borcum olduğunda bu borcu başka kaynaklardan tekrar borçlanarak öderim.				
	Hiçbir zaman ()	Bazen ()	Genellikle ()	Her zaman ()	
19	Olağan dışı durumlar için belirli bir miktar tasarruf yaparım.				
	Hiçbir zaman ()	Bazen ()	Genellikle ()	Her zaman ()	
20	Para ile alakalı konular ilgimi çekmez ve sıkıcıdır.				
	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()
21	Finansal ve ekonomik terimler ilgimi çekmez.				
	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()
22	Paramı değerlendirdiğim yöntem geleceğimi etkileyecektir.				
	Kesinlikle katılmıyorum ()	Katılmıyorum ()	Fikrim yok ()	Katılıyorum ()	Kesinlikle katılıyorum ()
23	Cinsiyetiniz				
	Kadın	Erkek			
24	Yaşınız				
	17 - 18	19 - 20	21 - 22	23 - 24	25 ve üstü
25	Hangi fakültede eğitim görmektesiniz?				
	Diş Hekimliği Fakültesi	Eczacılık Fakültesi	Eğitim Fakültesi	Fen-Edebiyat Fakültesi	Güzel Sanatlar ve Tasarım
	Hukuk Fakültesi	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	İlahiyat Fakültesi	İletişim Fakültesi	Mühendislik Fakültesi
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	Tıp Fakültesi	Spor Bilimleri Fakültesi	Hemşirelik Fakültesi	
26	Kaçınıcı sınıfta eğitime devam etmektesiniz?				
	Hazırlık 5. Sınıf	1. Sınıf 6. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf

27	Annenizin eğitim düzeyi nedir?				
	Eğitimi yok	İlköğretim	Ortaöğretim	Lisans Eğitimi	Lisansüstü Eğitim
28	Annenizin muhasebe ve/veya finans eğitimi var mı?				
	Evet	Hayır			
29	Babanızın eğitim düzeyi nedir?				
	Eğitimi yok	İlköğretim	Ortaöğretim	Lisans Eğitimi	Lisansüstü Eğitim
30	Babanızın muhasebe ve/veya finans eğitimi var mı?				
	Evet	Hayır			
31	Annenizin mesleği nedir?				
	Ev hanımı	İşçi	Esnaf	Memur	Serbest Meslek
	Emekli				
32	Babanızın mesleği nedir?				
	Çalışmıyor	İşçi	Esnaf	Memur	Serbest Meslek
	Emekli				
33	Ekonomik ve finansal gelişmeleri hangi sıklıkla takip edersiniz?				
	Günlük	Haftalık	Aylık	Üç aylık	Yılda bir kez
	Hiç takip etmem				
34	Üniversite öğrenim sürecinizde en az bir kere ekonomi ve/veya finans dersleri aldınız mı?				
	Evet	Hayır			
35	Öğrenim sürecinizde konaklamayı nasıl sağlıyorsunuz?				
	Devlet Yurdu	Özel Yurt	Ailele birlikte	Kiralık Ev (arkadaşlarımla)	Kiralık Ev (Tek başıma)
36	Gelirinizi hangi kaynaklardan sağlıyorsunuz?				
	Öğrenci burs veya kredisi	Yarı zamanlı çalışma	Tam zamanlı çalışma	Aile desteği	
37	Ortalama aylık net geliriniz ne kadardır?				
	500 TL ve altı	501 TL - 750 TL	751 TL - 1000 TL	1001 TL - 1250 TL	1250 TL ve üstü
38	Kredi kartı kullanıyor musunuz?				
	Evet	Hayır			
39	Kredi kartı borcunuzun tamamını düzenli olarak ödüyor musunuz? Hayır ise ne sıklıkla asgari tutar ödemesinde bulunuyorsunuz?				

	Evet	Her ay asgari tutarı öderim	Üç ayda bir kez asgari tutarı öderim	Altı ayda bir asgari tutarı öderim	Yılda bir kez asgari tutarı öderim
40	Banka hesap kartınızdan nakit avans kullanıyor musunuz? Evet ise hangi sıklıkta nakit avans kullandığınızı belirtiniz.				
	Hayır	Her ay	Üç ayda bir	Altı ayda bir	Yılda bir kez
41	Finansal okuryazarlık konusunda kendinizi değerlendirdiğinizde, 1 en düşük ve 10 en yüksek olmak üzere, hangi puan size en uygunsa işaretleyiniz.				
	1() 2() 3() 4() 5() 6() 7() 8() 9() 10()				

